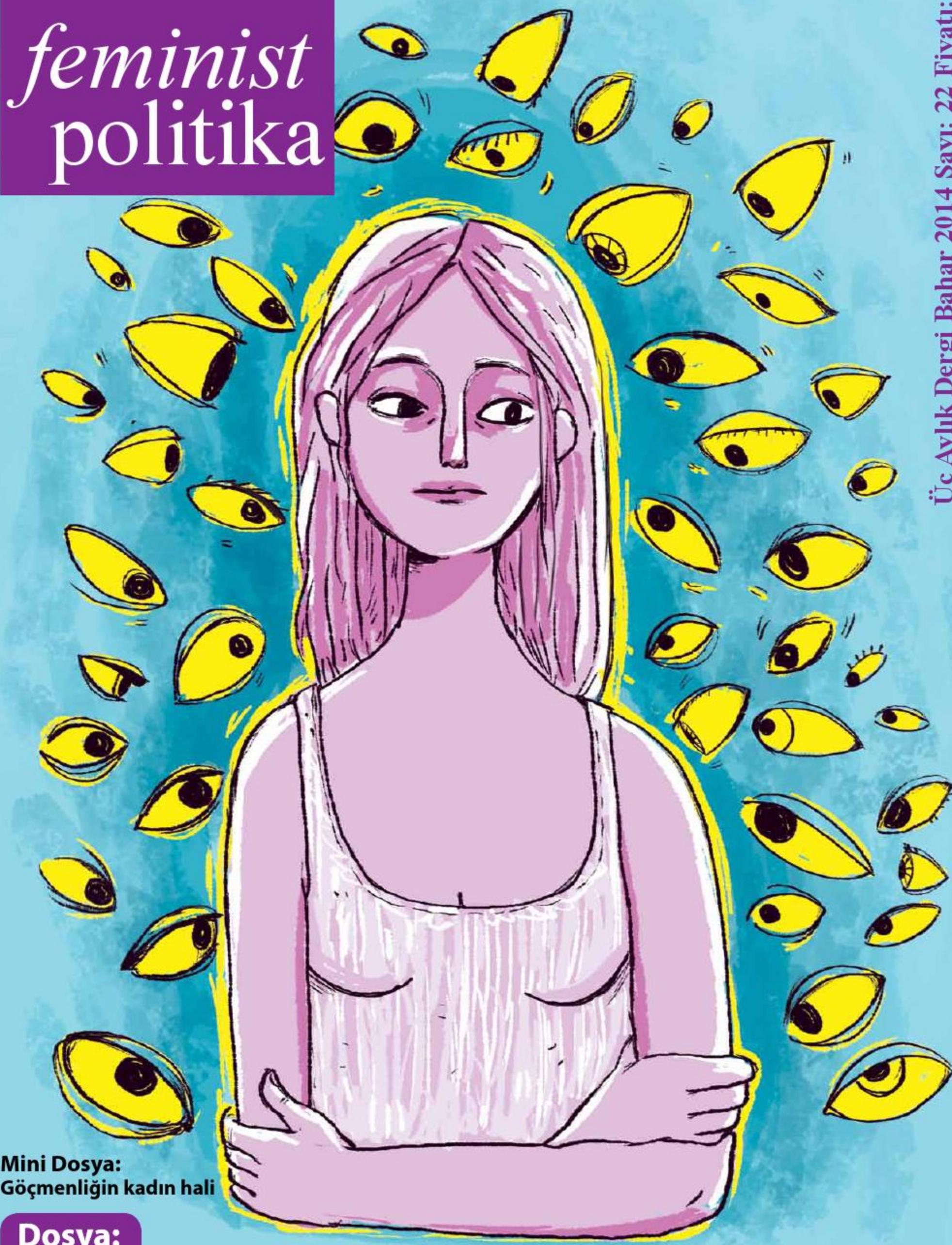

feminist politika

Üç Aylık Dergi Bahar 2014 Sayı: 22 Fiyatı: 5 TL

Mini Dosya:
Göçmenliğin kadın hali

Dosya:

Muhafazakârlık: Patriyarkanın sağ kolu

İÇİNDEKİLER

4 İktidar karşısında bütünsel bir feminist mücadeleye doğru /
Cynthia Cockburn ile söyleşi ve çeviri: Cemile Gizem Dinçer - Ozlem Çelik

6 Özne obnak, güçlenmek, özgürleşmek: İlişkiler üzerine feminist notlar /Selin Çağatay - Cemre Baytok

8 Kadın sahnekârlar için kalite ve performans: GülümsEMEK /
Aslı Davas

10 Percyinci Rosie /Saadet Kıcıç

12 İnsanın içindeki siргинън го тирдүгүй yer... Sıfır noktası... /
Mahmut Şahbez

DOSYA: Muhaftazakârhk: Patriyarkanın sağ kolu

14 Muhaftazakârhk: Patriyarkaya her daim yandaş /Yasemin Özgün

16 Hayat tarzı siyaseti üzerine /Nükhet Siman

18 Hayat tarzı mı, hayatı kendisi mi? /Feyza Akinerdem

19 Fetüsün yaşam hakkını savunuyorlar, ashında neyi savunuyor? /
Sakine Günel

21 Neoliberal muhaftazakârhk ve top hırsız cinsiyet:

Orta ve Doğu Avrupa'da deneyimleri /Selin Çağatay

24 Yeni muhaftazakârhk'ın cinsel siyaseti /Yeşim Dinçer

26 Şu fitrat dedikleri... /Deniz Ulusoy

28 Muhaftazakârhk'ya karşı feminist /Handidan Koç

30 Kemalist muhaftazakârhk'ın modern mağdurları: İchal, Aysel, Oya ve diğerleri... /Kivilcim Turanlı

32 Modanın muhaftazakârhk hali /Söyleş Sezen Yalçın

34 Yoksa siz hâlâ annenizin muhaftazakârhk'ınızı mı? /Hazel Halevut

36 Sorusu olan var mı? /Hasbiye Gunağı

38 "İsimlerin de cinsiyetleri var" /Ali Ankaralı söyleş Mehtap Doğan

MİNİ DOSYA: Göçmenliğin kadın hali

41 Kağıtsız olmanın dayanılmazlığı /Emel Coşkun

43 "Türkiye est impossible" /Martina Patrizia Gaizik

44 'Bekâr bayana' kirâhâk oda /Kristen Bieli

46 Bir sündürüş sebebi olarak 'buluşıcı hastalık' /Perihan Meşeli

47 Her mültecinin içinde bir gül ağacı boylanır /Sema Merve İş

48 Sığmakta göçmen kadın yer yok /Merve Çağrı

49 "Bir sosyal sorumluluk projesi hedefi" olarak Mor Çatu /
Selma Tolgay

51 Nasıl Feminist Oldum? Canım Kadınlar /Gül Ankaralı

52 e haliyle kadın halsizlikleri /Elif Can

53 Bir feministin kafa karışıklıkları /S. Dilek Şentürk

54 MelodiKA müzik kolektifi /Söyleş Gand

56 Kitap tanıtımı

57 Öfkeli protestolarla neden orta yaş kadınları görüyoruz? /
Mehlisa Bern, Çeviren: Büşra Uluçay

58 Yolun sonu deniz... /Ezra Özban - Cemile Gizem Dinçer

60 Yerel seçim, kimin için? /Nihal Şimşek Pınarcıoğlu - Begüm Acar

62 Türkiye'den haberler

64 Dünyadan haberler

66 Hiç Şaşmadık! 8 Mart'ta yine erkek şiddet!

Toplu taşıma araçlarındaki erkek işgaline karşı farkındalık yaratmayı amaçlayan feminist kampanya, dergimizi yayına hazırladığımız sırada, hem sosyal medyanın hem de ana akım medyanın gündemine düştü ve büyük yanıtı buldu. Metrobus, otobüs, metro duraklarına sticker yapıştırma eylemi, twitter'da #yerimişgaletme ve #bacaklarımtopla hashtagi ile sürüyor. Bacaklarını V şeklinde açarak otumayı ve kadınları bu yolla taciz etmeyi alışkanlık haline getiren erkeklerle yaptığımız uyanın kadınlar tarafından bu denli sahiplenilmesi, bunun yaygın bir taciz olduğunu da gösterge.

Feminist Politika'nın bu sayısında iki ayrı dosya hazırladık. "Patriyarka: Muhaftazakârhk'ın sağ kolu" başlıklı ana dosyamızda, dünyada ve Türkiye'de gelişen ve son otuz yıla damgasını vurmuş olan muhaftazakârhk söylem ve pratikleri feminist bir perspektifle irdeledik. Minî dosyamız ise, "Göçmenliğin kadın hali" başlığını taşıyor ve göçmen kadınların maruz kaldığı somürü ve şiddeti gözler önüne sermeye çalışıyor. Bugüne dek pek az üzerinde durulmuş, erkek yetkililerin perde arkasında tuttuğu başarıları olduğu bu can yakıcı olgunu gündemeştirmek için bu dosya bir başlangıç.

Feminist Forum'un davetlis olarak Ankara'ya gelen Cynthia Cockburn ile yaptığımız söyleşimin ilk bölümünü ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz; görüşlerini onümüzdeki sayıda da aktarmaya devam edeceğiz. Bir diğer söyleşimizde ise, geçtiğimiz yıllarda yitirdiğimiz, LGBTİ hareketinin önemli aktivistlerinden ve Voltrans'in kurucularından Ali Ankaralı hayatının ve mücadele konu edindik.

"Mutfak cadıları", "Mor Çatu'dan" "kadınlık halleri", "beden" ve "nasıl feminist oldum?" sayfalarımız, "kitap tanıtımı" ve "çeviri" köşelerimiz, Türkiye'den ve dünyadan haberler, her zaman olduğu gibi, bu sayıda da yerlerini aldılar. "Sanat" sayfamızda, MelodiKA müzik kolektifi ile yaptığımız söyleyi bulacaksınız.

Türkiye, kadınların sandığa giderek oy verme sırasında aktif olarak pek az katıldığı, sözlerinin ise neredeyse hiç duyulmadığı seçimler sırasına geçmiş bulunuyor. Yerel seçimleri değerlendiren yazında, Yoğunça Kadın Forumu'ndan arkadaşımız "Yerel seçim, kimin için?" diye soruyor. Soruyu cogaltılabiliyor: "Cumhurbşakanlığı seçimi, kimin için?..." "Genel seçim, kimin için?"

Seçim sandıklarından 8 Mart gece yürüyüşüne, metrobus koltuklarından 1 Mayıs alanlarına, kadınların sokakları ve meydanları erkeklerle bırakmaya hiç niyeti yok!

Bu sayımızın da kapak tasarımmı yapan Zeynep Ozatalay'a çok teşekkür ederiz. Gelecek sayıda yeniden buluşmak üzere...

Sosyalist Feminist Kolektif

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Tülin Semayış

Feminist Politika Merkezi: Tel Sokak No:20/3 Beyoğlu/İstanbul Telefon: 0212 243 49 93 Faks: 0212 243 49 93

Matbaa: Sena Ofset Ambalaj Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti. Litros Yolu 2. Mat. Sıt. B Blok K: 6 No: 4NB7/9-11 Topkapı İST.

Tel: 0212 613 0321 - Fax: 0212 613 3846

İletişim: feministpolтика@gmail.com www.sosyalistfeministkolektif.org Abonelik için: http://sosyalistfeministkolektif.org/abone-ol

Cynthia Cockburn: İktidar karşısında bütünsel bir feminist mücadeleye doğru

Bizim tahayyül ettiğimiz feminist hareket; neoliberal kapitalizm, küresel sömürü, çevresel indirgemecilik ve militarizm farkındalığı konularının bütününe dikkate almalı

Söyleşi ve çeviri:
Cemile Gizem Dinçer, Özlem Çelik

Cynthia, Ankara'da bu hafıta sonu yapılacak olan Feminist Forum'da vereceğin konuşma öncesi bize vakit ayırdığım için teşekkür ederiz. Solbetimizle bütüncül feminizm (whole-istic feminism) kavramını ve ne kapsandı kıldığını konuşarak başlayalım mı?

C: Ben de benimle görüşme yaptığınız için teşekkür ederim, biliyorsunuz siz yakından takip ediyoruz. Bütüncül feminizmin ne olmadığını anlamak istiyorum. Şu anda Londra'da güçlü genç bir feminist hareket var, bunlardan bazıları Londra Feminist Ağ (London Feminist Network) ve Feminista İngiltere (Feminista U.K.). Bu muhteşem bir şey, çok da canlı. Her yıl bin kadın buluşturacak güce sahip ve bu heyecan verici. Ancak, tamamen beden politikasına odaklılmış durumda: Fahislik, porno gibi meselelere. Belki bu konuda ağır konuşuyorum ve de uç bir noktadan konuşuyorum ama benim başlangıç noktam: Bir hareketin var olduğu ve bu hareketin de bütüncül olmadığı. Kesinlikle önemli konulara ve beden politikasındaki gerekli tartışmalara işaret ediyorlar, ancak kadınların ezilmesi bundan çok daha fazlası demek. Bu nedenle, bütüncül feminizmden anladığım bazilarımızın bu harekete eklemeler yapmasının gerekliliği. Kabul etmemeliyim ki bunu yapanlar benim de içinde olduğum bir önceki feminist jenerasyon. Bizim tahayyül ettiğimiz feminist hareket neoliberal kapitalizm, küresel sömürü, çevresel indirgemecilik ve militarizm farkındalığı konularının bütününe dikkate almalı. Çünkü bunlar kadın ezilmesinde ciddi olarak cinsiyetçiler ve de bu nedenle feminizmin bir parçası olmalıdır. Bu benim bütüncül feminizmden ne anladığım. Yani, beden politikaları feminizminin ya da belki radikal olarak adlandırılabilir, ki radikal feminism kelimesini sevmesem de, feminizmin temel gündeminden daha fazlasını kastediyorum.

Peki o zaman, böyle bir hareketin içinde bütüncül feminizmi var etmek nasıl mümkün?

C: Sendikalar, sol partiler, işçi partileri, çevre hareketleri gibi farklı örgütlerde yer alan ve farklı odaklardan gelen kadınların olması ve de bu farklı kadınların birbirleriyle karşılıklı olarak konuşabilmesi lazımlı. Ben iki savaş karşıtı hareketin içinde yer almıyorum: Women in Black (WIB) (Siyahlı Kadınlar) ve Women International Peace and Freedom (WIPF) (Kadınların Uluslararası Barış ve Özgürlük Hareketi). Biz genel olarak militarizm, savaş ve şiddet gibi konulara odaklıyalıyız. Bizde de problemlerin altında, çok az sayıda kadın dışında beden politikaları ya da çevre hakkında konuşmuyor olmamız yattırıyor. Bu nedenle sürekli bu bağlantıları kumaya ve de benim gibi bu bağlantıları kurmak isteyenleri katmaya çalışıyorum.

Devlet erkek şiddetini görmez, sadece şiddeti ve şiddetin kurbanlarını görür; kadınlar ve çocukların için çok üzgündür ancak bunu kim yaptı, neden yaptı diye sormaz ve de bunun için bir şey yapmaz

Sence bütüncül feminizm sadece kadınlarından oluşan mücadele alanını feministler alebine kaybetme riski taşıyor mu? Örneğin, biz İstanbul'daki son 8 Mart yürüyüşünde bunu deneyimledik. Bazı anti-kapitalist gruplardan erkekler sadece kadınlara açık olan 8 Mart yürüyüşüne müdahale etmek istediler ve feminist hareket ile dayanışmak için orada olmak istediklerini iddia ettiler. Böyle teklif geldiğinde, sadece-kadınlara ait olacak bir alan nasıl koruyabileceğiz?

C: Heyecan kesinlikle o riski taşımıyor. Yani otonom feminizmi, sadece kadınlarla ait alanları kastediyorum ve de mekândan daha ötesini. Otonom feminizm hayatı önemine sahip. Beden po-

litikaları yapan bir feministim diyelim ve de savaş karşıtı bir feministle aynı kaygıyı paylaşıyorum, bu benim erkeklerle beraber ortak karma bir mücadele içinde olacağımla anlamına gelmez. WIB'de olduğu gibi sadece kadınlarından oluşan, otonom, savaş karşılığına odaklılaşmış bir örgütümüz olabilir. Tabii ki erkeklerle de konuşmak ve çalışmak zorundayız. Bu bizim otonom olmadığımız anlamına gelmez. Benim erkeklerle çalışmakla ilgili simalarımın epeyce geniş, ama temel olarak erkeklerle çalışmakla ilgili temel koşulum şu: Erkekler toplumsal cinsiyet meselesini kendi çıkarları için, bir erkek olarak ya da maskülen olarak üstlenmemeler. Eğer bunu yapmıyorsa, o zaman bir diyalogu başlatmam bile.

Bunun Londra'da nasıl işlediğini anlatabilirim. Her yıl 'Geceleri de Geri İstiyor' yürüyüşümüz oluyor. Bu sadece kadınlara açık bir yürüyüş ve çok da netiz bu konuda. Eğer erkekler bu yürüyüşe gitmeye çalışırsa yürüyüş dışına atılıyorlar ve çok da tatsız şeyler oluyor. Ancak, White Ribbon (Beyaz Kurdele) adı altında bir erkek grubu var. Bu grup özel olarak kadına karşı erkek şiddetine karşı olmak üzerine kurulmuş. Sadece savaş karşıtı ya da şiddet karşıtı değil, özgül olarak kadına karşı erkek şiddeti odağıyla kurulmuş. Bütün kadın örgütleri bile erkek vurgusu yapmıyor, hepsi kadına karşı şiddetten söz ediyorlar. White Ribbon grubu başka erkeklerle konuşma, onları dinleme ve kadına karşı erkek şiddetine karşı olduğunu dile getireceğini tahahüt eden erkeklerle ilişkilenme sorumluluğunu alıyor. Bu grup, bizim yürüyüşümüz sırasında belirli bir noktada 'erkekler kadına karşı erkek şiddetine hayır diyor' diyen dövizleriyle yürüyüse destek veriyorlar. Durdukları nokta da rastgele seçilmiş bir nokta değil aslında, her hafta WIB örgütünün bulunduğu yerde duruyorlar. Bu sembolik de aynı zamanda ve ben onların orada olmasından memnuniyumin, çünkü benim erkeklerin hareketle ilişkileşmesi, sorumluluk alması konusundaki koşullarını karşılıyorlar. Böyle bir şey sendikalarda da banlı hareketinde de o kadar az rastlanan bir şey ki.

Biz genel olarak militarizm, savaş ve şiddet gibi konulara odaklıyalıyız. Bizde de problemlerin altında çok az sayıda kadın dışında beden politikaları ya da çevre hakkında konuşmuyor olmamız yattırıyor. Bu nedenle sürekli bu bağlantıları kurmaya ve de benim gibi bu bağlantıları kurmak isteyenleri katmaya çalışıyorum

Peki doğrudan devlet şiddeti konuşursak biraz.. Eminim Gezi Parkı direnişi sırasında sokaklardaki devlet şiddeti takip etmiştim. Direnişte feministler de doğrudan yer aldı biliyorsun ve şiddete maruz kaldılar. Sence sokakta karşınıza doğrudan çıkan devlet şiddetine karşı mücadele etmek için feministler neler geliştirebilirler?

C: İngiltere'de İngiliz Hareketinden beri sokaklarda büyük protestolar olmuş. Ve de mesele edilecek kadar büyük oranda İngiliz karşı devlet şiddeti yaşandı. Belirli binaların boşaltılması gibi teknik şiddet vardı. Diyebilirim ki İngiltere'de pasif direniş belli bir ölçüde hâlâ çalışıyor ve de pek tehlikeli değil. Ama tabii bu değişim, örneğin Londra Belediye Başkanı çıçekleri sulamak için TOMA almayı önerdi, yani işler burada da değişim. Ancak Britanya devleti bu anlamda Türkiye devletinden farklı. Farklı olduğu nokta anti-terör yasalarında gizli. Örneğin Kurt bir kadın

kiler çoğunlukla erkekler, öyle değil mi? Hem ulus devlet hem de erkekler olarak hareket ediyorlar. Ya da çok sayıda kadın imam olduğunu sanmıyorum. Yani patriyarkal bir dîn sisteminiz var, hem erkek hem de kültürel lider olarak hareket ediyorlar. Bu benim bütüncül feminizm dediğim şey. Güç sistemlerinin birbirile ilişkili olduğu, birbirlerini şekillendirecek çalıştığı. Eğer burlardan birine karşı mücadele edecekseniz, hepsine karşı mücadele etmelisiniz. Devlet erkek şiddeti görmez, sadece şiddeti ve şiddeten kurbanlarını görür; kadınlar ve çocukların için çok üzgündür ancak bunu kim yaptı, neden yaptı diye sormaz ve de bunun için bir şey yapmaz. Devlet için cevap yasa yapıcılarında saklıdır. Çünkü İngiltere'de devlet sadece David Cameron demek değil, Sağlık ve Sosyal Refah Bakanlıklarında çok da iyi kadınlar bulunuyor, ancak erkeklik üzerinde yasa yapmıyorlar.

C: Kesinlikle karşılıklı biçimde ilişkililer. Bu da zaten benim bütüncül feminizm derken anlatmak istediğim şey. Kapitalist sistem, ulus-devlet sistemi, etnik-ulusalçılık ve patriyarka, çok yakın bir şekilde birbirlerine içkinler. Birbirlerini şekillendiriyorlar ve de birbirleri üzerinde deniliyorlar. Türkiye devletinin başında

Söyleşimin devamı gelecek sayfada

Özne olmak, güçlenmek, özgürleşmek: İlişkiler üzerine feminist notlar

İlişkilerimize dair en önemli meselelerden biri politikada tanımlaya geldiğimiz 'feminist özne'nin gündelik hayatımızda nasıl yer bulduğu

Selin Çağatay - Cemre Baytok

Feminist Politika'nın 20. sayısının dosya konusu "Aşklarımız, eşlerimiz: farklı ilişki biçimleri" idi. Biz bu yazıda, bu dosyadan aldığımız ilhamla, feminist ilişki kuma biçimini, kadın dayanışması ve patriyarkaya mücadele gibi sıklıkla dile getirdiğimiz kimi ilkeleri tartışmaya açmak istiyoruz. Feministler olarak ilişkilerimizi özgürce yaşamamızın yolu bu ilkeleri benimsemekten geçiyor. Ancak, bu ilkelerin oluşturduğu etik-politik çerçeveye, bize tekil durumlarda nasıl davranışımıza dair bir reçete sunuyor. İlişkilerimiz söz konusu olduğunda feminism, kadın dayanışması ve patriyarkaya karşı mücadele somut olarak neye tekabül ediyor? İlişkilerimizi bu ilkelerini işganda nasıl şekillendirebiliriz? Bu sorulara cevap vermeye çalışacağım.

Bütünlükli bakış ve feminist özne
Kıpsıl ilişkilerde feminist olmak her seyden önce belli bir bakış açısına sahip olmak, ilişkileri bu bakış açısından yaşamak demek. Feministlerin on yıllardır "Kıpsıl olan politiktir" şiarıyla dile getirdiği şey, bireyler arasındaki duygusal ve cinsel ilişkilerin, erkek egemen toplumsal yapılarının baskınlığından arımadığı, bilakis bu yapıların uzantıları, yansımaları olduğuydı. Patriyarka dediğimiz toplumsal cinsiyet sistemi, cinselliğin merkezinde durduğu ilişkiler yumağın toplumsal bağlamından kopartır ve içinde erkeğin kadın üzerinde kurduğu tahakkümün 'doğal' olduğu bir alana dönüştürür. "Kıpsıl olan politiktir" ise, kadınların duygusal ve cinsel birlikteklilerini arzu ettiğleri gibi yaşamak için verdikleri mücadelede benimsedikleri, bu birlikteklileri tüm toplumsal ilişkilerin bir parçası ve kurucu unsuru olarak gören, bütünlükli bir bakış açısına denk düşer. Bu bakış açısı bize, duygusal, romantik, cinsel, dostane, yoldaş ilişkilerin hepsini bir arada, bir bütünü parçalanarak düşünmemizi söylüyor.

İlişkilerimize dair en önemli meselelerden biri, politikada tanımlaya geldiğimiz 'feminist özne'nin gündelik hayatımızda nasıl yer bulduğu. Yani, politika yaparken sorduğumuz "Kadınlar ne is-

tiyor?" ile kendimize sorduğumuz "Ben ne istiyorum?" soruları arasındaki bağı kurabilmek. Zira kadınların nasıl bir cinsellik, paylaşım, dayanışma, mesafe halı etiklerinin ikinci plana düşmediği, ne isteyip ne istemediklerini açıkça dile getirdiğimiz ilişkilerin, tam da üzümüzdeki -bireysel ve toplumsal- erkek tahakkümünü tepetaklak edecek ilişkiler olduğunu ancak bu bağlı kurduğumuzda görebiliyoruz. Patriyarkal sistem duygusal ve cinsel ilişkileri nasıl kadınların toplumsal eziyetliğini yeniden üreten mekanizmalara dönüştürüyorsa, kadınların yaşadıkları ilişkilerin bağlamını, formunu ve içeriğini belirleyecek yetkinliğe sahip olmaları da, sadece bireysel bir özgürlüğe değil, kadınların kolektif bir şekilde güçlenmesini mümkün kılıyor.

Kadın dayanışması ve birbirinden öğrenmek
İlişkileri bütünlükli bir şekilde ele almak, yalnızca farklı ilişkilerimizi bir arada düşünmemesi değil, kadınlar olarak kişisel ve kolektif tarihimizi birbirimize açmamızı da gerektirir. Asında, birbirimizin ilişkileri üzerine tartışmak, farklı kadınlık durumları ve ilişki kurma biçimleri üzerine birlikte kafa yormak, yanı bireysel ve kolektif olan arasındaki ilişkiye ortaya çıkarmak, kadın dayanışmasını pratiğe dokmek demektir. "İlişkide ne istiyorum?" sorusuna cevap ararken, başkalarının hikâyelerini

Ancak, kadın dayanışmasının bir tür baskı unsurusuna dönüşmemesi için aklimızda tutmanız gereken birkaç nokta var. Birbirimizin hikâyelerini dinlemek tek başına bizi patriyarkadan bağımsızlaştmıyor. Üstelik patriyarkal mekanizmalar evli-bekâr, anne-çocuksuz, heteroseksüel-lezbiyen, tek eşli-çok eşli gibi farklı kadınlık durumlarını nasıl kadınlar arası hiyerarşilere dönüştürürse, kalıplaşmış, esnek olmayan, bireysel koşulların, arzuların, ihtiyaçların çoğulluluğuna sırt çeviren bir 'kolektif özne' de aynı hiyerarşileri tersinden üretecektir.

malını barındırıyor. Birbirimizin deneyimlerinden beslenirken, hangi ilişkide kimin daha 'özgür' olduğu, daha 'güçlü' davranışlığı, daha 'feministçe' yaşadığı gibi yargıların kadınların kendilerini suçlu ve güstüt hissetmelerine yol açmaması için, gündelik hayatımızda, politika yaparken ortaya koyduğumuz 'feminist özne'nin mekanik bir uzantısı olmadığını unutmamalıyız.

Kadınlar olarak güçlenmemiz, ilişkilere yaklaşımımızı patriyarkanın dayattığı bakış açısından bağımsızlaştmakla mümkün

Daha somut bir biçimde söylemek gerekirse, evlennmeyeince, çocuk sahibi olmayınca, tek eşiliği reddedince, aşkı ve cinselliği kadınlarla yaşayınca, hatta erkekleri hayatımızdan tamamen çıkarınca bile, patriyarkadan illa bağımsızlaşmış oluyoruz. Aile, tek eşilik ve heteroseksüellik, erkek egemen toplumsal cinsiyet sisteminin güçlendiği ve dayattığı yapılar olsa birlikte, feminist kadınların içinde kalmayı ve dönüştürmeyi, bedellerinin farkında olarak seçtiği alanlara da denk düşüyor aynı zamanda. Kadınların patriyarkanın köklü yapıları içinde verdikleri mücadelenin, bu yapıların dışında kalarak verdikleri mücadelede daha degersiz olduğu yannımasına kapılmanamızı. Feminist mücadelelerin alanı, kadınların koşulları, arzuları ve ihtiyaçları birbirinden farklı olduğu için çoğuldur. Bu farklılıkların yine bir hiyerarşije dönüştürmemesi için, kadın dayanışması ve erkeklerle ilişkii kurmak arasında kendiliğinden bir zıtlik kurnamamızı. Kadın dayanışmasının işlevi kadınların güçlenmesi ise, istedigimiz ilişkileri istedigimiz biçimde yaşamak için birbirimize güvenmek ve destek olmak önceliğimiz olmalı.

Erkekleri hedeflemek, kadınlar olarak güçlenmek

Bu noktadan hareketle, patriyarka ile mücadeleyi de kadınların güçlenmesini merkeze alarak yeniden düşünmek istiyoruz. İlişkiler dediğimizde en çok tıkanığımız mesele, erkeklerin dönüşmesi meselesi. Kadınların feministleşmesi yaşadıkları ilişkileri illa eşitler arasında ilişkiliye dönüştürmediği gibi, kadınların tercihlerini, kararlarını dile getirme çabaları da yerinde saymakta direten, kadınları denkleri olarak görmeyen erkeklerin şiddetiyle sonuçlanmadığını gayet iyi

biliyoruz asında. Aldatmayı cinsel sadakate indirmeden düşündüğümüzde, kendini karşısındaki olduğundan başka biri olarak göstermenin, kasılı olarak kandırmamın, yalan söylemenin de temelde aldatmak olduğunu görebilir, aldatmayı karşılıklı saygınlık, beklenenlerin, arzuların ve nihayetinde soyut eşitliğin sorgulandığı bir alana çekebiliriz. Böylece kıskançlık konusunda da kendimize ve birbirimize karşı açık ve dürüst olabilir, ilişkilerimizde sahip olmayı cinsiyetçi kalıplara göre değil, kendi duygularımız ve değerlerimiz doğrultusunda yapayabiliriz. Her halükarda, kendi sınırlarımıza ve ilkehimizde öncelik tamam, karşı tarafın dayattığı koşullara tabi kalmamalı, eşitlik ihlal edildiğinde geri adım atmayıp terk etmeye hazır olmamız.

Son söz yerine

Feministler olarak duygusal ve cinsel ilişkileri tartışırken sıkılıkla 'kadınların mağduriyetini sabitlemek' ve 'cinsel özgürlükçülük' uçları arasında gidip geliyoruz. İlişkileri ölümcül erkek şiddetinden soyutlayarak düşünemeyken, mağduriyetin kolektif tarihi üstümüze çökmüşken, kadınların özgürlüğü üzerine söz söylemek hiç kolay değil. Bu yazıda kadınların güçlenmesinde feminist olmanın, kadın dayanışmasının ve patriyarkaya karşı mücadeleının rolü ve içeriği üzerine kafa yorduk. Bu tartışmanın, kadınlar olarak ilişkilerimizin mağduru olmaktan çırpı faili olmaya giden özgürlleşme yolunda önemli bir rolü olduğuna inanıyoruz. Özgürlüğü ve mağduriyeti birbirinin ziddi olarak görmeden, birlikte düşünmeye, tartışmaya devam... ■

Kadın sağlıkçılar için kalite ve performans: Gülümsemek

Sağlık, duygusal emek yoğun bir sektördür, çünkü evdeki gibi bakım üzerine kuruludur; evde çocuklara, yaşlılara, hastanede hastalara bakarız. Bu nedenle hâlâ kadın ağırlıklı bir sektördür

Aşlı Davas

Her gün giderek daha fazla hasta karşılanırken, muayene ederken, daha fazla reçete yazıp, daha fazla kan alıp, daha fazla yara bakımı yaparken yetenince gülümseyemediğiniz için suçuluk duyduğunuz mu hiç? Hastalara yeterince ilgi göstermemenizi, kaba davranışınızı düşünürken bir de bu nedenle amanız tarafından uyarısız ne hissedersiniz? 36 saat aralıksız çalışmadan sonra, ilaçının hastanede bulunmadığını ya da o işlenin artık sosyal güvenlik kurum tarafından karşılamadığını, haklı olarak kabul etmek istemeyen bir hastaya, durumu gülümseyerek anlatma teknikleri için bir kurs araştırır mıydınız? Her gün, yapmacık yapmacık gülümseyip, inanmadığınız ticari uygulamaların neden gerekliliğini hasta ve çaresiz bir insana anlatmanın kişiliğinizde, ruhunuzda açtığı yaralara ne demeli? Bularla itiraz ederken harcayacağınız zamanın bir işe yaramayacağını, ama daha az hasta baktığınız, işlem yaptığınız için o ayki maaşınızın düşeceğini bilerek terbiye edilmek...

Sağlık sektöründe gülümsemek artık sadece içten geldiğinde ortaya çıkan bir mimik, jest değil; toplam kalite yönetimi nedeniyle önemli bir zorunluluk. Sektörde işin niteliği temel olarak hizmet kalitesiyle tanımlanıyor, hizmet kalitesi de hasta tedavi olma oranları, ölüm oranları gibi objektif kriterlerden çok her ay yapılan hasta memnuniyet anketleriyle ölçülüyor. Sağlık Bakanlığı doktor ve diğer çalışanlardan memnuniyeti sadece güleryüzlü, kibar ve ilgili olup olmadıkları sorularıyla değerlendiriliyor. Memnuniyet düzeyi düşük çıktığında sa hemen uyarılıyorsunuz: "Güleryüzlü olun!"

Kim güleryüzlü olmak istemez ki? Ama güleryüzlü olabilmek için çalışma koşullarının da ideal olması gerekiyor, sizi mutlu etmesi... Oysa biliyoruz ki sağlık sektöründe çalışan giderek daha fazla sayıda kadın mutlu değil, her gün tükendiğini ifade ediyor. Son dönem yapılan araştırmalar hemşire ve asis-

tanlarda duygusal tüketimliğin alarm verecek düzeyde olduğunu gösteriyor. Türkiye'de özellikle kadın asistan ve hemşirelerde intiharlar olduğunu biliyoruz. Depresyon ve anksiyete bozuklukları ise yaygın. Haliyle bu durum dayken gülümsemek güleşiyor.

Taşeronda çalışan kadınlar, görev tanımlarında olmayan işleri yapmaktan şikayetçidirler, ama bunu hiçbir zaman dile getirmediklerini de söylerler çünkü işten atılabilirler, görev yerleri değiştirilebilir

Bu olumsuz tablonun birçok nedeni var elbette, ama bu yazida gülümsemek zorunluluğuyla simgelediğim duygusal emekten biraz bahsetmek istiyorum. Duygusal emek kadınların yaşamı tekrar tekrar üretirken, hayatları boyunca karşılıksız, çoğuzaman da gönüllü bir şekilde verdikleri bir emek türü. Bütün kadınlar bu nedenle bir anlamda sağlıkçıdır asında; evde düşüğümüzde, ateşimiz çıktıığında bize annelerimiz, nilelerimiz, evin kadın halkı bakar. Bunu sevgiyle, güleryüze yaparlar, yakındıklarında da aylamlarlar. Sağlık, duygusal emek yoğun bir sektördür, çünkü evdeki gibi bakım üzerinde kuruludur; evde çocuklara, yaşlılara, hastanede hastalara bakarız. Bu nedenle hâlâ kadın ağırlıklı bir sektördür. Burada üretilen hizmetlerin birçoğu kadın işi olarak kabul edilir. Hastalara sadece ilaç verilmez, morale, iyileşecelerine inanmaya ve zayıf oldukları sürede de şefkate ihtiyaçları vardır. Kadın ya da erkek neredeseysse tüm hastalar da kadın çalışanları tercih ederler.

Benzer nedenlerle sağlık almanı erkeklerin girmesi de geç olmuştur. Modernleşmeye, işin profesyonelleşmesiyle erkekler sağlık alanında rol sahibi olmuş, işin en prestijli kısmı olan

çalışan tarafından motivasyon kaynağı olarak kabul edilmektedir. Hastaları mutlu etmenin vicdanlarını rahatlattığını, faydalı olmanın huzurunu yaşadıklarını söylerler. Doğustan itibaren toplumsal cinsiyet rolü olarak üstlenilen bu durumun kadın toplum daki onayı için önemi düşünildüğünde bu beklenen bir durumdur.

Son on yıldır Türkiye'de hem genel hem de sağlık sektörüne özel çalışma koşullarında önemli değişiklikler olmuştur. Sağlık sektörü özel sermayeye açılırken, kamu hızla ticarileşirken, kamudaki görece givenceli çalışmaya, işsizliğin yükseliği engel oluşturmuştur. Bu engeli ortadan kaldırmaya yönelik atılan her adım ise, tüm sağlık çalışanlarının ama özellikle kadın sağlık emekçilerinin çalışma koşullarının kötüleşmiş, gülümsemeye olasılığını ortadan kaldırılmıştır.

Kim güleryüzlü olmak istemez ki? Ama güleryüzlü olabilmek için çalışma koşullarının da ideal olması gerekiyor, sizi mutlu etmesi...

Taşeronlaşma ilk önce temizlik hizmetlerinde başlamıştır. Bu sektörün %67'si kadınlardan oluşmaktadır. Taşeron çalışma iş güvensiz çalışma demektir. Sağlık, emeklilik primlerinin bile her ay yatrıldığından emin olmadan, emeklilik tazminatının sadece dava açıldığı koşullarda alındığı bir çalışma tipi. Söyledenen herhangi bir görevi, hastane "kalite" yönetim sisteminde görev olarak tanımlanmasa bile yapmak zorunda olunan insanlık daşı bir durum. Taşeronda çalışan kadınlar, sürekli olarak iş tanımlarında olmasa da, kahve yapmak, servis yapmak, bulasık yakmak, sorumlu olmadığı halde hastanın altını değiştirmekten (erkek personelin bunu yapamayacağı gereğisiyle), röntgen çekilişken hastanın yanında korumasız olarak zorla tutulmaktan şikayetçidirler, ama bunu hiçbir zaman dile getirmediklerini de söylerler çünkü işten atılabilirler, görev yerleri değiştirilebilir. Buradaki tutumlarda cinsiyetçi bir ayrımdır. 46 yaşında bir kadın çalışmasını ifade ettiği gibi: "Burada bütün iş kadın personeller yapıyor, erkeklerde vurdum duymazlık var. Biz laf yemek için her denileni hemen yapıyoruz, onlar korkusuz."

Yüzündür sağlık alanında emekçileri olan kadınların çalışma koşulları kabul edilemez boyutlara ulaşmıştır. Son torba yasaya gündeme gelen ve türetilen yardımçı hemşirelik, sağlıkta kadın emeği somutluğunun derinleştirileceğinin habercisidir. Hemşirelikte erkek istihdamının hemen arkasından çıkan bu uygulama gelecekte sağlık alanında kadınlarla birilen yeni rolü işaret etmektedir. Kadın çalışanlara torba ya-

sayla sağlanmasa planlanan yarı zamansı çalışma hakkı, gebelik ve doğumda uzun süreli izin alabilme, gece çalışmaının yeniden düzenlenmesi, kadın sağlıkçıları zorlu bir mücadelenin beklediğinin, gülümsemek şartlarının daha da zorlaştıracığının habercileridir. Zaman sokak zamanı, binlerce yıllık emeğe sahip çıkışının zamanıdır!

Bu sahip çıkmaya güzel bir örnek olduğunu düşündüğüm Ege Üniversitesi Hastanesi SES'li kadınlar olarak ürettiğimiz bir çalışmamızı paylaşmak istiyorum sizlerle.

Emeğimizi, bedenimizi ve hatta gülümşümüzü bile tahakküm altına almak istiyorlar. Sınırı sorumlu tebessümle sağdırmaya çalışıyorlar bizi... Fakat kadınlar, sağlık emekçisi kadınlar, bundan çok daha fazlasına sahip...

"gülümsemek", emeğine de güvene de sahip çıkan sağlık emekçisi kadınların hikayesini bir kadın sağlık emekçisi yönetiminin gözünden anlatıyor. İzlemek isteyenler için: <http://vimeo.com/83377987>

Özlem Çelik

Perçinci Rosie

Patriyarkal sistemin kadınların fiziksel olarak erkek işlerini yapamayacağı görüşüne karşılık, kadınları işgücüne çekmek için erkekse tavırlara ve hatta erkekse bir vücuda sahip "Perçinci Rosie" poster tiplemesi yaratılmıştı

Saadet Kıcı̄r

Patriyarka ve kapitalizm iki ayrı sistemdir ve kapitalizm patriyarkanın olanaklarını da kullanarak daha hızlı yükselmisti. Bu iki sistem birçok konuda çatışmayla birlikte çıkarları söz konusu olduğunda ittifak yapmaktan geri durmamışlardır. Kapitalizmin tarihinde kadın işgücüne ihtiyaç duyulduğu dönemlerde kadınların erkek işi olarak kabul edilen birçok farklı role uygun bir imajı yaratmakta. Toplumsal cinsiyet rolleri kapitalist sistem tarafından baştan kurgulanmış, hatta ters yüz edilmiştir. Mevcut erkek egemen ahlâka aykırı sayabilecek bu kampanyalar, kadınları işgücü piyasasına katmak, üretimin devamlılığını sağlayabilmek için "vatansever, güçlü, kahraman kadınlar, ülkem için, savaştaki sevdikleri için" kelimeleri bol bol kullanılarak, başarıyla yürütülmüştü.

erkek tarafından seslendirilen bir şarki* ve dönemin bütün medya araçları da etkin bir biçimde kullanılmıştı.

Yine II. Dünya Savaşı sırasında, İngiltere'de kullanılan "İngiltere'nin kadınları fabrikalara gelin" adlı propaganda afisi de kadınları işgücü piyasasına çekmek için tasarlanmıştı. Kampanyanın amacı, o güne kadar var olan kadın imajını yerle bir ederek, ihtiyaç duyulan yeni role uygun bir imajı yaratmaktı. Toplumsal cinsiyet rolleri kapitalist sistem tarafından baştan kurgulanmış, hatta ters yüz edilmiştir. Devlet tarafından işletilen restoranlarda ucuz yemek servisi yapılarak, kadınların ev işi yükü azaltılmıştı. Evli-bekâr, siyah-beyaz, orta sınıf ya da işçi sınıfı, genç-yâşlı bütün Perçinci Rosie'ler kendilerine ve tüm ülkeye, bir erkeğin işini yapabildiklerini ve daha iyisini yapabildiklerini kanıtlamak için savaş malzemeleri üretimi, gemi inşaatı

tina katılması için yürütülen kampanyalara, devlet de çeşitli teşvik tedbirleri alarak önemli destek sağlamıştı. Kadınların hangi işlerde kaç saat çalışacağı belirlendiği gibi, evleri için yapacakları alışveriş saatleri dahil düzenlemiştir. Savaş malzemeleri üreten bazı fabrikalarda işverenler, kadınların alışveriş işlerini yapması için bazı elemanlar işe almıştı. Çocukların bakımı için kreş ve yuvalar açılmış, kadın ve çocukların erkek işi olarak kabul edilen birçok farklı role uygun bir imajı yaratmaktadır. Diğer kızlar popüler bir kokteyl bara takılıp, martinlerini yudonlar, hayvanları giignerken; Onları gerçekten utandıran bir kız var, ROSIE'dir adı.

İngiltere'de kadınların çalışma haya-

mutfak cadıları

mutfak cadıları

ve uçak montajı gibi ağır işler de dahil olmak üzere her türlü "erkek işi"nde çalışmışlardır.

Sevdiklerini geri getirebilmek umuduyla

Perçinci Rosie kampanyasına destek veren dönemin medyası, özellikle gazeteler, çalışan kadınlar hakkında "Sevdiklerini geri getiriyor olma umuduyla teşvik ediliyorlar. Elbette ki sevdikleri eve döner dönmez çalışmalarına gerek kalmayacak" diyerek, kadınlar eşlerine ya da sevgililerine yardımcı, müşkik, korumacı konumlarını hatırlatmayı ihmal etmemiştir. Böylece erkek egemen ideoloji kadınları savaş sonrasında tekrar eve göndereceğinin altını da sürekli olarak çiziyordu.

II. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle birlikte, artık kadınlara ihtiyaç kalmadığından Perçinci Rosie'lerin evlerine dönmesi gerekmış, bu sefer de bu yönde kampanyalar düzenlenmiştir. Yeniden kadınların annelik, zevcelik ve tüketiciçilik rolleri yükseltilmiş, kadınların çalışmalarını kolaylaştmak için kurulan kreş ve çocuk yuvaları da kapatılmıştır. Perçinci Rosie'lerin yüzde 95'i -savaşın başında planlandığı gibi- zorla işten çıkarılmıştır. İşgücü piyasasından ayrılmayı reddeden kadınlarda 1947 yılından itibaren pembe yakalı hizmet sektörü işçisi Pamela'lara dönüştürülmüşlerdi.

Cocuk-mutfak-kilise

II. Dünya Savaşı'nda ABD ve kısmen İngiltere'de etkin bir şekilde kullanılan Perçinci Rosie benzeri bir kampanya Nazi Almanyası'nda kullanılmıştır. Nazi ideolojisinde kadının toplumsal konumu çocuk-mutfak-kilise olarak belirlenmiştir. Evlenenlere vergi indirimleri, faizsiz borçlanma gibi imkânlar sağlanarak evlilikler teşvik edilirken, çok çocuk yapan kadınlar a madalyalar takılmış, çocuk paraları verilmiştir. Kadınlar ücretli işlerde çalışsal bile, erkeklerin yapmasının hoş karşılanmadığı işlerde çalışmamışlardır. Nazi ordusu Kızıldırda karşısında yenilmeye başladığında, kadın istihdamı ihtiyacı artlığı halde, işe alınan 17-45 yaş arası kadınların herhangi bir ailevi sorumluluklarının olmadığı belgelendirmesi zorunlu hale getirilmiştir. Nazi Almanyası'nda kadın işgücünün kullanımamasının tek nedeni muhafazakârlık değildir; esirlerle erkek işgücü ihtiyacı bedava karşılandığından kadın işgücüne ihtiyaç duyulmuştur.

AKP ve yeni muhafazakârlık

Kadın erkek eşitliğine inanmadığını her fırsatta dile getiren Başbakanın Kadın ve Aile Bakanlığı'ndan kadının adını kaldırması, "Her kürtej bir Uludere'dir" söylemiyle kürtej fiili olarak yasakla-

ması, en az üç/beş çocuk söylemi (ki bu sadece kutsal aileyi övmeye değil gelecek teknik ucuz işgücü ihtiyacını planlama ve pazarı genişletme çabasıdır), boşanmaları zorlaştırmak için alınan önlemler, erken evlilikleri teşvik politikaları, kızlı erkekler bir arada yaşayamayacağımız açıklaması gibi muhafazakâr söylemleri, Hitler'i aratmayacak kıvama geldi.

Iki ayrı sistem olarak değerlendirildiğimiz patriyarka ve kapitalizmin zaman zaman çatıştığı noktalar olsa da kapitalist sistemin bazen patriyarkayı, bazen de patriyarkanın kapitalizmini şekillendirdiği ve her iki sistemin de kadının karşısız emeğinden faydalandığı gerçekini unutmamamız gerekmektedir. ■

II. Dünya Savaşının bitmesiyle birlikte, artık kadınlara ihtiyaç kalmadığından

Perçinci Rosie'lerin evlerine dönmesi gerekmış; bu sefer de bu yönde kampanyalar düzenlenmiştir

Ancak günümüzde kapitalizmin patriyarkayı şekillendirmesi başka türlüsü oluyor. Patriyarka ve kapitalizm arasındaki gerilimli noktalar yeni muhafazakâr politikalarla aşılmak isteniyor. Kadınlar bir yandan ev içinde konumlandırılırken, diğer yandan esnek, kısmi zamanlı, ev ekserili çalışma gibi yeni çalışma biçimlerine yönlendiriliyor. Babaya kocaya daha bağımlı hale getirilirken, ev işleri ve çocuk hasta yaşı bakımını da doğrudan kadınların işi olarak tanımlanıyor. Mevcut muhafazakâr söylemler, ailenin kutsallaştırılması kapitalist sistemin işine geliyor. Ucuz işgücü olarak görülen kadının sömürüsü, patriyarka ve kapitalizmin uzlaşması sonucu kâr mercenerek artıyor. Yeni muhafazakâr söylemin kadınlar üzerindeki denetim ve karşısız emek sömürüsünü artırmasının yolu heteroseksüel kutsal aileyi yinelemekten geçiyor.

Sonuç yerine

Değişen koşullar karşısında kapitalist sistem toplumsal yapıyı belirli ölçülerde değiştirebilmeye gücüne sahiptir. Bahsedilen örnekler göstermektedir ki kadınların işgücü piyasasına ne şekilde katılacağı dönemin ihtiyaçlarına göre sistem tarafından belirlenmektedir. Bugün bir efsaneye dönüşmüş olan Perçinci Rosie kampanyası, kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinin tam tersi biçimde, kadınların erkek işi olarak tanımlanan birçok işte erkekler kadar etkin ve başarılı bir biçimde çalışabileceğini kanıtlamıştır. Kadınların çalışma sistemi tarafından gereklî önlemler alındığında sorun yaratmamaktadır. Ancak sistemin toplumsal cinsiyet rollerini tamamen altüst etmek gibi bir niyeti

*Perçinci Rosie kampanyasında kullanılan şarkının tam sölesi

Diger kızlar popüler bir kokteyl bara takılıp, martinlerini yudonlar, hayvanları giignerken; Onları gerçekten utançtan bir kız var, ROSIE'dir adı.

Taşınır yağı da günde aspa da gün boyu montajı hattının bir parçasıdır Perçinci Rosie, zafer için çalışır, tarih yazır. Sabotaj olmasının dize tetiktedir, uçak görevinde oturan bu kişi tek narın şey.

Bir erkeğin yapacaklarından daha fazlasını yapar, Perçinci Rosie. Rosie'nin bir erkek arkadaşı var, ismi Charlie, Charlie bir denizci. Rosie perçin makinesinde fazla mesai yapıp Charlie'yi korur.

Bir iretim ödüllü olduğunda bir kazın olabil diligince girurlar.

Kırmızı beyaz, mavi'de (Amerikan bayrağının renkleri) doğru bir şeyle var, o da Perçinci Rosie'dir.

Rosie B-10'da (ağır bombardıman uçağı) çalışır, herkes bu manzara'yı duyar yiceltir, petrole ve makina yağına bulansa da Perçinci Rosie aala söylemey ya da gerilmez. Müttefik silah programı işin görevini yapıp ekibini topar, onlarla takılmayı sever, Perçinci Rosie.

Savaş tahlilleri alır, bu kız gerçekten akıl, parasını ilâsal savunmaya yatar.

Daha çok tahlil almak ister, meşhur Senator Jones bu sözleri radyoda haykırır, Berlin binoları dığır, Moskova binolarla neşelerin, Perçinci Rosie.

Kaynakça:

Çitci, Erol. "Görsel Kültür Elemanı Olarak 20. yy'da Afyon Tophamal Süreçlere Etkisi", Yüksek Lisans Tezi, Adana/2009. Ünkitürk Uluslararası Çalışma "Yoksullüğün Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek", Çalışma ve Topham, 2009/2.

Omay, Umut. "Yedek İşgücü Ordusu Olarak Kadınlar", Çalışma ve Topham, 2011/3.

Acar Savran, Gülnur. "Bir Kez Daha Patriyarka-Kapitalizm ilişkisi üzerine", Feminist Politika, sayı 18.

Ulusoy, Deniz. "Akp'nin Aile Politikaları ve Yeni Muhafazakârlık", <http://sosyalistfeminstkolektif.org/guencel/aile-disinda-hayat-var/786-kad-nlar-n-uecretli-uecretiz-emek-k-skaç-akp-nin-aile-politikalar-ve-yeni-muhafazakarl-k.html>

Kadınların işgücü piyasasına ne şekilde katılacağı dönemin ihtiyaçlarına göre sistem tarafından belirlenmektedir

Patriyarkal sistemin kadınların fiziksel olarak erkek işlerini yapamayacağı görüşüne karşılık, kadınları işgücüne çekmek için erkekse tavırlara ve hatta erkekse bir vücuda sahip "Perçinci Rosie" poster tiplemesi yaratılmıştı. II. Dünya Savaşı'nda fabrikalarda çalışan kadın işçileri temsil eden bu figür güzel, güclü ve kendine güvenen Amerikan kadını göstermektedir. Kampanyanın başarılı olabilmesi için bu posterle birlikte, dört

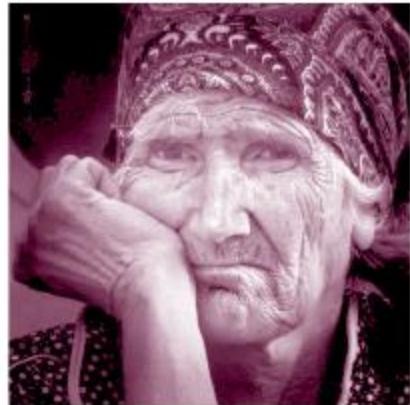
İnsanın içindeki sürgünün götürdüğü yer... Sıfır noktası...

Gelir dağılımındaki adaletsizlik, dolaylı vergiler ve işsizlik, yaşıların yükünü artırıyor, yaşama uyumlarını zorlaştırmıyor. Özellikle yaşlı kadınlar ihmal ve suistimal ediliyor, şiddete maruz kalıyor

Mahinur Şahbaz

Aile ve Sosyal Politikalar eski Bakanı Fatma Şahin "Devlet, aileyeye her türlü müdahale etmeye hakkım yeni Anayasaya koymak istiyor. Bu çok doğru ve Anayasaya girmesi gereklidir. En büyük sermayemiz bęperi sermayemizdir" (4.08.2012 HT TV) derken Türkiye'de Aile Yapısı 2011 Araştırması'ndan (TAYA 2011) hiç söz etmedi.

TAYA 2011'e göre her 100 haneden 93'ü ayda 2500 liranın, 72'si 1200 liranın, 9'u 400 liranın altında gelre sahip. Her 100 aileden 10'u yardım alıyor, bu oran kırsalda yüzde 15'e ulaşıyor. Yardımların yüzde 39'u Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan, yüzde 23'u belediyelerden veriliyor. İstanbul'da belediyeden yardım alanlar yüzde 49, Ankara'da bu oran yüzde 82,5. Bu, onurlu yaşamı tehdit eden sosyal yardım sisteminin, yoksa damgası vurulmuşlarının resmi belgesi.

emekliliği yok ederken yaşılıkta önceliği olan bakıma muhtaçlığı hastalık, yaşılığı özür olarak görüyor. Yaşıların fiziksel, ruhsal, sosyal ve ekonomik sorunlarını çözmeyeceğine değil aileyeye yardım eden uygulamalar yaşılar üzerinde sermaye birikimine hizmet ediyor.

Gelir dağılımındaki adaletsizlik, dolaylı vergiler ve işsizlik, yaşıların yükünü artırıyor, yaşama uyumlarını zorlaştırmıyor. Özellikle yaşlı kadınlar ihmal ve suistimal ediliyor, şiddete maruz kalıyor. Utamıyorlar, onları inciniyor ve sorunlarını rahatlıkla ifade edemiyorlar. Yok sayılmanın acısı ile umutsuz, şaresizler.

Albert Camus "Bir ülkeyi tanımak istiyorsanız, insanların nasıl olduğunu bakın" der. 100. Yıl Üniversitesi Sosyo-Loji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Ruhi Köse,

"Türkiye'de her gün 6 kişi intihar ederek ölüyor. 2002'de intihar edenler 1500 civarında idi. 2010'lu yıllarda yılda 2000 kişi intihar ederek öldü. İntihar ölümleri yaygınlaştı." tespitinde bulunuyor. Bunu da "uluslararası sistemin yaratığı olumsuzluklar ve yaşama uyum sorunları, sosyo-kültürel ve ekonomik sorunlar" ile açıklıyor (8 Şubat 2013 HT TV).

15 yıl önce Tokat Zile'den İstanbul'a gelenlerin (dul ve yetimler) aylıkları yüzde 50 oranında azaldı, ücretsiz ve güvenli sağlık hizmeti alıma hakları yok edildi. 500 bin dul kadının hakları çögünden aylıkları kesildi, yanlış ödeme denilerek aylıkları faizi ile geri alındı.

Iktidarlar yaşılığın güvencesi olan

bir o biliyordu. Kime neyi anlatacaktı? Anlatılsa anlayacaklar mıydı? Kimin anlayacak hali vardı? SSK emekli eşini 2005 yılında kaybettigünde ona 500 lira aylık bağlamışlardı. Oğlu, gelini, torunları ile birlikte yaşıyordu. Hatun 60 yaşındaydı. İnsan ömrünün uzadığından, Dünya Sağlık Örgütünün orta yaş sınırı 59'a çektiğinden haber yoktu. O çoktan yaşlı bir kadındı. Yaşadığı koşulların bedeninde yarattığı acılar yüzmesini engelliyordu artık. Bir yıl önce ağrılarından kurtulmak istediği dizinden ameliyat oldu, ancak ağrıları dinmediği gibi daha da arttı. Defalarca gitti hastaneye ama nafile. SSK, SSK olmaktan, hastaneler, hastane olmaktan çıkmıştı. Böyle miydi eskiden? Her sey para olmuştu. 500 lira aylık neye yetiyordu ki derdine derman arayacaktı? Evde herkesin işi başından aşındı. Kim onu dinleyecekti, derdile uğraşacaktı?...

Veysel Karanı'de oturuyordu. Çarşamba sabahı evden çıktı, arkasına döndüp bakmadı. Dizinin ağacı da onu durduramadı. İçindeki sürgünün acısı ile yürüdü. Gölete ulaştı, bıraktı kendini göletin soğuk sularına. Yokluğun fark edip onu bulduklarında içindeki sürgünün acısı dinmişti. Yaşı bir kadın Samanda Göle'nde intihar etmiş haberi yayıldı. Haber televizyonlara, gazetelere ulaşamadı, orada kaldı. Binlerce benzeri gibi.

Ölü bedeninin etrafında kadınlar söyleyordu: "Çocuklarımı zan altında bıraktı. Aylığım alıyordu. Gelini de gül gibi bakıyordu. Ne vardı sanki intihar edecek. Salak..."

Hatun, etrafında söylenenlere "Evinde sürülen, evi kadar, köyünden sürülen, köyü kadar yıkılmış. Ama coğrafyadaki sürgüler sürgün değil, insanın içindeki sürgüler sürgümüz." demek istedik, diyemedi.

Yaşarken de yakınlarına sessiz sesini duyuramadı. Yüz binlerce benzeri gibi yok sayılı. Yaşamdan sürgün edilmesi Hatun'u yaşamın sıfır noktasına taşıdı. O gün 14 Şubat'tı. Bir milyar kadın, dünyanın dört bir yanında kadına yönelik her türlü şiddeti dans ederek protesto etti.

Kocasının işçi aylığı ile dört çocugu-nu nasıl büyütüğünü, neler yaşadığını

Muhafazakârlık: Patriyarkanın sağ kolu

Din, devlet, militarizm, milli menfaat, aile gibi kavram ve değerler üzerinde temellenen muhafazakâr siyasetin, aslında kimi "muhafaza altına" almayı hedeflediğini tecrübeyle biliyoruz. Kendini muhafazakâr olarak tanımlayan AKP'nin tek parti iktidarı döneminde, sosyal güvenlik ve istihdam politikaları yoluyla kadınlar, önce kocalarına, sonra devlete daha da bağımlı hale getirildi; aileyi güçlendirici adımlar atıldı ve erkek şiddeti arttı. İslâm referanslı bir dille ifade edilen dayatmaların sonu gelmiyor; kadınların özgür bireyler olarak yaşama hakkı yok sayılıyor.

Dosyamızda, muhafazakâr söylem ve pratiklerin patriyarka, neoliberalizm, din, "fetusun yaşam hakkı" gibi kavamlarla olan ilişkisini, açık ve örtülü sansürün popüler kültüre yansımalarını, seküler kanattan yükselen "yaşam tarzına müdahale" eleştirelilerini irdeledik. Meseleye tarihselliği içinde, Batı coğrafyası ile karşılaşmalıdır bakan ve post-sosyalist ülkelerde odaklanan yazılarımızdan çıkan sonuç, yerel özgüllükler ile "küresel" muhafazakâr yönelimin çakışıyor olduğu gerçeğidir. Dosyaya katkı sunan yazarların yaklaşımında kimi nüanslar olsa da, muhafazakârlığın patriyarkal sistemi perçinlediğine dair feminist bilinc ve buna karşı mücadele kararlılığını onları birleştiriyor.

Muhafazakârlık: Patriyarkaya her daim yandaş

En önemli özelliği, dönemden döneme farklılık göstermesi, pratik ve faydacı olması olan muhafazakârlık her yere ve kültüre özgü, özgün konumlanışlara sahip olmuştur

Yasemin Özgün

Başına bir ideoloji olarak tanımlanması konusunda kuşkular olan bir siyasal tutum ve hareket olarak muhafazakârlık, 19. yüzyıl Avrupası'nda, bireuvazının yükselişi ile birlikte geneliksel yapıyı tehdit eden kapitalizm, modernleşme ve reformlar sonucu madde ve kültürel sermayesini yitiren aristokrat sınıfın savunduğu düşünceler toplamı olarak ortaya çıktı. En önemli özelliği, somut koşulların değişimini ile beraber dönemden döneme farklılık göstermesi, pratik ve faydacı olması olan muhafazakârlık, süreç içinde kendisi üzerinde bilinçli bilgi üreterek her yere ve kültüre özgü, özgün konumlanışlara sahip olmuştur.

Refah devleti döneminde temel eğitim, sağlık, bakım vb. hizmetlerini "sosyal haklar" olarak ücretsiz sunarken devletin yurttaşlarından asıl beklediği

daha çok tüketmeleriydi. Bu dönemde özel mülkiyeti ve bu temelde hızla gelişen kapitalist sermaye birikim sürecini toplumsal gerilimlerden koruyabilmek için liberalizmin muhafazakârlık ile işbirliği içinde olması gerekmisti. Muhafazakârlık, liberalizmin örtük çelişkilerini sürdürmemesinin koşullarından biri olarak ortaya çıkmış ve refah devleti sürecinde modern devletin "feodalleşmesinin" ilk adımları atılmış.¹ Liberal çerçevede birbirinden ayrılan devlet ve toplum yeniden iç içe geçmeye, devletin özel hayatı düzenlemeye kapasitesi artmaya, kamusal ve özel kurumlar arasındaki işlevsel fark silinmeye başlamıştı.

Muhafazakârlık, refah devleti döneminde, örgütü kapitalizmin ve ona eşlik eden, denetleyen, düzenleyen devlet ve yaratılmaya çalışan "disciplin toplumu"nın sürdürülmesi adına özellikle kadınlar üzerinden toplumu denetler. Kadın, hem evde sunduğu ücretsiz bakım emeği ile üretim gücünün (erkeğin) yeniden üretiminden, hem doğrarak biyolojik yeniden üretimden ve aynı zamanda gelecek neslin nitelikli (¹) biçimde yetiştiştirmeinden sorunlu bir varlık olarak tanımlar. 68 kuşağının özgürlükler hareketi içinde "temel sorumluluklarından" fazla uzaklığı düşünülen kadının bildik yörünge sine yeniden oturtulması çabası, refah devletinin son dönemlerine denk düşer. Bu anlamda "sosyal hizmetler" vb. devlet kurumları aracılığı ve ideolojik olarak en ideal nesillerin yaratılması adına her yerden fışkıran "çocuk bakım ve yetiştirme" teknikleriyle kadın denetim altında tutar, gerektiğinde müdahale ederek hizaya sokar, cezalandırır. Hatta yeterince "iyi" bakım vermediğini düşündüğünde işi -çoğunlukla işsiz, yoksul, göçmen olan ve hali hazırda "îçteki düşman" olarak görülen- kadının elinden çocuğunu zorla alarak sosyal hizmetler kurumunun "koruması"na vermeye kadar götürür.

Yeni muhafazakârlığın klasik muhafazakârlıktan devraldığı geneliksel topluma ilişkin savunulan en

temel özellikler olan aile, din ve cemaat gerçek kurum ve işleyişlere karşılık gelir. Muhafazakârlığa göre toplumun en temel birimi "birey" değil "aile"dir. Aile, toplumsal yapının en eski ve başlılı kurumudur. Öyle ki, ailenin monarşî gibi tasarılandığı düşünülür. Kral rolünde baba ve uyrukları. Bireylerin üretimi ve gelişimi için var olan aile kendi başına küçük bir toplumdur, devlet de aileleri korumak üzere vardır.²

Muhafazakârlık ve aile vurgusu, 1980'lerden itibaren bu defa refah devletinden çark edilmesinin yarattığı sorunları telafi edecek bir kurum olarak öne çıkarıldı

Ezas olarak aileyi tanımlamak için benimsenen ölçütler, modern devletin oluşumundan bu yana patriyarkal ilişkiler ve cinsiyete dayalı işbölümü yönetiminde büyük önem taşır. Örneğin, aile politikaları, yardım eşiğini belirlemek için çocuk sayısını, yardıma hak kazanan aileleri seçmek için de kadınların emek piyasasına gitme biçimlerini göz önüne alır. Bu politikalar, tam da bu nedenle aynı zamanda istihdam politikalarını da oluşturur. Margaret Thatcher 1987'de "Toplum diye bir şey yoktur. Yalnızca bireyler olarak kadınlar, erkekler ve onların aileleri vardır" dediğiinde, aslında yeni düzeni ve "aile"nin yeni muhafazakâr iklimde kazandığı yeni rolü özetliyor. Kapitalizmin yaşasal krizlerini çözmeyen yeni bir yolu olarak işler kilinan neoliberal düzende yurttaşlar bu defa "müsteri" olarak piyasanın tek hâkim olduğu koşullar içinde sosyal hizmetlerden yararlanabileceklerdi. Muhafazakârlık ve aile vurgusu, 1980'lerden itibaren bu defa refah devletinden çark edilmesinin yarattığı sorunları telafi edecek bir kurum olarak öne çıkarıldı.

Bugün devletin aile politikalarına bakıldığından, kadın öncelikle ailedede "koçasına" sonra da devlete bağımlı kılma amacının güdüldüğü görülür. Böylece

devletin devamlılığı, istihdam ve üretim potansiyeli, "kutsal annelik" varsayımlı aracılığıyla gerçekleşir. Annelik ise değer verilen bir özgüllük anlamında birini dünyaya getirme gücünü, adına siyasal ya da sosyal haklar talep edilecek bir toplumsal işlevi ve aynı zamanda ezilmenin kaynaklarından birini oluşturur. Bütün bunlara karşın aile hukukunun 1980'lerde başlatılan feminist eleştiri, cinsiyetler arası güç ilişkilerine için olan çelişkileri gün yüzüne çıkarmıştır. Sözgelimi, ebeveynlik otoritesinin paylaşımı, çocuğun çıkarı ve babaya anne'nin eşit hakları kılıflı altında aile içindeki cinsiyete dayalı işbölümünü onaylar.

Klasik muhafazakâr anlayışa göre birey ve toplum arasında aracılığı sağlayan cemaatler olmaksızın toplum yapısı bozulur, bireyler arasında bağlar kopar, atomize olmuş bir yapı ortaya çıkar. Toplumsal bütünlüğü sağlayan şey tam da patriyarkal değerlerin taşıyıcısı olan norm olarak kadın ve erkeğin birlikteliğine dayanan aile, cemaat, lomca gibi kurumlardır. Bugün Türkiye'de küreselleşmeye uygun etnik, dinsel ve ekonomik çırak gruplarıyla özdeşleşmiş otopter devlet anlayışı, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi temel kamu hizmetlerini özelleştirirken, sosyal devlet anlayışının doğduğu boşluğu "zekât, sadaka ve yardım" yoluyla doldurmaya çalışıyor ve bu süreçte yerel yönetimlerle birlikte vakıf, dernek, cemaat vb. örgütlenmeler görev üstleniyorlar. Esas olarak muhafazakâr ideolojide mülk koruması en başta değerlerden biridir; bu anlamda vakıf ve cemaat gibi ara kurumlar da mülkün korunmasındaki öneminden dolayı mülk kadar değerli unsurlar olarak işlev görürler. Bu kurumlar aynı zamanda toplumu bir arada tuttukları, onu "yozlaşma"dan, "kaos"tan, "isyan ve direniş" girmekten alıkoydular için de kadın ve ailenin statüsü, çocuk eğitimi, cinsellik ve dinin uygulanışı gibi muhafazakârlığın oldum olası değer atfettiği "kültürel değerler"in sürdürülmesi için de gereklidirler.

Bugün, kadınların ev içi konularla mücadele etmenin bir yolu olarak da muhafazakâr kesimden kadınların yüksəköğrenim yapanlarının sayısı artıyordu. Ancak eğitimle gelen bu "bilinçlenme" tek başına sözü edilen kadınlar için bir özgürleşme yaratmadığı gibi eğitimini getirdiği daha güzel bir yaşam vaadinin yeniden geleneksel değerlerle yükü "aile" ilişkilerine döntüle beraber gerçekleşmemesi, bu kadınlar açısından baş edilmesi çok daha güç sonuçları yaratıyordu. Ama bütün bunlara karşın "kadınların yükseköğrenim görmelerinin" kadınlar açısından bir kazanım olduğu da bir gerçekti.

danları solusuz bırakan neoliberalizm ve ona eşlik eden yeni muhafazakârlığa karşı önmümüzü görebilmemiz için gerekli bu soruların yanıtları. Bizi türlü biçimlerde kışkırtıcı altına alan patriyarkanın farklı dönemlerde ne gibi farklı görünümler, ilişkiler ve çelişkiler içinde varlığını sürdürdüğüne ortaya koymamız gerekiyor. ■

İktidarın sürekliliği, "kadın"ın muhafazakâr değerler adına ikincilleştirilmesi, nesneleştirilmesi ve yok sayılmasını sağlayan mevcut patriyarkal yapıyla uyum içindeki politikaların devamında yiyor

¹ Zeynep Gambetti, "İktidarın Dönüşen Çehresi: Neoliberalizm, Şiddet ve Kununsal Siyasetin Tasfiyesi", İÜ Siyaset Bilgiler Dergisi, No: 40 (Mart 2009), s. 152.

² Muhafazakârlık komisunda kapsamlı bir inceleme için bkz.: E. Zeynep Güler, "Muhafazakârlık: Kadın Geleneğin Savunusundan Faydalılığı", H. Birsen Örs (Der.), 19.Yızyıldan 20.Yızyıla Modern Siyaset İdeolojileri içinde, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 115-162.

³ Verdiğim örnek meranumu daha iyi anlatır unutmayın: Psikiyatrist bir arkadaşım, son dönemde kendisine ve meslektaşlarına başvuran muhafazakâr kesimden kadınların sayısında artış olduğundan söz etti. Kendi gözlemlerine göre AKP'nin iktidara gelmesiyle -biraz da yobaz olmadıklarını ispat etmenin bir yolu olarak da- muhafazakâr kesimden kadınlar arasında yükseköğrenim yapanlarının sayısı artıyordu. Ancak eğitimle gelen bu "bilinçlenme" tek başına sözü edilen kadınlar için bir özgürleşme yaratmadığı gibi eğitimini getirdiği daha güzel bir yaşam vaadinin yeniden geleneksel değerlerle yükü "aile" ilişkilerine döntüle beraber gerçekleşmemesi, bu kadınlar açısından baş edilmesi çok daha güç sonuçları yaratıyordu. Ama bütün bunlara karşın "kadınların yükseköğrenim görmelerinin" kadınlar açısından bir kazanım olduğu da bir gerçekti.

Hayat tarzı siyaseti üzerine

Muhafazakârlık, siyaseti bir endişe üzerine kurarak "gelecek nesillerin özel hayatı adına" yapma hali ise eğer, Türkiye'de siyasi partilerin çoğunun muhafazakâr bir söylemle halka hitap ettiğini görürüz

Nükhet Sırman

Amerika'da Kültürel Çalışmalar alanında araştırmalar yaparı Lauren Berlant, Reagan ve sonrasında Bush'ıllanın nasıl bir muhafazakârlık sergilediği üzerine yazarken, bu muhafazakârlıkta "cenin haklarını koruma" söyleminin rolünü vugular.¹ Bu söylem, kısaca tarihe edilecek olursa, toplumsal hayatın, simdi yaşayan bireylerin taleplerine göre değil doğmamış bebeklere atfedilen talepler üzerine inşa edilmesini ileri sürer. Bebeğin yaşam hakkı, bebeğin öğrenim hakkı gibi gerçek bir ortamda gerçekleşmemiş talepler, hayal edilmiş bir vatandaşın, söyle dökülmemiş için başkaları tarafından belirlenen arzuları üzerinden sekillenir. Muğlak bir geleceğin simdiki zamana bu şekilde üstün kılınması, kendi hakkını savunamayacak bir varlık üzerinden siyaset yapılması, vesayet ortamının gelişmesine yol açar.

film esine karşı başlayan Gezi isyam, hayat tarzı söylemi ile geniş anlamda CHP tarafına çekildi. Yerel seçimler etrafında daha da güçlenen hayat tarzı endişesi, bu kez de seçmenin AKP etrafına kilitlenmesine yol açtı.

Bu bakış açısından, muhafazakârlığın siyasetin içeriğinde değil biçiminde arama gereğini ortaya koymaktadır. Muhafazakârlık, siyaseti bir endişe üzerine kurarak gelecek nesillerin özel hayatı adına yapma hali ise eğer, o zaman Türkiye'de gerçekten siyasi partilerin çoğunun muhafazakâr bir söylemle halka hitap etmiş olduklarını görüyoruz. Aynı zamanda mütedeytin kesimde de radikal söylemlerin olabileceğini kabul etmiş oluruz. Muhafazakârlığın içerikte aramak, muhafazakârlığın aile politikalarıyla eşitlenmesine yol açıyor. Oysa aileye ilişkin politikalar, Cumhuriyet'in ilk on yılında son derece radikal sonuçlar veren, toplumun olduğu gibi kadınlık ve erkekliğin de yeniden tanımlanmasına olanak sağlayan politikalar olmuştur.² Simdiki aile politikaları ise ya "yaşam tarzımız değişti" ya da "yaşam tarzımız değiştirilmek isteniyor" kaygılarıyla yapılan özel hayatı siyasetin kendisi haline sokan muhafazakârlıktır.

Muhafazakârlaşmayı "duyu siyaseti ve özel alana bağlama" olarak tanımlamamız, bizim yaşadığımız ortamda da yanık bulacağım düşünüyorum. Bir süredir Türkiye'de ciddi bir yapısal reform politikası sürdürülüyor. Bu politika, 1980 darbesi etrafında hayatı geçirilmeye başlandı ve "köşeyi dönde" gibi söylemlerle toplumsal talepler kişisel arzular arasında genilemeye başladı. Bu tarihten sonra yönetimle geçen her hükümet, bu politikaları daha da derinleştirmekten başka bir çıkış yolu görmediler. Ancak bu politikaları en can alıcı biçimde hayatı geçiriren AKP hükümetleri oldu. Bu politikalar bağlamında Türkiye'de de siyaset, iktidarı elinde tutan kesimlerin endişelerini dile getiren "hayat tarzı" söylemi ile siyasal anlam haritanıza girdi. Unutulmamak lazımlı üniversitelere türbanla girme sorunu 1985 yılında başladı. İktidarı muhafaza etmeye yönelik bir söylem olarak gündeme geldi. Taksim alanının mutlalastırılmasına ve siyasetisizleş-

Simdiki aile politikaları ya "yaşam tarzımız değişti" ya da "yaşam tarzımız değiştirilmek isteniyor" kaygııyla yapılan, özel hayatı siyasetin kendisi haline sokan muhafazakârlıktır

Bu söylemin yaptığı, Berlant'a göre, vatandaşlık taleplerini, vatandaşlık pratiklerinin daşıdığı sınıf, cinsiyet, cinsel yönelim ve tek açıdan farklı olananın taleplerine göre değil, bugüne kadar kendini "normal" sanan orta sınıf vatandaşın korku ve endişelerine göre düzenlemektir. Bu durum birkaç ilginç sonucu da beraberinde getiriyor. Birincisi, vatandaşlık taleplerinin, yanı siyasetin, yapısal çelişkiler yerine kişisel duygulara göre yönetilmesine olanak tanıyor. İkinci olarak, kişiye ait olan bu duygular toplumsallaşıp siyasetin kendisinin özelleşmesine yol açıyor. Üçüncü olarak, bu duyu ve özel alan siyasetinin cenin geleceği etrafında oluşturulan

DOSYA

DOSYA

ağacığı gibi endişe kaynağı olacak şekilde toplumsal tartışmaların parçası haline getirildi. Sanki çocuk yaşı kızlar (medem nikâhla) evli olmadan ülkemizde çocuk doğurmuyorlar ya da her ailede anneler canları istediği için çalışıyor ve böylece evdeki şiddetin sebebi oluyorlar! Üstelik simdiki bu gerçekler üzerinden siyaset yapmaya çalışan feministler, gelecek zaman politikası yapınlar tarafından ya duyulmuyor ya da kokulu dışarıda (!) sorunları ülkeye ithal etmekle suçlanıyor.

Endişe ile başlayan bu duyu manzumesi başka duyguları da kısırtırma potansiyeline sahip. Sık sık davet edildiğimiz bir samimi yet var örneğin. Gerçek duyguların, düşüncelerin saklanarak siyaset yapıldığı eleştirisi bir yandan geleceğin yine endişe verici olduğunu gündeme taşıırken, diğer yandan samimi olma ya da olmamamın belirli hayat tarzlarının uzantısı olarak ele alınmasına da olanak tanıyor. Siyaseti temel olarak farklılıkların savunulduğu bir antagonizma alanı olmaktan çıkarıp insanların oldukları gibi (bu her ne demekse) görüşmeleri üzerinden ölçülen bir samimiyet alan haline getirmek, tam da siyaseti kamusalın dışına çıkarmaya yarıyor. Kişiin kim olduğu, ne düşündüğü, nasıl yaşadığı, takipye yapılıp yapmadığı siyasetin gerçek nesnesi haline geliyor.

Belirli duyguların belirli hayat tarzlarına bağlı olması sadece samimiyet ile ilgili değil tabii. Şefkat, merhamet, vic-

dolu bir davranış biçimini çağrıştırın ve siyasetin kutuplaşmasını mümkün kılan bir söylem haline geliyor.

Bir tip hayat tarzı üzerine yapılan duygular, o hayat tarzının değil o duyguların siyaset konusu haline gelmesine yol açıyor

Feminizmin "özel hayat politiktir" sözü bu bağlamda ilginç bir yerde duruyor. Halkları gasbedilmiş ikinci sınıf vatandaşda comunità kadınların haklarını savunurken ezilen bir toplumsal kesimin taleplerini gündemde getiren feminizm, antagonizmaya dayalı bir simdiki zaman siyaseti gümtekleyen, "kadın eve kapatacaklar" biçiminde geleceğe yönelik politika yapılcak muhafazakârlığın içine düşüyor. Var olacağı ihtimali üzerinde değil, var olandan politika yapma gereği feministlerin de üzerinde ciddi düşüncesine gerek bir sorun ■

¹ Lauren Berlant, *The Queen of America Goes to Washington City*, Durham: Duke Üniversitesi Yayınları, 1997.

² Bkz. Nükhet Sırman, "Kadınların Milliyeti," *Milliyetçilik Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 4* içinde, der. Tanıl Boz, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002, s. 226-244.

Hayv Kahraman

Hayat tarzı mı, hayatın kendisi mi?

Çeşitli zamanlarda ve çeşitli bağlamlarda dinle ilişkili, başka bağlamlarda milliyetçilikle ilişkili, diğer bağlamlarda ise modernlikle ilişkili olarak konulan sınırlamalara basitçe "hayat tarzına müdahale" der olduk

Feyza Akinerdem

Muhafazakârlık, on yıldan fazladır Türkiye'de devlet/siyasi iktidarla toplumsal muhalefet arasında çekişmeli durulan, tam neye işaret ettiği belli olmasa da başka kodların eklenmesiyle geçici anlaşmalar kazandırılan bir kavram. Dolayısıyla, yaygın tabirle içi bir hayli boş olsa da muhafazakârlık kavramının popüler kullanımının izini sürmenin, Türkiye'deki siyasi çekişmeleri ve çıkışmaları anlamaya çalışırken işe yarayacağını düşünüyorum.

Muhafazakârlığın izini sürebileceğimiz kodlardan en önde geleni, AKP iktidarı boyunca giderek artan yoğunlukta duyduğumuz "hayat tarzına müdahale" kodu. Bu sözün dolaşma sokuluğu ortamlarda hepimiz söyleneni anlıyor gibi oluyoruz, ama tam da anlamıyoruz. Kim, kimin hayat tarzına, nasıl müdahale ediyor ve neden biz bunun adına muhafazakârlaşma diyoruz? Biz buna muhafazakârlaşma deyince ne yapmış oluyoruz, neye karşı çıkmış oluyoruz?

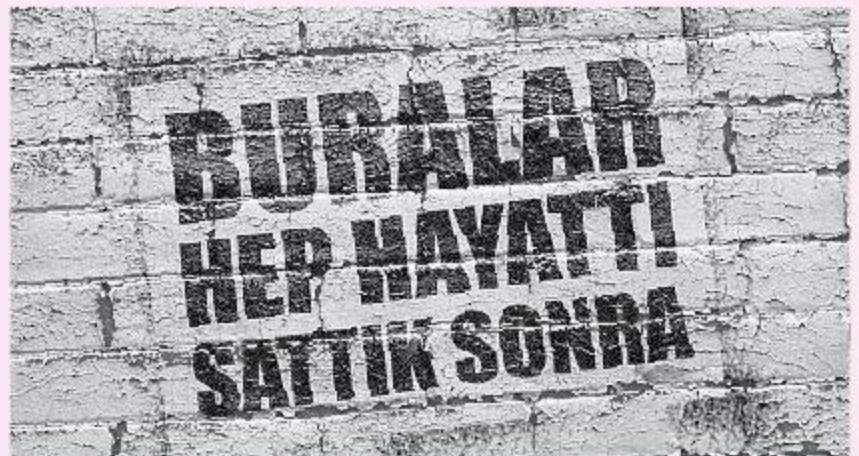
Hiçbir şeyi muhafaza etmeyen bir inşa politikası nasıl muhafazakâr olabilir?

Gündeme getirdiğim soruları açıma yapacağım. Bu hayat tarzı denen seye kim müdahale ediyor? Devlet, hükümet, AKP, başbakan, mahalle, din, toplum?

Bunlar birbirleriyle değiştirilerek kullanılsa da, aslında genellikle dinle ilişkili olarak ve din üzerinden bir toplumsal proje olduğundan şüphe edilmeyen AKP'nin otoriter idaresi altında toplumun muhafazakârlaştığı söylenebilir. Bu bana oldukça ilginç geliyor, zira muhafazakârlık daha kendimize kadın demeden önce, dindar ya da seküler demeden önce, yanı bütün bu kimlikleri daha üstlenmemişken; oturmanızdan kalkmamıza, evden çıkış saatinizden dönüş saatimize, kurduğumuz arkadaşlıklara, yakınınlara kadar her seye dair duyduğumuz, duymasak da bize hissettilen, görünür ve görünmez sınırlamalar getiren pratiklere işaret eden bir kavram. Belli sınırları aşma tehdikleri olan her durumda acilen sağlanan bir

biz olma hali: Sana yakışır mı, eğittiymi bir kadın bunu yapar mı, bizim ailemiz kaldırırmaz, komşuların yüzüne nasıl bakarız, gibi örnekleri çoğaltabiliriz. Bu durumda muhafazakârlık bize tek kaynaktan gelen ve tepeden inen bir proje olarak görülebilir mi?

Bunun da ötesinde, muhafazakârlık bu sınırlamaların tamamını kavramak konusunda da oldukça yetersiz. Çeşitli zamanlarda ve çeşitli bağlamlarda dinle ilişkili, başka bağlamlarda milliyetçilikle ilişkili, diğer bağlamlarda ise

DOSYA

DOSYA

hamilelik süresi konusunda hükümetin yaptığı tartışmalar ve geliştirilen yeni sağlık sistemleri, kadınları bedenleri, cinsellikleri, doğuranıkları üzerinden projelendiriyor. Kadınların kendi hayatlarıyla ilgili karar alma, kendini gizleme (mahremiyet) ve açık etme imkânlarını ellerinden alarak, hayatları üzerindeki tüm tasarrufu devlete ve devlet aracılığıyla aileye teslim eden bütün bu politikalar, belki bir hayat tarzı hakkını çok ötesinde, kadınlar için hayatın nasıl akacağını yeniden tanımlamak değilse nedir?

Belli (olduğu söylenen) bir hayat tarzına değil, hayatın kendisine müdahale eden politikaları yürütten siyasi iktidarın tabii ki çok populist bir yerden muhafazakârlık söylemine sarılması başına değil. Yeni konut projelerinin, mahallesiz ve sokaksız bırakacağı Ümraniye'de "Ümraniye Yükseliyor!" sloganıyla belki bir hayat tarzının yükseldiği ima ediliyor. Bunu yaparken de bir yandan bütün bu siyaset, yönetim ve inşa biçimlerine karşı çıkan muhalefet, sanki muhafazakâr hayat tarzına saldıryormuş gibi bir söylem üretiliyor. Böylece AKP'nin, bir yandan bütün bu geri dönüşsüz kalkınmacılığı savunurken bir yandan da kendine muhafazakâr deme-

Hayatımıza çeşitli biçimlerde müdahale eden otoriter politikalarla başa çıkmamın yolu bir hayat tarzı savunusu mudur?

si, hepsini dindar bir hayat tarzını muhafaza ve müdafaa etmek için yaptığı söylemesi mümkün oluyor.

Oysa hiçbir şeyi muhafaza etmeyen bir inşa politikası nasıl muhafazakâr olabilir? Bu yükselenşehirler, dönüsen hayatlar, ne birinin muhafaza etmek istedigine ne de diğerinin karşı çıktıığına benzeyen. Fakat bu hayat tarzı çıkışmasında bunun pek de farkına varanıyorum. Siyasi iktidar kendini "bu hayat bizim bildiğimiz, bizim arzu ettiğimiz, bizim diğerlerinde de görmek istediğimiz hayat" diye savundukça, muhalefet de "bu bizim hayat tarzımız değil" dediği mücadele alanları, hayat alanları gibi daralıyor.

Peki, hayatımıza çeşitli biçimlerde müdahale eden, bunu yaparken de belli tamlık aynılık, ırkçı, milliyetçi, eril siyasetin öznesi haline getiren, ayınlıştıran, birbirine benzeten ama birbi-

rinden uzaklaşan bu otoriter politikalarla başa çıkmamın yolu bir hayat savunusu mudur? Hepimizin hayatını etkileyebilecek değişikliklere, kentin dar gelirli ya da yoksul kesimlerinin kentin dışına itilmesine, su kaynaklarının kurtulmasına, kadınların bedenlerinin ve hayatlarının eril siyasetin merkezinde yeniden şekillendirilmesine karşı çıkarken, zaman zaman "hayat tarzı savunusu-hayat tarzına müdahale" tuzağına düşerek daha kapsayıcı bir muhalefet üretme imkânı iskalanıyor olabilir mi? Bütün bunlardan aynı anda etkilenen bütün kesimleri kapsayacak bir söz üretebilir miyiz?

Ben öncelikle bu imkânı, şimdi muhafazakârlık dediğimiz birçok seye, belki yakın zamana kadar gayet de yükselenşehirlerdeki siyasetin ayağına, ataerkilik, milliyetçilik, ırkçılık, aynılık, devlet şiddeti demekte bulabileceğimizi düşünüyorum. Neden bütün bunlarla mücadele biçimlerimizi hayat tarzı söylemeye daraltıp, başka başka hayatların içinde ama benzer şekillerde şiddete ve aynılıklara maruz bırakılanların mücadelelerini, billyassa kadınları dışlayamam, görmezdenden gelelim ya da hiç tamamayalım? ■

Fetusün yaşam hakkını savunanlar aslında neyi savunuyor?

Dini muhafazakârlık, kurtajı yasaklayarak kadınları doğurmaya zorlarken, aileyi koruma altına almayı ve kadın cinselliğini denetlemeyi hedefliyor

Sakine Günel

Kurtaj Türkiye'nin gündeminde, Başbakanın "Kurtaj cinayettir. Buna müsaade edilemez" sözleriyle taşındı. Bu söylem aslında yeni değildi ve ABD'deki muhafazakârların "yılam hakkı" söylemine paraleldi. Başbakanın peşi sıra, Sağlık Bakanı'ndan Diyanet İşleri Başkanı'na kadar çeşitli resmi kişiler, "Haram ve cinayet hükmündedir" gibi sözlerle kurtaj karşılığını "yılam hakkı" üzerinden meşrulaştırmaya çalıştırıldı. Tepkiler nedeniyle hükümet, kurtaj düzenlemesinden vazgeçti. Fakat kurtaj konusundaki yasaklı ve engelleyici uygulamalar nedeniyle "kurtaj hakkı" hâlâ kadınların gündeminde olmaya devam ediyor.

Sol kesimde de kurtaj tartışmasında "cenin yaşam hakkı" argümanıyla AKP'nin söylemiyle örtüşen metinler üretildiğini gördük. Kurtajın "yılam hakkı" tizerinden en yoğun tartışıldığı ülke olan ABD'de kurtaj 1973'ten beri serbest. Yüksek Mahkeme'nin karara bağladığı davalarдан sonra kurtaj karşıtı örgütler, bu serbestliğe karşı harekete geçtiler. Kendilerine "yılam taraftarları" (pro-life) adını veren kurtaj karşıtı gruplar, aynı zamanda dini kurumlar tarafından da destekleniyor.

Kurtaj karşıtları ise kendilerini "seçim yanlısı" (pro-choice) olarak tarif edenler var. Bu grup, kadınların isteyerek düşüğe başvurma şansının olmasının gerektiğini temine hakları üzerinden savunuyor. Yasaklıların fetusün yaşam hakkının olduğunu düşünüyor, annenin yaşamının tehlikeye düşmesinden kaçınmak istemektedir. Bu nedenle fetusun yaşam hakkının olduğunu savunuyor. Yasaklıların fetusun yaşam hakkının..

Kürtaj karşıtları, fetüsün kadının bedeninden ayrı, bağımsız bir varlık olarak hakları olduğunu iddia etmek ister.

Din adamları, tıp doktorları, hukukçular ve biyoetikçiler "fetusun yaşam hakkı" tartışmalarını kendi uzmanlık alanlarında belirlemeye çalışırken kadınları dışlarlar; ihtiyaç ve taleplerini gözetmezler

Muhafazakârların "yaşam hakkı" söylemine karşı, kürtaj stresinin tıbbi, hukuki ve biyoetik kurallarla belirlenebileceğini ileri süren; yaşamın nerede başlayıp nerede bittiğini tartışan karşı görüşler var. Kürtajı salt tıbbi bir çerçeveden değerlendirenlerin sayısı gün geçtikçe artıyor. Diğer yandan kürtaj yanlış hareketi seçim yanlışı hareket olarak kumak, kürtaj hakkı savunusunu salt bir bireysel özgürlük ve bedensel mülkiyetin dokunulmazlığı anlayışına indiriyor. Aslında her iki görüş de, çocuk bakımından kadınların sorumluluğu tutulduğu patriyarkal sistemi dikkate almaksızın, kadınların doğuranıkları, cinsellikleri ve yaşamlarıyla ilgili karar alma deneyim ve pratikleri dışında kurgulanıyor. Kürtaj kararını bireysel seçim özgürlüğüne indirmek, kadınların "yeniden üretim" kapasitelerinin patriyarkal bir toplumsal düzen içinde belirlendiğini, dolayısıyla da kürtajın kadınlar için bir ihtiyacı, zorunluluğa tekabül ettiği gerçekini göz ardı ediyor. Diğer yandan seçim özgürlüğünü bedensel mülkiyet anlayışı içinde düşümek, istemeyen gebeliklerde erkeklerin rolünü göz ardı ettiği kadar, yeniden üretimi, doğuranlığı kadınların biyolojik olarak belirlenen, "kadınlardır" olan özel bir alan olarak mutlaklaştırıyor. Erkek egemen denetim de zaten bu mutlaklaşdırma üzerinden işliyor.

Louise Bourgeois

DOSYA

Kadınlar hamilelikten bedensel, ruhsal, cinsel olarak daha fazla etkilendiği patriyarkal ilişkiler içinde ve çocuk bakımının yükü kadınların üzerinde olduğu için kürtaj hakkını, kadınların kendilerini kendi ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleştirmeye hakkını tanımam, mümkün kılan bir koşul olarak savunuyor. Diğer toplumsal eşitsizlikler bir yana bırakılsa bile, kadınların topluma erkeklerle aynı düzeyde katılım için üremenin kadınların kontrolü ve tercihine bırakılması elzem.

Dinî muhafazakârlık çerçevesinde, "fetusun yaşam hakkı" söylemiyle cennin kalp atışları dinletilerek, kadın programlarında fetus görüntülerini sergilenerek kadınlar endişelendirilirken, annelikte çocukla kurulan duygusal ilişkiye ve çocuğun "yaşamاسında vicdanı sorumluluğu" seslenerek kadınlar makinadaki cennin görüntüsüyle duygusal bağ kurmayı zorluyor. "Yaşam hakkıyla kutsanan cennin ve onu doğuran kadandr." deniyor. Çocukların bakımının kadınlar için bir zorunluluğu dönüştüğü gerektiğini de göz ardı etmek kolaylaşıyor. Aksi halde kadınlar çocuk için yaşamalarını değiştirmeye ve onu çocuğa odaklı bırakmaya

Kürtaj hakkının savunusu, kadınların cinsel özgürlük talepleriyle de yakından bağlantılıdır ve muhafazakârların en çok itiraz ettiği konuların başında gelmektedir. Muhafazakâr anlayış, kadının havza dayalı cinselliğini bedenini denetleyerek, evlilik içinde, koca denetiminde meşru görüyor. Oysa kürtaj hakkı, kadınların cinsel deneyimlerini endişe duymadan yaşama, doğurup doğum yapacaklarına karar verme, istediği sayıda çocuk doğumuna gibi özgürleştirici hak ve taleplerini kapsar.

Ulaşılabilir, sağlıklı ve ücretsiz yasal kürtaja erişim için kadınların farklı ülkelerde yıllardır verdiği mücadele, aynı zamanda, onları "anne" kimliğiyle tanımlayan ve kadın cinselliğini çevredek aileye sunlayan muhafazakârlığa karşı verilmiş bir mücadeledeki.

¹ ABD Yüksek Mahkemesi, kürtaj konusunda devletin kadının özgürlüğine nütidahale etme sunumunu belirlemiştir. Roe, Wade'e karşı davasında Yüksek Mahkeme, rahim dışında yaşayabileme minimum süresini devletin fetal yaşamı konusunu sunarak nitelendirmiştir, ancak annenin yaşamının tehlike içinde olduğu durumlarda bu sunumun aşılabileceğini belirtmiştir.

DOSYA

Neoliberal muhafazakârlık ve toplumsal cinsiyet: Orta ve Doğu Avrupa deneyimleri

Doğu Bloku'nun dağılmasını takiben öne çıkan din-devlet işbirliğinin öncelikli gündem maddeleri kürtaj karşılığı ve doğum yanılısı politikalar oldu. Milliyetçiliğin siyaset sahnesine damgasını vurduğu bu dönemde kadınlara 'çoçuk doğurarak ulusu inşa etme' görevi bícildi

Selin Çağatay

B u yazında neoliberal muhafazakârlığı, Orta ve Doğu Avrupa'daki farklı ülkelerin deneyimlerinden yola çıkarak, din, devlet ve toplumsal cinsiyet ilişkisi üzerinde tartışacağım. Post-sosyalist coğrafya, neoliberal muhafazakârlığın dinle neden ve nasıl eklenmediğini, din ve devlet arasındaki simbiyotik ilişkinin nasıl olduğunu anlamamız açısından güncel ve zihin açıcı bir örnek teşkil ediyor. Türkiye'de muhafazakârlık, din ve devlet ilişkisi iyice çetrefil bir hal almış durumda. AKP iktidarı, muhafazakârlığı İslâmcılıkla eşleştirerek ve devletin bütün kurumlarını "dindar nesiller yetiştirmek" için seferber ederek, muhafazakârlığı dinden, din devletten ayırtlanan az hale getirmiş durumda. Benim bu yazı ile amacım, muhafazakârlık, din ve devlet kavramlarını birbirinden ayırtitmaya ve devletin patriyarka ile ilişkisini ayrıca düşünmeye yardımcı olacak, karşılaşmamalı bir bakış açısı önermek. Ayrıca, din meselesini, özellikle AKP iktidarı altında aynı düşünmemediğimiz İslâmcılık bağlamının dışına taşımak ve eldeki din hangisi olursa olsun, devletle işbirliği içinde, patriyarkal emek ve beden sömürüsü sistemini doğallaşturma işlevi olduğuna işaret etmek.

Geleneksel aileye dönüş ve dinin yeniden keşfi

Doğu Bloku parçalandıktan sonra, Sovyetler Birliği'ni oluşturan ülkeler ve müttefikleri ekonomik, politik, sosyal ve kültürel bir dönüşüm girdabının içine düştüler. Sermayenin yeniden dağılımı ve küresel piyasalarla bütünlüğe adımları atılırken, ulusal kimlikler inşa edilmeye, günümüzde uyarlanmış bir "eski düzen"in yapıtaşları oluşturulmaya başlandı. Bu ikili süreçte damgası vuran ideolojik çerçeve, liberalerle muhafazakârları, hatta zaman zaman sosyal demokratları bir araya getiren komünizm karşılığı oldu. Kapitalizme geçiş ile birlikte ücretli emek piyasalarında artan eşitsizlik, devlet sosyalizminin grecce bastırılmış olduğu (tabii ki ortadan kaldırıldığı) patriyarkal

mekanizmaları alevlendirdi. Ancak kadınlar açısından daha belirleyici olan, anti-komünizmin eşitlik karşıtı ve genelik yanılısı aile söylemi oldu; eşitlik fikri komünizme ait olduğuna göre, iyi bir şey değildi. İyi olan, çocukların evde büyümeleri ve annelerin de onların yanında olmasıydı.

Toplumların muhafazakâr ve dindar kesimlerince feminism bir küfür, feministler de aile ve çocuk düşmanı olarak kodlandı; komünizmin yerini toplumsal cinsiyet almış oldu

Aynı dönemde, devlet sosyalizminde baskılanan ve devlet mekanizmalarından doğan kurumsal din, ulusal kimlik inşasının en önemli katalizörlerinden biri olarak kamusal alana geri döndü. Sivil toplumu devletin karşısına ve devlet gücünü dengelleyici bir unsur olarak konumlandıran, sistem karşıtı olmadıkları müddetçe aktörleri arasında niteliksel bir ayrim gözetmeyen liberal demokratları bir araya getiren komünizm karşılığı oldu. Kapitalizme geçiş ile birlikte ücretli emek piyasalarında artan eşitsizlik, devlet sosyalizminin grecce bastırılmış olduğu (tabii ki ortadan kaldırıldığı) patriyarkal

Kürtaj karşılığı ve doğum yanılısı politikalar

Post-sosyalist ülkelerde kiliselerin devlet ile kurdukları simbiyotik ilişki, aslında küresel neoliberal muhafazakârlık projesinin önemli bileşenlerinden biri olan din-devlet işbirliğinin bölgedeki uyarlamasıydı. Soğuk savaş sonrasında, gelişmiş kapitalist ülkelerin sivil toplumunda çotan palallanmış olan örgütü dinler, bu ülkelerdeki 'kardeşlerine' örnek olmak ve yol göstermek için kolları sıvadılar. Mezhep ve kilise farklılıklarının burada bir önemi yoktu. Örneğin, Ukrayna'da Yunan Katolik Kilisesi Roma Katolik Kilisesi'nin örgütlenme biçimini örnek aldı. Avrupa değerlerini benimsenmek, sosyal yardım ağları kumak ve gençleri örgütlemek. Benzer şekilde, 90'larda Romanya'ya ve Polonya'ya gelen ABD'li Evangelistler, hem Rumen Ortodoks Kilisesi'nin hem de Polonya Katolik Kilisesi'nin desteği alırlar.

İslâmcılık bugün, küresel neoliberal muhabazakârlığın Türkiye ve diğer Müslüman ülkelere özgü modelidir. Muhabazakârlıkla, devletin uyguladığı neoliberal politikaların gündelik hayatı tekabül ettiği ahlâki dünya görüşü

Doğu Bloğunun dağılmasından takiben öne çıkan din-devlet işbirliğinin önceliği gündem maddeleri kurtaj karşılığı ve doğum yanlısı politikalar oldu. Milliyetçiliğin siyaset sahnesine damgasını vurduğu bu dönemde kadınlarla 'cocuk doğurarak ulusu inşa etme' görevi birildi. Macaristan'da bağımsızlıktan sonra yapılan ilk seçimde iktidara gelen muhabazakârların ilk işi kurtajı yasaklamaya çalışmak oldu; ancak bu kalkınma, liberaler ve sosyal demokratlar tarafından desteklenmedi. Polonya'da ise bu üç siyasi kanat sonunda uzlaştı ve kurtaj 1993'te yasaklandı. Romanya'da Çavuşesku zamanında binlerce kadının ölümüyle sonuçlanan kurtaj yasağı 1990'da kaldırıldı; ancak kısa süre sonra ABD'den gelen Evangelist papazlar sivil toplumda kurtaj karşıtı gruplar kurmaya başlamıştı bile.

2000'lerle birlikte, özellikle Avrupa Birliği'ne giriş sürecinin etkisiyle post-sosyalist ülkelerde neoliberalizm iyice yerlesti. Muhabazakâr ve ultra-milliyetçi partiler ekseriyetle iktidarda olmakla beraber, yönetimdeki parti liberal de olsa sosyal demokrat da, aile ve doğum yanlısı politikalar bir norm haline geldi. Macaristan'da muhabazakâr Fidesz'in 2010'da yerinden ettiği sosyalist MSZP, kadınların üreme hakkını kısıtlamaya ve çocuk doğuran ailelere nakit yardımını yapmaya başlamıştı. 2004'te Turuncu Devrim ile iktidara gelen 'Batıcı' ve 'ilerici' Timošenko ise, asgari ücretin

100 Euro bile olmadığı Ukrayna'da ilk çocuğa 1000, ikinciye 2000, üç ve sonrasına 3000 Euro nakit yardımını getirmiştir. Romanya'nın aile ve doğum yanlısı politikaları, merkez-sağ PDL, liberal PNL ve sosyal demokrat PSD arasında el değiştiren iktidarlar boyunca devam ediyor.

Buna bağlı olarak, kurtaj karşılığı da artık sadece muhabazakârların ve kilisenin tekeline değil. Örneğin çoğuluğun inançsız olduğu Macaristan'da, kurtaj karşılığında milliyetçilik dinden onde geliyor. Fidesz'in hazırladığı ve 2012'de yürürlüğe giren yeni anayasada, 'özgürükler ve sorumluluklar' başlığı altında, embriyo ve fetüsün ana rahmine düşüğü andan itibaren koruması gerekligi yer alıyor. Romanya'da da 2012'de başlayan kurtajı kısıtlama tartışmasında ekonomik argümanlar öne çıktı; kurtajın serbest olması durumunda, emeklilik sisteminin sürdürilebilirliği için şart olan genç nüfusun artmasını mümkün olmadığı söyleniyor. Yani Orta ve Doğu Avrupa'da kurtaj karşılığının ortak paydası artık dindar değil, toplumsal muhabazakârlık. Pek çok ülke kurtajı

tamamen yasaklamaksızın, öneğin temel sağlık sigortası kapsamının dışında bırakarak kadınların erişimine kapatıyor.

Elbette nüfus açısından düşüşün sebebi kurtaj filan değil; devlet sosyalizmi altında kısmen kamulaştırılmış olan bakım işlerinin genislenmesi ve ailelerin eşcinsel birliktelikler üzerine inşa edilmesini savunuyordu. Kadın-erkek eşliği arkasına saklanan karanlık güçler, aslında aileleri yıkımıya ve erken yaş eşcinselliğini yaymaya çalışıyordu.

Bu yüzden, toplumsal cinsiyet 21. yüzyılda kiliseye yönelik en büyük tehdidi.³ Bu akıl almaz mektup, Polonya'dan sonra Slovakya ve Macaristan'da da aynen okundu.

Kiliselerin toplumsal cinsiyet kavramına karşı örgütlenmeleri, özellikle 2008 krizi sonrasında AB normlarını uygulamakta ve kadın istihdamını artırmakta güçlük çeken iktidarların işine geldi

Kiliselerin toplumsal cinsiyet kavramına karşı örgütlenmeleri, özellikle 2008 krizi sonrasında AB normlarını uygulamakta ve kadın istihdamını artırmakta güçlük çeken iktidarların işine geldi. Toplumsal cinsiyet kavramı kitlelerin gözünde 'tu kaka' edilirse, cinsiyet eşliği için de, 'Avrupa değerleri' için de çaba sarf etmeye gerek kalmaz diye düşünüldüler. Öyle ki, Ukrayna'da bu yılın Şubat ayında Devlet Başkanı Yanukoviç'in devrilmesiyle sonuçlanan Euromaidan protestoları esnasında Rusya destekli iktidar, protestocuların itibarımla zedelemek için reklam panolarına "Eurosodom" diye ilan veriyor, AB yanlısı protestocuların amacının aileyi yıkmak, Ukraynalıları eşcinsel yapmak olduğunu iddia ediyordu.

Artık dinle özel bir yakınılığı olmayan partiler dahi, toplumsal cinsiyet karşıtı kampanya işlerine geldiği için kiliselerin suyu gitmeye çalışıyor. Slovakya'da 2013 yılında düzenlenen ve 80 bin kişinin katıldığı "Toplumsal cinsiyet ideolojisini durdur" yürüyüşüne iktidardaki sosyal demokratlar ses çikarmadalar. Macaristan'da kilise "Ölüm kültürünü savunanlara oy yok" dedikten sonra Fidesz, "Burası Hristiyan Ülke" demeye başlayıp yeni anayasada Hristiyanlığı baş tacı etti. Ukrayna'da dindar olmayan politikacılar bile seçim

DOSYA

DOSYA

kampanyalarında kilisede dua ederken çekilmiş görüntülerini kullandılar. Kısacası, post-sosyalist coğrafaya, birbirinin kopyası olan aile ve doğum yanlısı politikaları ve kilise ve mezhep farklılıklarının otesinde bir din-devlet işbirliği hâkim oldu.

Sonuç

Türkiye'de olduğu gibi Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde de kadınlar, neoliberal muhabazakâr politikaların bedeli, emek ve bedenleri üzerindeki baskı ve kontrol mekanizmalarının skandalı ile ölüyor. Küresel bir sömürge sistemi, hangi ülkede, hangi siyasi görüş aracılığıyla ve hangi dinle işbirliği içinde olursa olsun, toplumsal cinsiyet ilişkilerini aynı cinsiyetçi şablona oturtmaya çalışıyor. O halde, Türkeli feministler olarak yalnızca İslâmcılığın değil, muhabazakârlığın da ötesine geçip devletin patriyarkal yapısını ve dinin, muhabazakârlığın bu yapı ile ilişkisini tartışmamız.

İslâmcılık bugün geldiği noktada, küresel neoliberal muhabazakârlığın⁴ Türkiye'ye ve diğer Müslüman ülkelere özgü modelidir. Muhabazakârlık ise, devletin uyguladığı neoliberal politikaların gündelik hayatı tekabül ettiği ahlâki dünya görüşü, tam da bu politikaların etkisiyle ister istemez şiddetlenen patriyarkanın da dili oluyor. Ancak yukarıda verdığım örneklerin açıkça gösterdiği üzere muhabazakârlık, devlet ve toplumsal cinsiyet ilişkisini ele almak açısından sınırlı bir kavram.

Çünkü devlet, onun yönetimi (nihayetinde geçici bir süreyle) ele geçirmiş bireylerin dünya görüşünden ibaret bir olgu değil sadece. Bu yüzden muhabazakârlığın tartışırken, devletin, hem yönetimin elinde bulunduran erkeklerin maddi çıkarlarını gözettikleri bir yapı olduğundan hem de düzenlemekte olduğu aile, cinsellik, şiddet gibi diğer

toplumsal yapı ve mekanizmaların sürdürülebilirliği açısından, kaçınılmaz olarak patriyarkal olduğunu akılda tutmanız gerekiyor.

Siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel tarihleri birbirinden farklı ülkelerin bugün uyguladıkları toplumsal cinsiyet politikaları arasındaki paralellikleri görmem, devletin patriyarkal yapısını çözümlememize yardımcı olacağının inanıyorum. ■

¹ Burada bahsi geçen ülkelerde ilgili bilgiler kismen kendi gözlemlerimme, daha çok da bu ülkelerde yaşamış olan feminist yoldaşlarla yaptığım fikir alış verişlerine dayanıyor. Nadia Parfan, Olena Fedyuk, Alex Ghit, Irina Costache, Dorottya Rédai, Tomasz Budzik ve Ewa Maczynska'ya teşekkürler.

² Göçmen içi demyken, nüfus taki düzgün büyük ölçüde 90'lar itibarıyla Batı ve Güney Avrupa'ya göç eden nüfusun kaynaklandığı da belirtmelik gerek. Örneğin Romanya 3, Ukrayna ise 7 milyon vatandaşının Batı'ya 'kaybetti'.

³ Aktaran Barbara Szelewa, "Mobilisation against 'gender ideology' in East-Central Europe – Threats and chances for the feminist movement" başlıklı panelde sunulan bildiri, Budapeşte, 2014.

⁴ Dosyanızın konusu muhabazakârlık olduğu için yazı boyunca 'neoliberal muhabazakârlık' olarak kullandım; ancak 'muhabazakâr neoliberalizm' de diyebilirdim. Neticede, neoliberalizm ve muhabazakârlığın aynı makaledeki iki yüzü olduğunu kastediyorum.

Yeni muhafazakârlığın cinsel siyaseti

Dünya düzeni yenilenirken muhafaza altına alınması gereken olgu, feminist siyasetin 1960'lardaki yükselişyle birlikte kısmen aşındırılmış olan patriyarkanın ta kendisiydi. Boşanma, gebelikten korunma ve aile planlaması, eşcinsellik ve kurtajla ilgili ilerici reformların ve kazanımların tamamı yayılım ateşine tutuldu

Yeşim Dinçer

Siyasal bir ideoloji olarak yeni muhafazakârlık, dünyada 1980'li yıllarda yükselişe geçti ve son otuz yıl da damgasını vurdu. Etlibi olduğu coğrafyalara ekonomik, sosyal, kültürel vb. değişkenlerine bağlı olarak farklı görünümle bürünerek bu yönetim, neoliberal iktisadi politikaları daima destekledi.¹ Neoliberalizmin savunucuları ekonomik istikrarn temelinde serbest piyasayı görüşen, yem muhafazakâr düşünce, toplumsal istikrar için ailenin güçlendirilmesini ve devamlılığını vadeviyordu.

Sağ iktidarlar (sosyal demokrat görünümlü olanlar dahil) devletin piyasaya müdahaleşini azaltacak düzenlemelere agrılık verdiler, eğitim ve sağlık hizmetlerini piyasalaştırdılar ve kamu işletmelerini özelleştirdiler -ki bunların hepsi kadınların hayatını etkiledi ve cinsiyetler arası iktidar ilişkilerini pekiştirdi. Öte yandan fonksiyon değiştiren devlet "İşsiz" kalmadı; başlıca vazifelerinden biri de cinsel siyasete müdahale oldu.

Yeni muhafazakâr siyaset, Batı'da (tipki Türkiye'de olduğu gibi) antifeminist ve eni konu gericiydi. Ülkemizde İslâmcılık ile örtüşmesi ve toplumun İslâmleştirilmesi üzerinden tartışılmazı bizi yarıltımadı. İngiltere ve ABD'nin yakın tarihine bakıldığında, ülkemizde kine çok benzer söylem ve pratiklerin yürürlüğe konduğu, yeni muhafazakâr düşüncenin kendi cinsel siyasetine dinsel dayanıklar ürettiği görülebilir. ABD'de kurtaj, pornografi, feminizm ve eşcinsellik gibi konuları gündeme taşıyan Ahlâki Çoğunluk (Moral Majority), kendini Amerikan ailesini kurtarmaya çalışan ve İncil'e inanan bir koalisyon olarak tanııyordu örneğin.²

ABD ve İngiltere'de "yeni dünya düzeni"nin söz cülgünü yapan sağ parti ve iktidarlar, aile değerlerinin ve cinsel ahlâkin koruması yönünde hareket ettiler. Dünya düzeni yenilenirken muhafaza altına alınması gereken olgu, feminist siyasetin 1960'lardaki yükselişyle birlikte kısmen aşındırılmış olan patriyarkanın kendisiydi. Ahlâki gerilemeye karşı mücadele eden örgütlerin açtığı parlamen-

da kampanyalar yoluyla boşanma, gebelikten korunma ve aile planlaması, eşcinsellik ve kurtajla ilgili ilerici reformların ve kazanımların tamamı yayılım atesine tutuldu (Bunlardan bazıları yasal bir düzenlemeye doğru evrilecek kadar başarılı oldu, bazıları olsamda). Kadının besleyip bakmak göreviyle yükümlü olduğu, kamusal ve özel alanların kesin çizgilerle birbirinden ayrılmış bir cinsel işbölümünün önemi dillendirildi.

RTE'nin "Kadın-erkek eşitliğine inanmıyorum" ifadesinde billurlaşan fitrat kavramına göre, kadınla erkeğin fitratları farklı olduğundan konumlanışları da "eşitlik" temeline oturamaz

Recep Tayyip Erdoğan (RTE) liderliğindeki AKP, 3 Kasım 2002'de iktidara geldiğinde aslında bu söylemi devraldı. Fakat tabii, dünyayı medeniyetler aylığı (Musliman Doğu - Hristiyan Batı) üzerinden kurguladıkları için buraya referansla konuşmuyorlardı. Onun yerine, "bizim değerlerimiz, bizim kültürümüz" şeklinde ifade edilen müphem "biz dili" öne çırıyordu; buna zaman zaman İslâm-o-patriyarkal kavramlar (fitrat, fitne vb.) eşlik etti.

DOSYA

DOSYA

bu siyasete dinsel dayanak ıreten çeşitli İslâm-o-patriyarkal kavramlar arasında belki de en belirleyici olanlardır.³

Gündelik döldeki karşılığı, "yaradılış, tabiat, mizaç" anlamına gelen fitrat, İslâmî düşüncede yaratıcının tüm varlıklarla verdiği özellikler anlamına geliyor ve Batı felsefesindeki yakın karşılığı da "öz" ya da "natura"dır. RTE'nin "Kadın-erkek eşitliğine inanmıyorum" ifadesinde billurlaşan bu kavrama göre, kadınla erkeğin fitratları farklı olduğundan konumlanışları da "eşitlik" temeline oturamaz.

Müslüman feministler "farklılık" fikrini kabul etmekle birlikte, bunun toplumsal statüde kadınla erkeğin hiyerarşik duruşuna gerekçe oluşturamayacağın savunurlar. Öte yandan kimi seküler feminist yazarlar, kavramın kesin çizgilerle birbirinden ayrılmış ve kutuplaştırılmış cinsiyet kimliklerine işaret ettiği görüşündedir.⁴

Burada vurgulanması gereken, kadın cinselliği ve emeği üzerindeki erkek denetimini "doğallaştıran" özü yorumun İslâmî düşünceye özgü olmadığını ABD'nin en etkili muhafazakâr düşünce kuruluşlarından biri olan Miras Vakfı (Heritage Foundation) üyesi Connie Marshner söylemektedir örneğin: "Diğer insanların düşünmek açısından kadın doğasında vardır. Doğaları kadınlar, kendilerini diğerlerinin ihtiyaçlarını karşılamaya vaktetmelerini emrediyor".⁵

"Farklısanız, iyi kalpli ve düşüncelisiniz, zaten emirler böyle" denilerek, patriyarkanın demir yumruğunu üzerine kadifeden bir eldiven geçirilmekte; kadınlar, "diğerlerinin" ihtiyacını karşılamaya koşulmaktadır. Cümlede ge-

"Farklısanız, iyi kalpli ve düşüncelisiniz; zaten emirler böyle" denilerek, patriyarkanın demir yumruğunu üzerine kadifeden bir eldiven geçirilmekte; kadınlar, "diğerlerinin" ihtiyacını karşılamaya koşulmaktadır

çen "diğerleri"nin "erkekler" olduğunu söylemeye herhalde gerek yok. Nitekim Ümit Meriç de söyle diyor:

"İslâm'da erkeğin, kadın üzerinde önceliği var. Evvela kronolojik bir öncelik bu. Sonra kadın amacın erkekte buluyor. Onun istirahati, zevki, tamamlanması için yaratılıyor. Yani evlilik hayatımda bir hiyerarşî söz konusu... Karşımı dövmek hakkı kendisine verilen erkek, beraberinde ona bilmek, onun için çalışmak mecburiyetindedir. Aslında İslâm'da çiftler arasındaki ilişki, bir tamlığa erme ilişkisidir. Genellikle samanın aksine Kur'an-ı Kerim'de en ufak bir kadın düşmanlığı (misogynie) söz konusu değildir. İslâm'da kadının dünyası ile erkeğin birbirinden kesinlikle aynıdır. İslâm, cinsiyetleri birbirinden hem aynı hem birleştirir onları. Hem farklıdır, hem farklılıkla tamamlar. Bu yüzden her cinsiyetin aynı bir değeri vardır. Erkek erkekliğini bilmelidir, kadın da kadınlığını. Bu cinsî dikotomi, ikilem, kendini hissettirecektir".⁶

Sözü edilen cinsiyet dikotomisi (kadının kadınlığını, erkeğin de erkekliğini bilmesi halı) nedir? İlerleyenler ki muhafazakârlar, bu kategorilerin dışına çıkmaya teşebbüs olarak gördükleri cinsel yönelimleri "sapkınlık" olarak görmektedirler. Aslında, norm olarak kabul edilen heteroseksüel aile yapantisı dışında kalan her türlü ilişkiye damgalama eğilimindedirler.

Nispeten "hoşgörülü" bir ülke olarak bilinen İngiltere, yeni muhafazakârlığın yükselişle geçmesiyle birlikte, özel yaşamda cinselliğin düzenlenmesi için devletin müdahale etmesini talep eden, eşcinsellik karşıtı ahlâk kampanyalarına sahne olmuştur. Fransa'da 2013 yılının Ocak ayında sosyalist hükümetin eşcinsellere evlilik ve evlat edinme hakkı

verilmesi planlarına karşı yüz binlerce kişinin katıldığı yürüyüş hatıraladır.

Kısacası, tek bir ülkeyi ya da inancı sorumlu tutmak, patriyarkanın işleyişinin gözden kaçırılmasına neden olabilir. Sözgelimi, eşcinselliği ölümle cezalandıran İran'da, transeksüellik iyileştirilmesi gereken bir "hastalık" olarak görülmekte, devletin izniyle cinsiyet geçiş ameliyatları yapılmaktadır.⁷ Buna karşılık, İslâm'a uygun cinsel hayat konusunda Türkiye'nin başlica başvuru kaynaklarından Ali Rıza Demircan'a göre, gerek eşcinsellik gerekse transeksüellik fitrata uygun olmadığından da değildir.⁸

Yeni muhafazakârlığın görüşünü ve cinsel siyaseti, ülkelerin toplumsal-kültürel dinamiklerine, patriyarkaya karşı verilen mücadelelerden artakalan tarihsel kazanımlara, en çok da muhalif kesimlerin dirence gücüne bağlı olarak değişebilmektedir. Edinilmiş tüm kazanımlar değerlidir; ne var ki sistemin işleyışı sürdürdüce kaybedilme riski de ortadan kalkmaz. ■

¹ Neoliberalizmin yeni muhafazakârlık ile kurdüğü ilişkiye, feminist perspektife ele alan bir yazı için bkz. Yasemin Özgün - Deniz Uluçsoy, "Yeni Muhafazakârlık ve Kadın Cinayetleri", *Feminist Politika*, Sorbahar 2011.

² Bu yazdaki ABD ve İngiltere örnekleri için bkz. Lesley Hoggart, "Neoliberalizm, Yeni Sağ ve Cinsel Siyaset", *Neoliberalizm Muhalif Bir Seçki*, Yordam Kitap, 2008.

³ <http://arxiv.sabah.com.tr/2004/09/04/siyol01.html>

⁴ Burada yeni muhafazakârlıkla ilişkilendirilen siyaset, kuşkusuz devletin cinsel alana *daha etik bir müdahaleye* çağrılmaktadır. Her hâlkârda devletin eril iktidarı, kadınlar üzerindeki eril denetimi her düzeyde sonutlatılarak ve sağlanarak -luzan keserek, lâluksi bir görünümle taşkınlıklarını engelleyerek, normalleşmesini sağlayarak- tekrar tekrar konur (bkz. Catherine A. MacKinnon, *Feminist Bir Devlet Kiaranna Dağrı*, Metis, 2003).

⁵ Kavramın, yeni muhafazakâr formasyondaki önemini hatırlattığı için Filiz Karakuş'a teşekkür ederim.

⁶ Bkz. Fatmagül Berkay, *Tarihin Cinayeti*, Metis Yay. 2003, s. 112-130.

⁷ aktaran Hoggart, age, s. 252.

⁸ İslâm'da Kılık Kıyafet ve Örtüme, Ensar Neşriyat, 2005, s. 33.

⁹ <http://www.kaosgl.org/sayfa.php?id=12853>

¹⁰ <http://www.alinizademircan.net>

Muhafazakârlığa karşı feminism

İslâmcılığın sadece bir yaşam tarzı tehdidi olarak ele alınmasını problemli buluyorum. Bu akım vahiyi bilginin, fitratı toplumsal cinsiyetin, İslâmi kuralları özgürleşmenin önüne koyan bir dünya görüşü

Handan Koç

Bu yazı benden Mart ayında istenmiş. Yazımı 3 Nisan'da yazdım. Arada seçimler oldu ve kendini muhafazakâr demokrat olarak tanımlayan bir partinin diktatörlük arzusu onaylandı. Ne tuhaftır ki sadece dört yıl önce 2010 yılının 12 Eylül günü aynı partiye demokratik anayasa girişimi için yüzde 57 gibi bir orana büyük bir yetki verilmişti. AKP demokrat olabilir mi? Bu soru bugün tuhaftır, karanlık bir şaka gibi. Pek çok kişinin bu netlikte düşünmesine yol açan kopuşu halkın kendisinden patlayan Haziran direnişi yarattı. Oysa yeni yüzyılın ilk on yılı boyunca çok değişik muhalif politik hareketler ve yazarlar AKP'yi Türkiye'yi demokratikleştirecek bir güç olarak gördüler. AKP'nin kökleri milliyetçi-mukaddesatçı geleneğe uzanan sağlam ideoolojik yapısı ile kadınların özgürlüğe mücadeleşi öntünde oluşturduğu setleri açık etme çabasının artik anlamı yok. Sevilen deyisle ampul patladı.

Eğemen-İslâmcı kültürü ve öğütleri Türkiyeli çok sayıda kadının öznelliğini belirleyen bir birikim olarak görmek bana gereklî görünüyor

Seçimler AKP'nin arkasındaki milyonlarca kadının coşku dolu beğenisiinden oluşan gerçek bir muhafazakâr görevden haritasını önümüze döktü. Bu destek daha ziyade ailelerin ortak nızanının toplunu ile oluşuyor. Bu nızayı yeniden üreten ve güçlendiren bir politik ideooloji olarak muhafazakârlıktan bahsetmek için, bu nızamın toplumsal direğini oluşturan bir ideooloji olarak İslâmcılıktan bahis etmenin de gerekliliğini düşünüyorum. Dolayısıyla eğemen-İslâmcı kültür ve öğütleri Türkîyeli çok sayıda kadının öznelliğini belirleyen bir birikim olarak görmek bana gereklî görünüyor. Bugün televizyonların sabah kuşağında kadın programlarında bile telefonla gelen sorulara cevap veren bir din hocası bulunuyor. Konu bu kural-

ve öğütleri dinsel olduğu için eleştirmek değil, özel hayatları hem dinsel, hem de katı-cinsiyetçi bir düzenlemeye tabi tuttuğu için dikkate almak. Üst üste bu yayınları izleyince insanın içinden kadınları adeta feminist-ilimihal bombardımanına tutmak geliyor. Bundan kaçın bizlerin de İslâmcılar gibi, paralel(!) bir toplum mühendisliği yapmamız değil elbet. Ama bu İslâmi külliyyati reddetme içini başkalarına bırakmamalıyız. Erkek-egemen İslâmcı dünya görüşü ile kendimizi onları hoş gören ya da hoş gören bir yere koymadan, açık sözlü bir şekilde, feministçe bir kapışma yaşama- dan etkili bir muhafazakârlık eleştirisi geliştirebilir miyiz bilmiyorum.

Muhafazakârlık deyince

Muhafazakârlık birçok anlamda kullanabileceğimiz geniş bir tanım alanı olan bir kelime. Muhafazakârlık sadece var olan şeyleri koruna olarak algılanlığında içeriği çok çeşitleniyor. Bu kadın çok çağrısını olunca toplumsal-politik hayatı olan biteni tahlil etmemize yarayan nitelikli bir kavram olmaktadır. Bir şeyin değişimemesini istemek her zaman muhafazakârlığı karşılamıyor, koruması gereklî görülen şeylerin niteliğinin ne olduğu sorusunu ortaya çıkarıyor. Diyelim özgürlük yasalarınız var, ve bunlar bir "değşim"े kurban giyor. Onları korumaya çalışanak muhafazakârlık mıdır? Muhafazakârlık kavramını bir tür sağ politik ideooloji olarak tanımlamış anlamı ile kullandıracak üzerine tartışmak mümkün olabilir. Benim tarifim söyle olmuştı:

"Muhafazakârlık, 'konservativizm'in Türkçesi olarak dâlimizde kavramlaşmış bir kelime. Dolayısıyla muhafazakârlık denildiğinde benim aklıma gelen ilk siyasetçi Margaret Thatcher, ilk yıl 1980 oluyor. Malum seksen sonrası yeni-piyasacılığın ve yeni-konservativizmin annesi gibi anılan kişi 1979'da İngiltere başbakanı olan Thatcher idi. Margaret Thatcher kadınların siyasete katılımının illa ki cinsimizin hayırına olmayacağına canlı bir örneği olmuştu. Siyaset bilimciler muhafazakârlık kavramınınbabası olarak da Burke'yi gösteriyorlar. 1729 Dublin doğumlu İrlandalı-İngiliz siyasetçi Edmund Burke'nin seksen sonrası ile telefona gelen sorulara cevap veren bir din hocası bulunuyor. Konu bu kural-

lığı olan 1789 Fransız İhtilali'ne karşı çıkan ve bu karşı çıkışını "Reflections on The Revolution in France"da ifade etmiş bir siyaset teorisyeni. Burke'den bugüne muhafazakâr düşüncenin vasıfları olarak aynen kalmış altı temayı Erik Jan Zürcher söyle aktarıyor.

1. Dinin önemi, 2. reform adına kişilere haksızlık yapılması tehlikesi, 3. rütbe ve görev asymmetrinin gerçekliği ve arzu edilirliği, 4. özel mülkiyetin dokunulmazlığı, 5. toplumun bir mekanizmadan ziyade bir organizma olduğu görüşü, 6. ve nihayet geçmişle kurulan sürekliliğin değerini.¹

Muhafazakârlık her şeyden önce bir tepki ideoolojisi. Kurucu bir siyaset kuramı değil. Her zaman devrimci kopuşlara karşı duruş önererek yeniden doğuşlarını yaşıyor. Modern siyasal hayatı karşı devrimci dönemlerin, ayaklanmalının bastırıldığı dönemlerin ürünü. Beş parmağın beşi bir olmamalı, ayaklar baş olmamalı, erkekler kadınlar, kadınlar erkeklerle benzememeli deyişleri buruhun dile gelmiş hali. Toplumun geleneksel, yerleşmiş özelliklerinin büyük kesintilere uğramasına karşı çıkış bulamıyor, koruması gereklî görülen şeylerin niteliğinin ne olduğu sorusunu ortaya çıkarıyor. Diyelim özgürlük yasalarınız var, ve bunlar bir "değşim"e kurban giyor. Onları korumaya çalışanak muhafazakârlık mıdır? Muhafazakârlık kavramını bir tür sağ politik ideooloji olarak tanımlamış anlamı ile kullanı-

ca üzerine tartışmak mümkün olabilir. Benim tarifim söyle olmuştı:

"Muhafazakârlık, 'konservativizm'in

Türkçesi olarak dâlimizde kavramlaşmış

bir kelime. Dolayısıyla muhafazakârlık

denildiğinde benim aklıma gelen ilk

siyasetçi Margaret Thatcher, ilk yıl 1980

oluyor. Malum seksen sonrası yeni-pi-

yasacılığın ve yeni-konservativizmin

annesi gibi anılan kişi 1979'da İngiltere

başbakanı olan Thatcher idi. Margaret

Thatcher kadınların siyasete katılımının

illa ki cinsimizin hayırına olmayacağına

canlı bir örneği olmuştu. Siyaset bilim-

ciler muhafazakârlık kavramınınbabası

olarak da Burke'yi gösteriyorlar. 1729

Dublin doğumlu İrlandalı-İngiliz siy-

asetçi Edmund Burke'nin seksen sonrası

ile telefona gelen sorulara cevap veren

bir din hocası bulunuyor. Konu bu kural-

KADE RİM SE ÇEK KİRM... DEĞİŞTİRİRİM

diğim bir faktör olarak dikkate almak gereğini söylüyor. Ama su kesin ki muhafazakârların egemen olduğu şehirlerde kadınlar koşular iyi olsa bile ev dışında, meslek sahibi olarak, ücretli çalışmaya hevesli değiller. Ya da bu ailelerince desteklenmiyor.

Geleneksel aile yapısı Türkiye'de muhafazakârların kalesi. Bu örf-adet ve töreleri kadınlar lehine bozguna uğratarak değiştirmek kadınların mücadelesi ile oluyor. Bu mücadelede feministler olarak dâlimizi açık, anlaşılır ve paylaşılabilir kılmayı önemsiyor.

İslâmcık deyince

İslâm temelinde şekillenen hareketler çeşitli ve çok geniş bir yelpazeyi içermektedir. Bu yelpazenin bir ucunda mevcut siyasal ve ekonomik yapıya bütünlüğün ve onu dönüştürmenin hedefi mevcut İslâmcı hareketler diğer ucunda ise mevcut siyasal ve ekonomik yapıları devrim yolu ile radical bir biçimde dönüştürmenin hedefidir. İslâmcı hareketler var. Günlük dilde bu kavramı kullanmak turnsol gibi karşılıktan tepki alıyor. Benim sorumum İslâmcı kişilere 'dindar' denmesi olmuştur. Sunni ve dindar ama hayatı İslâm hocalarının öğretisi ile şekillendirmeyen, deyim yerinde ise seküler, bir diğer deyişle laisizm yanlısı bir anımdır. Eğer mesela Abdurrahman Dilipak da, anımda de sadece dindar kavramına siğar diye iddia edilirse gerçekler bularaklaşır diye düşünüyorum. Ben feminizm açısından egemen İslâmcılığın kadınların ulaşabildiği işlerin çalışmalarını teşvik edecek geliri veya tatmini saglama-

kadashık eden, sosyal eşitlenen, rahatlatan, yol gösteren, ev içindeki sorunları için çözüm bulan, adeta özel alanın politikasını yapan gücünü ve etkisini önemsiyorum. Son otuz yıldır toplumda iyice yerlesik etkili bir öğretmen haline gelen egemen İslâmcılık muhafazakârlıktan farklı olarak sadece klasik ataerkil değerlere dayanmamıyor. Kadınlar ve erkekler için

Toplumun doğal, adeta iç hayatı olan canlı bir organizma olduğu görüşü ise, kadınlar "Değismeyin!" bile değil, "Değisemezsiniz zaten!" demenin gereklînesini oluşturuyor

sabah kalkıkları andan yatana kadar, doğumlardan ölümlerine kadar uyanıkları kurallar vaaz ediyor. Kadınları İslâmcılığa bağlayan en önemli sebeplerden biri tesettürle çoğu erkeklerden gelecek dış dünya tehditlerinden, korkularından, kırılganlıklarından, dedikodudan arınmak, izole olmaktır. Ama aynı zamanda İslâmcılıktan kadınların beklenenleri kocalarını da dış dünyadan koparmaktır. Erkeklerin içkisine, kumarına, çapaklısına, bu yolda çocukların ve kadınların geçim parasını harcamasına engel olmak büyük bir kadın mücadeleleri alır.

Bu konular etrafında birbirimize konuşacak çok seyimiz var. Hayat feminist iddialarımızı doğruluyor. O halde ne diyalim, yolumuz açık olsun ■

¹ Milletin adamları (Ekim, Aralık 2010, İktisat Dergisi, Sayı 514).

² Amargi Yaz 2011, sayı 21.

Kemalist muhafazakârlığın modern mağdurları: İclal, Aysel, Oya ve diğerleri...

Devrimci Cumhuriyet, iş kadınlara gelince âlâsından muhafazakâr bir görünüm çiziyordu

Kıvılcım Turanlı

TBMM 23. Dönem (2007-11) milletvekillerinden Güldal Mumcu'nun Meclis Başkanvekili seçildiği günlerdi ve en çok Güldal Mumcu'nun ne giyeceği tartışılmıştı. Zira mevzuata göre meclis başkanı ve vekillerinin frak giymesi gerekiyordu. Mumcu'dan önceki ilk kadın başkanvekili 1968 yılında seçilen Muş Mebusu Nermine Çiftçi'yi ve frak giymişti. Meclisteki ikinci kıyafet tartışması ise, 24. Dönemde (2011-2015) Şafak Pavey'in seçilmesi üzerine yaşanmıştı. Sahi bedensel engelli Şafak Pavey Genel Kurul'da ne giyecekti? Pantolon mu (mevzuata göre mümkün değildi) yoksa etek mi? Bir de zihinlerden çıkmayan Merve Kavaklı hadisesi vardır. Başörtüsüyle Meclis Genel Kurulu'na gelen, 21. Dönem milletvekili (1999-2003).

Hani haddi bildirilen... Aynı had çok daha önce, Kürtçe yemin etmek istediği için Leyla Zana'ya da bildirilmişti!

1923'te kurulan Cumhuriyet asında her şeyi düşümmüşü, demir ağları, kalkınma planlarını, şapkayı, alfabeyi, dinlenilecek müziği... Ama bir gün ya engelli ya da basortülü ya da Kürt kadınların milletvekili olabileceğini düşünmemiştir. Giysiler Cumhuriyetin mütəber kadınları için tasarlanmıştır. Cumhuriyet kamusal alanda kadın-erkek eşliğine ilişkin yasal düzenlemeler yaparken özel alan akıma getirmemiştir. Kadına kamusal alanda ve hane içinde birliği farklı rollerle bir olmazı oldumaya çalışıyordu. Devrimci Cumhuriyet, iş kadınlara gelince âlâsından muhafazakâr bir görünüm çiziyordu.

Fransız Devrimi'ne tepki olarak doğan muhafazakârlık, gündelik dilde çeşitli anımlara gelebilir. Devrimci değişimin karşısındadır, ihtiyyatlı bir tutumu işaret eder, adı üstünde, olağan muhafaza etmeye çabalar. Olanın ne olduğunuza, muhafazakârnı neyi muhafaza ettiğile çok yakından ilişkilidir. Böyle bakıldığından, dar bir ideolojik çizgiden ziyade bir tutum olarak anlaşılabılır muhafazakârlık. Pek çok bakımından ileri ya da devrimci sayılabilcek bir siyasi hareket hatını sayılır ölçüde muhafazakâr olabilir.

Politik anlamda muhafazakârlığa gelince, başat arzu değişimine direnmek olmakla beraber temel düşüncenin üzerinde yükseldiği kimi önermeler ve değerler mevcuttur. Gelenekçilik, insanın doğuştan kusuru bir doğaya sahip olduğu düşüncesi, toplumun bir organizmaya benzetilmesi, hiyerarşi ve otoritenin mutlak gücüne gereksinim ve kuşkusuz mülkiyet ve mülkiyete eşlik eden güçlü bir refah devleti düşünanlığı...¹

Muhafazakârlar, gelene-

ge kimlik duygusu yaratmış için değer verirken, otoriteye düzen adına, mülkiyete ise toplumun hiyerarşik yapısının süreklilığını sağladığı için önem verirler. Zira ideal toplunda (geçmişe atıfta ideal) herkesin yerini bilmesi gerekdir, her kurum ona ihtiyaç duyulduğu ve bir işlevi olduğu için vardır ve korunmalıdır. Öte yandan muhafazakârlık, sabitlik sistemleri ile bağlanma arzusu taşımadığı için sürekli olarak gelişir, gerekli olduğunda uzlaşır.

Muhafazakârlığın İslâm'a indirgenmesinin açık sonucu, Kemalist projeye için muhafazakâr pratiklerin yeniden üretiliği bir dilin kaçmasıdır

Cumhuriyet tarihi de bu açıdan yeniden gözden geçirildiğinde, Kemalizm'in hayatı geçirdiği radikal değişimlere eşlik eden muhafazakâr arka plan su yüzüne çıkar. Bir başka deyişle, Bora'nın "Türk sağınnın gaz hali" olarak tanımladığı muhafazakârlık, Türk modernleşmesine bir duruş ve düşünüş şekli olarak refakat etmiştir.² Bu süreçte hâkim paradigmaya olan Kemalizm "kuşkusuz kendisi hakkındaki bilinci itibarıyla muhafazakârlığa ve kendisini muhafazakâr algılayan konumlara karşıdır, inkılâpcıdır, ilericidir, cumhuriyetcidir, modernistidir."³ Fakat muhafazakârlık, yalnız dinsel gelenekçilik ile sınırlanmaz ve yukarıda deñildiği gibi, bir tutum olarak alınır, başka bir resim ortaya çıkar. Toplum canlı bir organizmadır ve sınıfız-imitasyonuz-sırağın bir kitledir. Bütünlede herkesin görevi bellidir. Erkekler devleti, kadınlar aileyi kuracaktır.⁴

Muhafazakârlığın İslâm'a indirgenmesinin açık sonucu, Kemalist projeye için muhafazakâr pratiklerin, daha da önemlisi muhafazakâr düşüncenin değer verdiği kurumların yeniden üretil-

digi bir dilin gözden kaçmasıdır. Öyle ki cumhuriyetin ilk yıllarda aileye ve (görünüşte) kadına verilen önem, mülkiyetin azınlıkların kamu pahasına kutşallaşması, refah devleti aleyhine gelişmeler ve daha bir dizi pratik yeterince sorgularlamamış. Kemalizm'le birlikte ele alınanca devrimci dahî sayılabilmişdir.

Kemalizm'in ve Cumhuriyet modernleşmesinin devrimciliği ve ileriğine ilişkin yaygın kam sadece siyasi tarih anıtlarında değil, sözlü tarihte, ekonomik tahlillerde hatta televizyon programlarında yeniden üretilip tartışılırken, edebiyat özellikle kadın hikâyeleri üzerinden muhafazakâr tutumun izlerini daha belirgin olarak sunar. Pek çok kadın yazarın eserleri, sadece sokaktaki politikanın değil, aynı zamanda mutfağın, yatak odasının, işkencehanelerin ve geniş ya da çekirdek ailenin tarihini anlatır. Sevgi Soysal'ın Oya'sı, karakolda tam da onu sorgulayanların önünde regi olma kaygıları tasır, mesela Adalet Ağaoğlu'nun Aysel'i, Cumhuriyet devrimlerini taşaya götürme tutkusunu taşıyan Dündar Öğretmeni anlatarak basır hikâyesine. Bir başka yazarın bir öyküsünde, kadın kendiliğinden kocasına sarılıncı "orospu numaraları" öğrenmiş olmakla suçlanır, sevişmeye davet kocasının attığı bir dirsek ya da tekmedir cümlü...

Örneğin Füruzanın Emine'si, 47'lerde, sadece Emine'nin değil, Cumhuriyetin çocukluk döneminden başka kadınların ve erkeklerin hikâyelerini de anlatır. Mesela Erzurum'a sürülen bir İclal Öğretmen vardır. Erzurum ahalisi, muhafazakârdır, zira şapka devrimi, yerli mal haftası oralarla uğrasa da, asıl olay sevdigile basılan bir kadınır. Böyle derler İclal için: "Üstelik inanılmazın basıldığı gün üstünde kara dantelli iş çamaşırı varmış, jartiyer de takıyormuş iki gözüm. Kırmızı çiçekli hem de. Adeta utarmazlık. Pariste kişiye bekleyenler gibi. O jartiyerler yerli değildir. Kuşkusuz rezililik adamın karışının ileri görüşlüğüyle fazla zararlı olmamış. Polisler o jartiyerleri de görmüşler."⁵ Cumhuriyet, kendisini kadının namusu üzerinden tanımlarken, erkek kardeşlerin birliğini kurmuştur. Bir kadının naal giyindığı sembolik biçimde ilericiliği ve geniciliği göstermeye yeter; giymeyi zamanda kadının namusunu belirleyen unsur olmaya da devam etmektedir. Saide öğretmeni uyarmalı, der komşu kadınlarından birisi: "O gerçekten ciddi bir kadınır. Üstelik bir anlamba mutasip bile sayılır. Bilmez misiniz topuksuz pabuçtan başkasını gördük mü aşağında bunca yıldır."⁶

Muhafazakârlığın aile vurgusu ise düşünüldüğünden daha önemlidir, zira Kemalist modernleşmenin de esas yüzü "aile" kavramının etrafında biçimlenir

ken bir kadın imgesidir.⁷

Tam bir paternalist muhafazakârlıktır aslında yaşanan Toplum çocuklaştırmış, erkek ailenin reisi ilan edilmiş ve sözde sınıfsız topluma işlevi çetili kesimlere yüklenmiştir. Öyle ki bir vali "komünizm getirileceğe onu da biz getiririz" diyebilmisti. Dahası paradigmânan dışında kalan her grup ve her düşünce aynı şiddette cezalandırılmış, nedamet getirse de geçmişleri unutmayı aması. Paternalist muhafazakârlığın milliyetçilikle ve dinle eklenmesi de bugünkü yaşanan pek çok sorunun gerisindeki pratikler bütününe ifade eder. Kürtaj düzenlemelerinin nüfus politikaları çerçevesinde belirlenmesinden, kadın emeğine ilişkin yasal mevzuata, mülkün esas sahibinin erkek olarak tescillemesinden, sokak hareketlerinde uygulanan şiddette kadar pek çok mesele bu tarîhî mirastan beslenmektedir.

Iclal Öğretmen'in hikâyesinde de ifset her seyden önce gelir, genç Cumhuriyet devrimci ve ileriçi olsa da İclal'in deyimiyle, alaturka müzik dinlemek gençlikle eşdeğerdir o günlerde ve İclal "denildiğine göre ekonomik gücü olan özgür bir" kadınır, gücünün sınırlarının ona öğretilen yerlere pek erişmedi. Ve sevdigi erkekle "eşitliğiye çok tartışılır."⁸ Devrim, bir yandan okuttuğu İclal'i öğretmen yaparken, öte yandan "o kadın" yapar. Daha fena, sevdigi erkeğin ona namusunu kurtarması için evlenme teklifi etmesidir. İclal Öğretmen'in kırılma noktası pek çok kadının da kırılma noktasıdır aslında ve hayatı tam da bu nedenle dikkate sayandır: "Evli olduğumu bilmiyordum. Bilseydim yine de sevdiğim kendimi bırakırdım ona... Nasıl da uyduруlmış bizim yetiştirdiğimiz dünya. Yoksa biz mi yeterince hazırlanmadık devrimlerin getirdiğine?" ■

¹ Devlete bağlı muhafazakâr sağ ve çeşitli yemi-sağ akımlarda zamanla deñise de refah devleti düşmanlığı aynı kalınmıştır. Aynî bilgi için bkz. Andrew Heywood, *Siyasi Ideolojiler*, İstanbul Adres Yayınları, 2012.

² Tanıl Bora, *Türk Sağının Üç Hali: Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslâmcılık*, İstanbul: Birlikim, 2003, s. 80.

³ A.g.e., s. 71.

⁴ Serpil Sancar, *Türk Modernleşmesinin Cenüsü: Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kavar*, İstanbul: İletişim, 2012.

⁵ Füruzan, 47'ler, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1975, s. 97.

⁶ A.g.e., s. 97.

⁷ Sancar, 2012, s. 194.

⁸ Füruzan, 1975, s. 103.

⁹ A.g.e., s. 99.

Modanın muhafazakâr hali

"Örtünmek güzeldir" sloganıyla yola çıkan 16.000 tirajlı muhafazakâr kadın dergisi Âlâ'nın moda editörü Hülya Aslan ve imtiyaz sahibi Gülsüm Çiçekçi ile Âlâ'yı, modayı ve muhafazakâr kadınılığı konuştu

Söyleşi: Sezen Yalçın

Muhafazakâr kadınlara yönelik bir kadın dergisi çıkartıyorsunuz, Âlâ'nın okuyucu kitleşini oluşturan kadınları tarif eder misiniz?

Hülya: Âlâ muhafazakâr kadınlar için çokardığımız moda ve giyim ağırlıklı bir güzel yaşam dergisi, okuyucusu da değerleri konusunda hassas, ama aynı zamanda yenilikçi bir kadın. Okuyucular bu dergide sosyal hayatı dair birçok şey bulabiliyorlar, moda, yeni mekanlar, kadın sağlığı ile ilgili konular... Âlâ, muhafazakâr kadının hayatında çok şeyi değiştirdi, sadece moda algısını değil hayatı dair bakış açı-

ını da genişletti. Bu yüzden güzel yaşam tarzi yapıyoruz, "life style" in içim dolduruyoruz bu dergiyle. Farklı kesimlerden kadınlar bu dergide kendilerinden bir şeyler bulabiliyorlar.

Ele aldığı konular arasında yemek tarifleri, çocuk bakımı gibi bütçenin dair başlıklarla pek rastlanmamıyor. Daha ziyade ekonomik bağımsızlığını elde etmiş, modayı takip eden, toplumsal hayatın içinde muhafazakâr kimliğiyle yer alan kadınlara hitap ediliyor. Bu durum muhafazakâr kadınlar içinde de bir ötekileştirme yaratıyor musunuz?

Gülsüm: En nihayetinde ev kadın da evin içinde çalışan bir kadın, o yüzden bir aynından ya da ötekileşirme den ziyade bir birleşme işlevi oluyor bence derginin. Evet, burada yaşamıyla ilgili bir şeyler buluyorlar ama biz hiçbir zaman dinî bir dergi olmadık. Muhafazakâr kadınlara hitap eden, siyasi herhangi bir amacı olmayan bir dergi olduk. Siyasi bir söylemi olsaydı, o zaman bir ötekileştirme olurdu ama zaten özellikle buna çok dikkat ettik.

Hülya: Bu derginin din sömürüsü yapıp yapmadığı çok fazla sorulandı bağırda ve bununla ilgili aşırı İslâmçı kesimden çok fazla tepki, hatta tehdit aldı. Bize göre kadın en nihayetinde kadınlar ve bir kadın için modayı takip etmek de, güzel görünmek de çok doğal ihtiyaçlardır. Muhafazakâr kesimden kadınlar da daha çok sosyalşenince farklı arayışlara gitti, biz bunuktada çok ciddi bir ihiyaca cevap verdik. Derginin her zaman tek bir amacı vardı: Estetik, kadının tercihleri ve ihtiyaçları. Başlangıçta çok zorlansak da bugün ortaya çok güzel ve birleştirici bir şey çıkarttığını düşünüyorum. Şimdi dünya markalarının çoğu uzun etekler üretmeye başladı. Chanel 2007'de Dubai'de tesettür defilesi yaph. Bu bir pazar ve bir şekilde doldurulması gerekiyor. Dergi olarak ilk biz bu sektörü açmaya çalıştık ve inanın bu hiç kolay olmadı. Kısa bir süre önce Endonezya ve Dubai'ye copyright verdik, oralarда bile çok iyi bir takipçi kitlesi var. Bu dergi yalnızca Türkiye'de değil dünyada çığır açan bir şey oldu.

Örtünen kadın da çalışabilir, sosyalşebilir, modayı takip edebilir! Biz zaten en çok da bu konuda ilgi çektiğiz.

Geçmiş yıllarda "Örtünmek güzeldir! Benim yolum, benim tercihim, benim hayatım, benim doğrum, benim hakkımdır!" sloganıyla bir yazı yarışması düzenlediniz. Neden "Örtünmek farzdır" ya da "Örtünmek Allah'ın emridir" değil de "Örtünmek güzeldir" i seçtiniz? Bu noktada başörtülü kadınlarım bir başkaldırısı mı oldu sizce?

DOSYA

DOSYA

Hülya: Şöyle başlıdı aslında; biliyorsunuz başörtülü kadınlar çok ciddi sorunlar yaşadılar bu ülkede, üniversitelere giremediler, kamusal alanda, iş yaşamında birçok haklarından mahrum bırakıldılar. Biz artık bu konulara değinmiyoruz bile çünkü bunlar çoktan aşıldı. O başkaldırma dediğiniz şey belki orada oldu. Artık yeter dedikleri bir noktaydı ve bu dergide biz başörtüsüyle ilgili bir şeyler verirken aslında bunu da vurguladık. Kendi çevresine değil belki ama bir nevi dünyaya başkaldırı olarak ortaya çıktı bu tepki. Örtünen kadın da çalışabilir, sosyalşebilir, modayı takip edebilir! Biz zaten en çok da bu konuda ilgi çektiğiz. Başörtüsün, modayı takip ediyorsun, modaya yön veriyorsun, bu çok ilginç geldi onlara. "Benim başörtüm, benim hayatım" diyen kadında nasıl bir kendine güven var, öyle değil mi? Biraz da geçmişte yaşadığı şeyler sebebiyle başı dik bir kadın yansıtımıya çalıştık o mottoda. Bu derginin amacı bence tam da buydu.

Âlâ'nın okuyucu kitlesi, örtünmeyi kendi bedenlerine sahip çıkmak olarak kabul ettiği gibi kurtaj hakkını savunabilir mi?

Hülya: Ben bu ikisinin aynı şey olduğunu düşünmüyorum. Biri, bizim inancımıza göre Allah'ın emrettiği bir şey, diğeriyse yasakladığı bir şey. İslam'da kurtajı cinayetle eş değer tutan bir anlayış var. Bunu birlikte tabii ki biz her zaman özgürlükten yanınız, nasıl biz başörtümüzle bir takım özgürlükler elde etmeye çalışırsak, kendi hakları için bunu yapan başka kadınlarda saygı duyuyoruz. Bu anlamda başkalarının özgürlüğünü de kısıtlamaya kimse nikâhı yok.

Örtünmenin temel amacı kadın bedenini gizlemek ve erkek bakışından korumak. Derginizde yer alan imajların ise kadınlığı yok saymayı, aksine giysilerin kalplarıyla, makyajla bunu ön plana çıkarın bir tarafı var. Bir yandan saklamak için örtünmek, bir yandan daha da görünür olmayı nasıl açıklayorsunuz, bu kendi içinde bir çelişki barındırıyor mu?

Hülya: İnançlı olan bir kadın için, başı açık ya da kapalı olsun, belli hatlarının ortada olması, topuklu ayakkabıının belli bir sınır aşması, aşı makyaj günah sayılıyor dinimizde. Örtünen kadınlar için de dikkat edilmesi gereken bazı unsurlar var, başörtüsünün altına bone takmak, oje sırmamak, çok yoğun makyaj yapmamak bunlar arasında. Belli simalar içerisinde örtünerek de sık olabiliriz. Bu simalarla uymayan kadın-

lar da var muhafazakâr kesimde ama biz o sınırlara gerçekten dikkat ediyoruz. Güzel görünmek, bütün kadınlar için olduğu gibi örtünen kadınlar için de bir ihtiyaç.

Gülsüm: Kadın istediği şekilde giynebilir, hareket edebilir. Kendi değerleri doğrultusunda kendi kararlarını verebilir. Kapalı ya da açık olun, muhafazakâr olun, sosyalist olun fark etmez, bütün bu sınıflardan önce kadınız.

Muhafazakâr bir iktidar geldi ve bu kesim zenginleşti diye bir durum yok, yalnızca artık muhafazakâr kesim için daha fazla tüketim alternatif var

İslâm'da var olan "bir lokma bir kurka" anlayışına karşı İslâmî kadın modasının yükselişini nasıl açıklayorsunuz? İçinde yaşadığımız tüketim toplumu muhafazakâr kadınları ne yönde etkiliyor?

Hülya: Artık hiçbir şey eskisi gibi değil zaten, eskisi gibi yetinmek diye bir şey hiçbir yerde yok. Her şeyin daha güzelinin olduğunu biliyorsunuz, bu durumda nefisine hâkim olmak zaten çok zor. Bir de kadınlar eskiden olduğu gibi yalnızca evlerinde oturup çocuk bakıyorlar, artık sokağa çıkmaya başladilar. Bu pazarın oluşmasında belki bunun da etkisi var.

Gülsüm: Muhafazakâr kadın parası çok gibi bir algı oluşturdu ama aslında öyle bir şey yok, yalnızca para harcayabileceği yerler daha kısıtlı. Bu yüzden var olan alım gücünün farklı yerlere bölmemesiyle ilgili bir durum ortaya çıktı.

Hülya: Eskiden başörtülü kadınların dışarı çıkip para harcayabileceği yerler çok azdı. Artık yatırımcılar kafelerde, alışveriş merkezlerinde mescitler yapıyorlar. Bir alışveriş merkezinde mescit olunca orada daha çok zaman geçirebiliriz, yatırımcı da bunu gördü. Kamusal alanda yolumuz açıldı, iş hayatında daha çok başörtülü kadın var ve

tabii ki iş yerinde diğer kadınlar gibi prezantabl görünmek de istiyorsunuz. Muhafazakâr bir iktidar geldi ve bu kesim zenginleşti diye bir durum yok, yalnızca artık muhafazakâr kesim için daha fazla tüketim alternatif var.

Âlâ'nın kadınları örtünmeye teşvik ettiğini düşünüyor musunuz?

Hülya: Bana bunuyla ilgili çok fazla mesaj geliyor, özellikle 17-18 yaşındaki kızlardan; "Derginizdeki modelleri takip ediyorum, kapanmak istiyorum" diye. Dergide şahitlik ettikleri renkli hayata özeniyorlar. Örtünenin onların düşündüğü kadar sıkıcı olmadığını, muhafazakâr kadınların sadece evinde oturup çocuk bakmadığını fark ediyorlar. Kafalarında oluşturdukları sıkıcı dünyadan sıyrılmalarını sağlıyor bizim dergimiz. Ama bana sorduklarında ben, "Kapanacaksanız, bunun bilincinde olarak kapanın" diyorum. Yoksa sadece kapanmak için kapanılmış oluyor ve bu sefer de, gerçekten kurallara uymayan başörtülü kadınlar ortaya çıkabiliyor.

Türkiye'deki muhafazakâr kadınların modaya ilgisinin artması yalnızca bir estetik kaygıdan mı kaynaklanıyor, yoksa başörtüsünün bu denli politize edildiği bir toplumda dindar kadınların modası seküler sisteme karşı bir tepki olarak mı ortaya çıkıyor?

Hülya: Bu kesinlikle bir intikam duygusu değil, bazen ister istemez, "Zamanında bizim başörtümüzü zorla başımızdan alıma çalısmışlardı" duygusu ortaya çıkıyor ama dindar kadınlar hiçbir zaman "O günlerin acısını çıkarıyorum" gibi bir duyguya yaklaşmadı, her zaman hakkametli olmuştu. Bütünler artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmaya cağırmıyor. Muhafazakâr kadınlarla yönelik modenin yükselişini günümüz şartlarının çok doğal gelişen bir sonucu. Talepler ve ihtiyaçlar zamanla değişiyor, tabii ki eskiye göre olgunlaşan şartların ve ortaya çıkan imkânların bunda etkisi var. Biz de bu ihtiyaçların bir nevi içim doldurmaya çalışıyoruz.

Başörtülü kadınlar olarak biz hâlâ zaman zaman bir ortama girdiğimizde "burada da mı?" şeklinde bakışlara, yorumlara maruz kalmıyoruz. Bu tepkilerin hâlâ yaşayan bir toplumda kadının özgürlüğünden bahsetmek ne kadar mümkün? Burada moda ve tesettür yan yana gelir mi sorunundan çok daha ciddi bir sorun var. Bu kadınlar sokaklara çıkip "hakkımı istiyorum" diye bağırmadı, sustu, sineye çıktı ve dua etti. Bugün gelinen noktaya hiç şarşamamak gerekiyor bence.

Yoksa siz hâlâ annenizin muhafazakârlığını mı?

Muhafazakârlık kavramının bütün yükünü bir kenara bırakıp muhafazakârlık kelimesine tutununca, tünelin sonunda ışık görünür gibi oluyor

Hazal Halavut

Muhafazakârlık deyince aklima hep 90'lı yıllarda bu margarin reklamı sloganı geliyor. Mutfak bilgisinin anmeden kızına aktardığı "ev kadılığı" evrenini hedef seçmesi bir yana, bildiği ne yaslamanın, alışık olduğumun dışına çıkmamanın, yeniye açık olmanın, öyle olagelmişin konforundan vazgeçmemenin gündeliğine nokta atışı yapan bir reklam sloganıydı. Ve Türkiye'ye özgü kimi kodları tek cümlede kristalize edip "modern" kadın tüketicilere cezbedici bir çığrı yapabildiği için bir reklam sloganı olarak çok da başarılıydı. Hem modernlik arzusuna hem de alışılmış olanlardan vazgeçme tedirginliğine aynı anda temas eden, geleneksel ile modern çatışmaşının kodlarını isabetli biçimde kullanan slogan bir tür muhafazakârlığa da laf çarpiyordu. Yeni ve "modern" bir margarini denemektense, anne garantili, on yıllar tecrübeli, sağlaması yapılmış margarini kullanma ısrarı bizi ne yapardı? Bu değişime açık olmayan, bildikinden şaşmayan davranışımıza hangi sıfat yakışırda?

Altı üstü margarinden bahsediyoruz ama malum, margarin bile asla yalnızca margarin değil. Yıllann "modern olma" arzusu, yeni cicilerimizi giymek için geleneksel olan/görülen her şeyi canhıraş ıterimizden çıkarıp kenara atmaya davet ederek, bu daveti de düşünme ve değişim'e açık olmak, alışkanlıklarımız hakkında "muhafazakâr olmamak" yönünde ikinci bir alt-metin davetiyle ılıklerimize işleyerek süregeldi hep. Modernleşmeci, aydınlanmacı, eğitim şatıcı olmanın karşısında geri kalmış bir inadın adı olarak yerleştirildi muhafazakârlık.

Oysa kendini modern ve modernleşmeci olarak sunan bu büyülüük söylemin de en başından beri katı bir katılık ve serilikle muhafaza etmeye çalıştığı ve muhafaza etmekten hiç ödün vermediği şeyler vardı, Türkülük gibi, milliyetçilik gibi, misak-ı milli gibi... Simdilik esas konumuz olan margarının yörungesine dönersek, 1990'larda piyasaya sürülen bir margarının kendine bu geleneksel-modern çatışmasından kuması biçimesi ve gündelik hayatı dönüştürmekten sırıfta kalmış, eskiden getirdiği bir alış-

hiç görmediğimiz kadar sarmaş-dolaş, kucak kucağa değil miydi? Serdar Ortaç sevgilisinin göbeğinden zeytin yemiyor muydu? Kadınlar hovardalıklarını ilan etmiyor muydu? Hatta Emel, video-klibinde aşk şarkısını bir kadının gözlerinin içine baka baka söylemeyip muydu? Sonra Tutti Frutti'li ve kırmızı noktalı saatler çocukların yatırıldıktan sonra epeyceraigbet gormuyor muydu? İlk McDonald's şubelerinin açılışıyla Lahmacun tartışması başlamamış, Sertap şarkısını bile yapmamış mıydı? "Kimi Lahmacundan utanır, kimi her ömüne gelenle gıcık."

Savaşın,ırkçılığın,milliyetçiliğin,devlet
şiddetinin savunusu
açıkça "muhafaza
etme" söylemi
üzerinden yapılmıştı.
Ama her nasılsa bunun
adı muhafazakârlık
olmuyordu

"Bir seyi olduğu gibi, değiştirmeden tutmak istemek" muhafazakârlıksa eğer, margarin reklamının bir alameti-farikası da 90'lı yıllarda çekilmiş ol-

DOSYA

ada muhafazakârlık olmuyordu da, biz modernliğimizi, devlet sömürgecilğini muhafaza ederken, muhafazakârlık bir tek Refah Parti'sinin yükselişinin ada oluyordu.

Soru "biz" dilinden sorulsa da muhafazakârlığı tartışanların, muhafazakârlığı sorgulayanların, eleştirenlerin dışındaki bir toplum "muhafazakârılaşıyor mu?" diye sorgulanıyor

Bugünü 90'lara kiyasla düşünmeye çalıştıkça muhafazakârlık kavramı bir yönetim biçimini olarak netlik kazamıyor. AKP'siz cümle kuramıyor olupumuzun en temel sebebi de bu olsa gerek. Mese-la kırmızı nokta ve Tutti Frutti'li erotik yayınlar televizyonlarda boy gösteremez artık. Emel aşk şarkısını bir kadının gözlerinin içine bakarak söylediğ videoyu da zor çeker. Cam ekranın sihirli dünyası "Türk aile yapısına" aykırı öpüşmelerle bile ceza kesen RTÜK'ün denetiminde şimdilerde Sigaramız, içki saatlerimiz devletin denetiminde. AKP bizim için neyin gerekli, neyin yararlı olduğuna karar verecek ve bunları denetleyecek tüm mekanizmaları, iktidarda olduğu yıllar içinde itinayla inşa etti. Ve evet, aile kurumunun muhafazası için ürettiği politikalarla, kadınların bedenlerini denetleme üzerine kurduğu söylem ve pratiklerle, içinde yaşadığımız cinsiyet cenderesini daha da dardalttı, sıkıştırıldı. Muhafazakârlık kavramının kendisi de, bireysel özgürlükler ile muhafazakârlığın ilgisi de AKP'nin devletiliğine bakınca çok daha anlaşılır oldu.

Ama anketlere, kitaplara, tartışmalarla, siyaset meydanlarına konu olan "muhafazakârlaşıyor muyuz?" sorusu AKP'nin yönetim ve denetiminden başka bir seyi daha ima ediyor. Bir "biz" beliriyor zihinde. Çok kez Türk toplumu, nadiren Türkiye toplumu, ama illa ki -muhafazakârlığı tartışmaya açan meçralarda- "toplum" sorulama şunu olarak boy gösteriyor. Soru "biz" dilinden sorulsa da muhafazakârlığı tartışanların, muhafazakârlığı sorgulayanların, eleştirenlenin dışındaki bir toplum "muhafazakârlaşıyor mu?" diye sorgulamıyor. Çünkü muhafazakârlığın

dert edinen, üzerine yazan çizen, tartışan, politik söyleme taşıyan "bizler" muhafazakârlaşmadığımızdan emin olarak başlıyoruz tartışmaya, muhafazakârlaşmayı genellikle devlet katunda ve din odaklı ya da Sağ denilebilen gelenek eksemnine düşünebildiği- mizden.

Oysa 90'larla bugünü söyle bir kıyaslayınca başka bir tablo daha göstermeye başlıyor renklerini. Madem televizyondan ve Türkçe poptan verdik örnekleri, oradan devam edelim. RTÜK bir denetleme mekanizması olarak devletin muhafazakârlığını dayatıyor, evet. Ama 90'ların son derece "cüretkar" pop şarkları ve video klipleri RTÜK yüzünden mi form değiştirdi sadece?

90'larda klipler bize hep hikâyeler anlatır. Emel "hovardayım" dediği sırada sokak çocuğu olarak Seray Sever'in acayıp ilişkisini dikizler, Ebru Gündes "bir dost gibi davran bana" derken sevgilisini alenen aldatır ve yasak aşkınnı kucağında gülüçükler saçardı. Kliplerde ilişkiler vardı, karşılaşmalar vardı. Bugünse şarkı ne söylese söyleşin çeşitli vücut bölümlerine yapılan zımlularla, güzel şarkıcının farklı işıklar altında, farklı kostümlerle ve farklı açılardan güzelliğinin tescillenmesinden oluşuyor klipler. "Cüretkarlık" mümkün olduğunda seks hallerini çağrıştırır

bir kendi başınlık artıktı, konusuz, hikâyesiz, ilişkisiz bir var oluş Dananın bile tek başına bir eyleme, gösteriye dönüştüğü yeni dünyada, yeni "yeni" bunu gerektiriyor çünkü

Muhafazakâr olmak, "bir şeyi olduğu gibi, değiştirmeden tutmak istemek" için öncelikle var olanın, olagelen- den memnun olmak gerekiyor. Korkutucu olan tam da bu zaten Yeni dünyanın yeni çağının kendinden ama yalnızca kendinden memnun olmak çünkü Bu dünyadan muhafazakârlığı da kendini, formunu, pozisyonunu, argümanını, siyasi kutbunu, her şeyeyle kendini muhafaza etmek. Bu yeri dünyaya dair söylenecek çok şey var elbette. Türkçe pop video klipleri, tartışmaya gizgâh niteliğinde bir örnek yalnızca Ama

önemli bir örnek. Çünkü aynı video-kliplerde gördüğünüz gibi ilişkisiz bir tek başınlığın sağladığı memnuniyet, hayatının artık bunda oluşu hayatlarımda dair çok şey söylüyor. Bildiğimiz tatile yetiyor, garantiili, sürpriz yok, risk yok. Değeri bilinmiş bir karşılaşmanın getirebileceği onlarca ıhtimalden hiçbir yok. Her tartışma kendime not, kendime yatarım, kendime network, kendime, kendim için, kendimi bir nişan. Bugün söyle profilimden, yarın arkadaş grubumdan, obur gün politik sözümden, daha da obur gün dünyanın aynasında kendime bakarken bir selfie.

Evet, şimdilerde mutfakta AKP var ve AKP'nin bedenlerimizi, kimliklerimizi, hayatlarımıza yönetmek için kay-

...İşte, hayalimizden yoldan bir iyi hayattığı dev kazanlar... Ama zaten biz kendimizden ve margarinimizden ve neye muhafazakâr dediğimizden gayet eminimiz. "Muhafazakârlığı" büyük ve yüksek ve mühim bir siyaset geleneği içinde tartışırken bizim de dahil olduğumuz, katki sunduğumuz, ürettiğimiz başka türlü muhafazakârlıklar olabileceğine dair hiçbir şüphemiz yok. Ah su biz olmayanlar da olmasa! ■

Ferit Develioğlu'nun Osmanlıca-Türkçe özlüğü.

Sorusu olan var mı?

Bütün yazılı ve görsel belgelerdeki kadın bedenine dair bilgilerin tam da erkek egemen bir yerden ve erkek merkezli tariflendiğini görmemek tam bir cinsiyet körlüğüdür

Hasbiye Gunaçı

Rahim ameliyatı oldum, kadınlığın bitti dediler. "20 yıldır evliyim, hiç orgasm olmadım."

"Kadınların orgasm olduğu nasıl belli olur?" "Senin için vajina ne kadar önemli?" "Klitoris'in adı var mı?" "Üst delik mi alt delik mi, delik mi çığış mı?"

"Kadınların lehine olan her şeyi kim yasaklamış?" "İyi kime göre iyi?" "Sırtük kötü de sırtmedik iyi mi?" "Şişman, kasa, içeri, zayıf, çırkin, gizel diye kaçırınıyorız?" "Her gün peynir ekmek der gibi an'a neden sövüllür?" "Orgazm nerede olur?" "Zar atıçar mıdır, var mıdır, daa mıdır?" "O kadar çok sorun var ki ertelediğim. Şimdi sor(ma)san, ayıp olur mu?" "Bunları devaya kadar hayatımı 'sana' göre düzenlemiş, senin duygularını, senin hazzını kendiminden daha fazla önemsemek sorunda bırakaklığımı fark etmiştim. Şimdi birebir üstüme çullanı gerçeklerden kaç soru çıkar? Sormasam ayıp olur mu?"

Çoğu kez bir sessizlik oluyor, sonra her seye rağmen gülümseyen yüzlerle "bunları ilk defa duydum, çok teşekkür ederim" diyerek salonu boşaltıyorlar.

"Hazzın erkek egemen kurgusuna karşı bedenimizi tanıyor muyuz?" başlıklı anlatıyla bundan altı sene önce başladık. İstanbul, Adana, Eskişehir, Ankara, Mersin, İzmir, Trabzon, Kocaeli'ye çok kere çağrılmıştık. Bu günlerde kader bize anlatılmayan, yanlış ve yanlış anlatılan, aslında bize dayatıldığı gibi olmayan hallerimizi konuşduk. Konuşurken kendimize o kadar gültiyorduk ki kahkahalarımız darduktan sonrası sessizlikte, tarih boyu koşulsuz uymanız istenen erkek egemen sisteme göre davranışmak sorunda kaldığımızı fark ettiyorduk.

Bu anlatıyı hazırlarken bakışım, gördüğüm "kadın ve cinsellik" konulu bütün kaynakların erkek diliyle erkeklerle anlatılmıştır gibi kayda geçtiğini fark ettim. Erkek bilimi, kadın kendisi için nesne yapmakta o kadar ileri gitmişti ki, sağık meslek eğitiminde bile kadına klitoristen hiç bahsedilmekten, hepi topu üç

Ozlem Çelik

BEDEİ

paragraf tutacak beş altı santimlik vajinanız sayfa sayfa anlatılmıştı. Erkeğin çektüne göre, erkeğin kulağına göre, erkeğin ciğerine göre, erkeğe de erkeğe göre... diye devam eden tanımlar, tahliller arasında erkekten bağımsız inşa edilen bir "haz, orgasm, klitoris" tanımı aradım bulamadım. Mesela "Erkekte penis ne ise kadında da klitoris odu," diye yazıyordu. Halbuki öyle değil. Klitoris tek başına bağımsız bir organ ve tek bir işlevi var, o da hazları kendinde toplayıp orgazmı gerçekleştirmek.

Yıllar önce eğitim aldığı sağlık meslek liselerinde anatomi öğretmeni (erkek) ve üniversitede anatomi hocası (kadın) da klitoristen (hazdan) hiç bahsetmemiş, kadın rahim ve dölyolu (vajina) olarak gören müfredatin dışına çıkmamışlardı. Öyle ki işe delarıyla deliğle vajina çıkışım ayırt etmeden, görmeden mezun olmuştu. Kadın hazzının, kadın kendi cinselliğinin yasak, günah, ayıpla ortulup her yolun erkek egemen arenaya çıkartıldığı sisteme klitorisi keşfetmek için bile ekstra mücadele vermemiz gerekiyordu.

İşte kadına dayatılan bütün mevzuatlarda olduğu gibi birimizin trajikomik hikâyesinin aslında hepimizin hikâyesi olduğunu fark ettiğimizde, -sevişirken orgasm takıldı yaptığımda karşımızdakini kandırduğumuzu sanırken- aslında kendimizi kandırışımıza güldük. Bilirsiniz, ezilenlerin kendine gülmesi komiktit, ezenlerin ezdigiine gülmesi aşağılamadır.

İşte kadına dayatılan bütün mevzuatlarda olduğu gibi birimizin trajikomik hikâyesinin aslında hepimizin hikâyesi olduğunu fark ettiğimizde, -sevişirken orgasm takıldı yaptığımda karşımızdakini kandırduğumuzu sanırken- aslında kendimizi kandırışımıza güldük

Anlatıldan sonra, "Bir sorunuz var mı?" diye sorduğumda az önce hep beraber güldüğümüz kadınların çantalarını almış kalkmaya hazırlandıklarım fark ettim. Biz iki saat boyunca erkeklerin erkek egemen haz kugusuna yıllarca nasıl inandırıldığımıza gülerken, menopoz kadınlar bitmezmiş¹ çünkü klitorise ömrü billah bir şeyik olmamış, meğer klitorisimizi hiç zevk almayıam diye keserlermiş.. Tek başımıza orgasm olabiliyor musuz, orgasm için sadece klitorisimizi keşfetmemiz yeterliyim.. Şişman zayıf uzun kisa olmamızdan kime neymiş.. Memeye göğüs diyoruz vs. vs. eğlenirken anlatı bitince neden soruları susuyoruz diye düşündüm.

Bugüne kadar anlatıldan sonra toplamayı organize edenler dışında kalan olmuyordu. İlk defa Yoğurtçu Kadın Forumu'nun katılımı sonrası çok fazla kadın hep beraber kendimizi konuşma cesareti gösterdi. Karısına bu kadınların çoğunun feminist olması, daha önce birbirlerini tamyor, güveniyor olmaları başka etkinliklerde birbirlerine bir şekilde değişmiş olmaları da bu sohbette -sıcak şarabı saymazsa- etken olmuştur diye düşünüyorum.

Elbette bu anlatılar bir anatomik

BEDEİ

yapı tarifinden ibaret değil. Kadınların erkek sistem gözüyle tarif edilmesine, dolayısıyla kendimize yabancılaştırılma sürecimize değiniyoruz. Kaldı ki bütün yazılı ve görsel belgelerdeki kadın bedenine dair bilgilerin tam da erkek egemen bir yerden ve erkek merkezli tarifiendiğini görmemek tam bir cinsiyet körlüğüdür. Örneğin vajinanın boyu beş ila yedi santim arasındadır. İçinde ancak kendine yetecek kadar bez vardır ve bu bezler menopozdan sonra çalışmazlar çünkü vajina doğum kanalıdır. "Çünkü" kışını doldurmak için feminist bir gözük gerektiği meslekten emekli olup feministlere değidikten sonra öğrendim. Bildiklerimizin aslında bilmediğimizi nasıl da sakladığını bu anlatılarla fark ettim. Her toplantıdan, her sorudan sonra kendimize yeni şeyler ekledik.

Klitoris hakkında bilgi cimri olan erkek bilimin, vajina için dünyanın yazısını yazdığını ve her cümlesinin erkek ağzıyla erkeklerle anlatılır gibi kurduğumu gördük. Erkeğin bilinmediği, aşırılmadık hiçbir hücreyi kalmadığını ve hem en her uzungunu kadın nesneleştirten yerden tamlandırmayı, kadınların ise iki santim etrekare bile olmaya zorunlu hâl neden orada var ya da yok olduğunu (bilim gelişti denen bu çağda bile) "kadın vücutundan pek çok surridan birisi" diye utanmadan yazanları gördük. Kaldı ki o bir zar değil, deri parçacığıdır. Bir an aksını düşünelim: Erkeğin bir zarı olsaydı, bilim gece gündüz bunu inceler, her tür sırrını çözer, erkek zarından da kadınların başına bin türlü çorap öreri-

lerdi. Kadının orgasm organı klitoristir. Klitoriste bulunan sinir sonlanması sayısı (3000) başka hiçbir canının, hiçbir organında yoktur. Kadın masturbasyon yaparken çenesiyle, Ahmetle sevişirken burnıyla, Ayşeyle sevişirken kulağıyla orgasm olmaz. Orgasm (haz doruğu) klitoriste gerçekleşir. Vajina orgasmın merkezi değildir. Orgazmin hissedildiği yerlerden biridir.

Beş senedir "Hazzın erkek egemen kurgusuna karşı bedenimizi tanıyor muyuz?" başlıklı anlatımız boyunca yaklaşıklı iki bin kadınla beraber güldük. Bazı illerde üniversite, hatta tabip odası gibi kurumların etkinlik duyurusu için hazırlanan afişimize itiraz ettiğim, bazlarının etkinliğine karşı çıktıığım, bazlarının salon kapısına bile asılmasına izin vermediği oldu. Erkeklerin her adında ulaşabileceğim kadın fotoğrafları eğer kadına/öznesine lazımlı ise grafik şeklinde dahi olsa görülmeye izin vermiyorlar. Bu afişi A4 kağıda basıp sunumun yapıla-

Hasbiye Gunaçı'nın anlatımıyla...

Hazzın Erkek Egemen Kurgusuna Karşı

Bedenimizi tanıyor muyuz?

Kimseye nasıl sevişeceğini, kendi haz kurgusunu nasıl inşa edeceğini söylemiyoruz. "Malzeme budur, ne yapacağınız size kalmış, siz karar verin," diyoruz

çağı salonun kapısına asmak için birçok kadın mücadele vermek sorunda kaldı.

Eğer haz kurgusu herhangi bir erkek tarafından yapılmış olsaydı, esas dair bir sorun olmazdı. Sorun hazzın daima erkeği önceleyen, kadın erkek hazzına göre tamlayan, erkeği egemen konumlayan kurguda. İstatistiklere bakılırsa (kadınlara dair istatistiklere şüpheyle bakın) erkeklerin yüzde 90'ı masturbasyon yapıyormuş. Pornografının inanılmaz boyutlarında olduğu sanal alemde, filmlerde, dizilerde, kitaplarda guya hazır geberiyormuş gibi sunulan kadın gorsellerinin yanında orgasm dan ağız büzüşmüş bir tek erkek fotoğrafı niye göremiyoruz.. "Hazzın erkek egemen kurgusuna karşı kendimizi tanıyor muyuz?" anlatısında kimseye nasıl sevişeceğini, kendi haz kurgusunu nasıl inşa edeceğini söylemiyoruz. Anlatıyla "Malzeme budur, ne yapacağınız size kalmış, siz karar verin," demiş oluyoruz. "Soru soranadım ama..." "Frijit olmadığımı anladım." "Ben bunları anlatılmamasından utanıyorum." "Utanlığım şeyleri espri ile dinlemek beni rahatlattı." "Bütün kadınlarla ulaşmalı." "Haz için erkeğe ihtiyaç olmadığını fark etmek istemiyorum."

¹ Menopoz bedenin artık yumurtlamak istemiyorum denesiidir.

"İsimlerin de cinsiyetleri var"

LGBTİ hareketin önemli aktivistlerinden ve Voltrans'ın kurucularından Ali, 26 Eylül'de, 'rahim kanseri' nedeniyle aramızdan ayrıldı. Hastane sürecinde ve son yolculuğunda yanında olan, "Kan değil, sevgi bağıyla bağlıyız" dediği alternatif ailesinden Özlem, Özge ve Öner ile Ali'nin mücadeleşini, ezber bozan cenaze törenini konuştuk

Söyleşi: Mehtap Doğan

İsimlerin de cinsiyeti var. Kadınlara kadın, erkeklerde erkek ismi veriliyor. Resmi belgelerde değişiklikle gitmek için herhangi bir şey yapmadım ama en azından belli bir çevrede Aligül olarak çağrılmak istedim. Bu ismi hem içinde bulunduğum fiziksel hali (hâlâ kadın biyolojisine sahibim) ve kendimi algılamışım (erkek olarak alglıyorum) simgeliyor olası, daha önceden kullandığım isme benzerliği, hem de kendi transfobim yüzünden aldım. (...) Kadının işte neden erkek ismini kullanıyorsun ki denilmesinden korkuyordum. Sonrasında bu korkuların yersiz olduğunu gördüm. Nisan 2008'den beri ailem ve işim dışındaki alanlarda Aligül olarak çağrılıyorum. Kendi kendime Aligül dediğimde komik geliyordu. Sonra düşündüm ki kadın ismini söylediğimde gılmuyorum. Bu farklılık beni kendime getirdi. Artık Aligül benim için diğer isimler gibi bir isimdi."

Bu cümleler Türkiye'nin ilk trans erkek iniciyatifi Voltrans'ın kurucularından Ali Arıkan'a ait. Lambada İstanbul LGBTİ Dayanışma Derneği'nin eski üyesi ve LGBTİ hareketin önemli aktivistlerinden biri olan Ali, son nefesini verene kadar bu alanda mücadele etmedi.

sine, politik tartışmalarda sözünü esirgememesine, sadece LGBTİ'lerin değil kadınların da sorunları üzerine çokça kafa yormasına rağmen binlerce trans erkek, eşcinsel kadın, bekâr anne gibi jinekoloğa gitmekten çekindi ve sifir bu nedenle geç teşhis edilen kanser hastalığı nedeniyle 26 Eylül 2013'te aramızdan ayrıldı. O gün Karacaahmet'te alışverişmade bir cemaat vardı. Yarımaya yaklaşan gençten bir kadın "Hangi ünlü öldü?" diye sordu. Öyle ya bu kadar "marjinal" insan ancak bir ünlünün uğurlamasında olabilir! Cenazede LISTAG; LAMDA, SPOD, SFK, Mor Çatı gibi çeşitli LGBTİ ve feminist örgütlerde politika yapanlar ağırlıktaydı. Daha önce öfkeımızı haykırdığımız alanlarda buluştuğum kişilerle yine biraradaydım ama ilk kez birbirimizin acısına tanık oluyordum. Ali'nin tabutu avuya getirildiğinde imam, "Kadınlar arkaya, erkekler öne geçsin" dediğinde bir kadın olarak arkaya itilmekten çok, kadın veya erkek olmanın mücadeleşini vermiş bu kalabalığın neye göre aynışacağını düşünüydüm. Ali'nin vefat LGBTİ'lerin sağlık hakkına erişiminin önündeki engelleri bir kez daha görünür kılmakla kalmadı "farklı" olmanın yarattığı zorlukları da görmemizi sağladı

Öner: O sırada bir itiş kakış oldu ama imam dedi diye ne öne ne de araya geçti. Cuma namazından çıkan bir grup erkek "Kadınlar geriye doğru açılın" dedi. O grup öne doğru geçerken de yer vermeme çalıştı. Belli aşılardan butörene uymak zorunda kaldık. Ali'nin bir sey ister diye konuşma fırsatımız olmadı. Hiçbirimiz ölümü konduramıyorduk. Yine de olabildiğince prosedüre müdahale ettik. Mesela yıkamaya bizim arkadaşlarımız girdiler. Tabutun üstündeki kadınlar için pembe, erkekler için mavi olan isimlikleri değiştirdip mavi isimlik koydurduk ve üzerine Ali yazdırdık.

yordu. "Erkekler öne, kadınlar arkaya geçsin" denildiğinde ne hissettiniz?

**Ali'nin gidişi
LGBTİ'lerin sağlık
hakkına erişiminin
önündeki engelleri
bir kez daha görünür
kılmakla kalmadı
"farklı" olmanın
yarattığı zorlukları da
görmemizi sağladı**

Özlem: Ali Destek Grubu adında bir e-posta grubumuz var. Cenazeyi almaya gruptan Aydan'la birlikte gitmemiştim. Kendimizi nasıl tanımladığımızdan bağımsız olarak Aydan erkek, ben kadın görünümündeydim. Görevli imzalanmasa gereken kağıdı Aydan'a uzattı. Biz mümkün mertebe ikili cinsiyet üzerine kurulu sistemden kaçacak, kendimizi rahat ifade edebileceğimiz bir dünya kuruyoruz ama hastalık, ölüm gibi durumlarda mevcut sistemle karşı karşıya kalıyoruz. Ali'nin süreci bu anlamda bizi de büyütü ve deneyim kazandırdı. Mesela cenazeyi ben de taşımak istedim. Beni "Hanımefendi siz taşmayın" diye ge

retti. Mesela Ali'nin kimlik ismini kullanmadı ve "hatun kişi" demedi.

**Hastane sürecinde
yarattığınız alternatif
aile modelini nasıl ör-
gütlendiniz?**

Öner: Böyle zamanlarda hiç ortada olmayan bir aile çırıveriyor ve senin nasıl bir hayat yaşadığına, neleri biriktirdiğine, nelerden geçtiğine, nasıl düşündüğünne bakmaksızın kan bağının verdiği güçle senin üzerinde hak iddia edebiliyor. Senin hayatında yıllarca olup olmamalarının bir önemi yok yanı. Kan bağı nedeniyle istediği zaman ortaya çıkıp

seninle ilgili bütün kararları alabiliyor. Biz de kan değil sevgi bağıyla birbirine bağlanmayı ilk defa bu sayede pratik etmiş olduk. Ali'nin babası yaşlı ve hastaydı, annesini erken yaşı kaybetmişti, tek çocuktu ve pek akrabası yoktu. Belki sorumluluğu alacak büyük bir ailesi olsaydı süreç o kadar müdahale edemezdik.

**Ailen kan bağı
nedeniyle istediği
zaman ortaya çıkıp
seninle ilgili bütün
kararları alabiliyor.
Biz de kan değil sevgi
bağıyla birbirine
bağlanmayı ilk defa bu
sayede pratik etmiş
olduk**

Özlem: Gerçekten enteresan zamanlardı. Sabah erkenden uyup, hastaneyeye gidiyor, Ali'ye refakat edip oradan da işe dönüyorduk. Hafta sonu bir sey yapacaksak önce bütün refakatler tamamını diye bakıyordu. Bir yandan Gezi Direnişi devam ediyordu ama biz Ali ile birlikte başka bir direnişi yürütüyorduk. Bu süreç su açıdan da önemliydi, kalabalık ailelerde bile bazen sorunluluk bir kişiye kalır. Biz burada birbirimizin fiziksel ve psikolojik durumlarını bile gözetiyorduk. Hastanede geçen bir büyük aylık süreçte herkes Ali'nin kimlik ismini unutmuştu. Arada bir gelen hasta bakıcı kimlik ismiyle seslendiğinde, doktor, "Ali Bey diyeciksiz" diye düzeltti. Ali orada yalnız değildi.

ve arkasındaki destek çevreyi de etkiliyordu.

Neden başkasının değil de Ali'nin cenazesini konuşuyoruz sence?

Özlem: Trans erkeklikle ilgili mücadelenin görünür olması, cinsel istismar ve şiddet konuları onun için çok önemliydi. Hayatına dokunan şeyle bir şekilde görünür kilip kendi mücadeleşinin parçası yapıyordu ve etrafındaki insanları bu mücadeleye katıyordu. Bu kadar insana böyle bir emekle dokunduğu için bugün Ali'yi konuşuyor olmamız tesadüf değil. Hasta olduğunda bu kadar insanın ona bakması harcadığı emeğin karşılığıydı.

Ali kendisini trans erkek olarak tanımlamaya nasıl başladı?

Özge: Ali ile Amargı'ye aynı dönemlerde girmiştik. Yaklaşık dört-beş ay sonra, lezbiyen tanımlıyla rahat hissetmediğini, kendini trans erkek olarak tanımladığını söyledi. Bir kadın örgütünde açılan ilk trans erkekti. Aslında belli transnormatif kalıplam da kabul etmiyordu Ali, ameliyat olmak istemiyordu, hormon kullanmak istemiyordu. O yüzden kendisini trans erkek olarak tanımlamasının yıllarını aldığı ve transgender kavramının kendisini iyi hissettiğini söyledi. Amargı'de bir kafa karışıklığı yarattı bu durum tabii ki, ama en çok da bu kafa karışıklığının yaptığı tartışmalar iyi oldu. İkili cinsiyet sistemi ve kızkardeşlik üzerine daha fazla kafa yormamı, daha geniş bir yerden bakmamı sağladı.

Peki bu deneyim sizin kendi cinsel yöneliminizi, cinsiyet kimliğınızı sorulamanıza sebep oldu mu?

Özge: Erkektenten kadına translar varsa, kadından erkeğe translar da olmalıydı, ben en çok bunu nasıl akıl edemediğime şairmiştim. Sonrasında kendimi neden kadın olarak tanımladığım, bunu nasıl seçsemeli olduğumu üzerine çok düşündüm. Cinsel yönelimimi seçemiyorum ama politik bir tercih olarak nasıl tanımlayacağımı seçebiliriz. Kimden hoşlandığımız önemli değil, hoşlandığımız bedenin biyolojisi de, eniç çesit tanımı olabilir bunun. Trans erkeklik ve transgender kavramı artık daha çok biliniyor. İnsanların içine sıkıştırıldıkları kalıplardan çıkmaları için daha fazla seçenekleni var. Ali'nin deneyimlerini tüm açıklıkla paylaştığı *Hikâyeci* ve *Cinsel İstismardan Hayatta Kalım* adlarında iki blog var. *Hikâyeci*'deki blog yazılarını kitaplaştırıp istiyoruz. İyi ki Ali kendi mücadeleşini böylesine samimi ve açık bir dille görünürt kıldı, bize kişisel olarak öğreten o alan daha güzel politik kılınamazdı.

Kağıtsız olmanın dayanılmazlığı

Türkiye'nin ayrımcı yasaları göçmen kadınları sadece kayıtlı işlerde hak ihlalleri ile başbaşa bırakmakla kalmıyor, cinsel taciz ve hatta tecavüze karşı da savunmasızlaştırıyor

Emel Coşkun

Her gün onlarca kadın komşu ülkelerden ya da Afrika'nın çeşitli ülkelerinden kalkıp Türkiye'ye iş bulma umuduyla, çocuğu ailesini ya da çocuğunu geride bırakarak geliyor. Biraz sohbet ederseniz ya alkolik bir kocanın şiddetinden ya aile baskısından ya da yoksluktan kaçışını anlayabilirsiniz. Ellerinde kısa süreli turist vizeleriley havaaalanına ya da Yenikapı'daki otobüs garına inen bu kadınlar belki de birkaç yıl ülkelerine dönmeyeceklerini biliyorlar. Çünkü Türkiye'ye gelmek için varım yoğunu ortaya koyup katlandıkları zahmete değmesi gerek. Kenyalı bir göçmen kadın çocuğunu annesine bırakarak Türkiye'de iş bulabilmek için bir acenteye 3 bin 500 dolar ödediğini söylüyor. Şimdi o acente ortada yok, onu havaaalanında bir başına bırakmış. "En az üç yıl kalacağım" diyor. Geri düşününün doğuracağı sebeplerin ağırlığı o kadar fazla ki, planlarını ancak şöyle ifade edebiliyor: "Ne pahasına olursa olsun burada çalışacağım, en az üç yıl kalacağım."

Buraya gelmeden önce onlara anlatılanlara göre Türkiye'de iş bulmak kolay, para kazanmak mümkün. Aslında geldikleri ülkelerdeki işsizlik ve düşük maaşlarla karşılaşıldığında bu anlatılanlarda nispeten bir haklılık payı var. Ancak pek çoğu kısa sürede ne bekledikleri kadar iyi bir iş bulmalarının ne de o bahsedilen iyi maaşları almanın pek de kolay olmadığını anlıyor. Ama yine de geri dönmek istemiyorlar, çünkü geri dönmek demek başarısızlık demek, eli boş dönmek, parasızlık demek... O yüzden hem ırkçılığa hem ağır sömürmeye hem de tacize ve hatta tecavüze katlanabildikleri kadar katılamıyorlar.

Tüccar, bakıcı, temizlikçi ya da fahiş...

Uzun yıllar Batı Avrupa'ya işçi göçü veren Türkiye de 90'ların ortalarından itibaren sığınmacılar ve genel olarak göçmenler için hedef ve transit ülkelerden birisi haline geldi.

Bir yandan siyasi çalkantıların din-

mediği Ortadoğu, Asya ve Afrika ülkelerinden gelen sığınmacıların geçiş yeri olurken, diğer yandan komşu ülkelerden gelen 'döngüsel göç' için sıkı sınır politikası ile Avrupa kalesine göre 'erişilebilir' bir alternatif oluşturmaya başladı.

İş bulmak, kültür ya da turizm gibi çeşitli amaçlarla yakın bölgeler arasındaki kısa vadeli ve tekrar eden sınır geçişlerini tamamlamak için kullanılan 'döngüsel göç' tipi (bkz. Erder, 2011:194) içinde kadınlar önemli bir yer tutuyor. Almanya'daki Polonyalı göçmen kadınlarla referans veren Morokvasic (2004) 'cinsiyetleştirilen' bu göç tipinin klasik göçlerden farklı olduğunu çünkü kadınların döngüsel göçte 'tüccar, bakıcı, temizlikçi ya da fahişeler olarak' öncü rolü oynadığını vurguluyor. Nitekim özellikle Sovyetlerin dağılmışıyla Türkiye'ye yürülen benzer göç akımında da önce bavul ticareti ile uzun mesafeler kat ederek para kazanmaya çalışan göçmen kadınlar zamanla bakım ve temizlik gibi kendilerine talep olan işlerde çalışmaya başladılar. Son yirmi

yılda kadın düşmanı politikalara karşı mücadele verirken, göçmen kadınların deneyimlerini, yaşadıklarını bu süreçte dahil etmezsek kadınlar olarak vermeye çalıştığımız mücadelemiz son derece eksik kalacak.

Yasalardan beslenen sömürge

Türkiye'deki göçmen kadınlar hem bakım ve temizlik gibi yerli kadınların bile yapmak istemediği "kadınlara uygun işlerde" hem de seks endüstrisinde görünür bir şekilde çoğuluğu oluşturuyor. Başta temizlik olmak üzere, yatalı bebek, yaşlı ve engelli bakımı, el işinin gerekligi olduğu çeşitli üretim atölyelerinde vasıfsız işçilik (örn. tekstilde ortacı) ya da Laleli, Osmanbey gibi tekstil merkezlerinde tezgâhtarlık göçmen kadınların en yaygın yaptığı işlerden bazıları. Tüm bu işlerin ortak özellikleri ise vasıfsızlık, kayıtlıksızlık, düşük ücret, uzun ve yorucu iş saatleri ya da kısaca emre-amade çalışma düzeni. Genellikle çoğu ev işçisinin mustarip olduğu bu çalışma koşulları göçmenler için daha da ağırlıyor. Öncelikle kısıtlayııcı

Kenyalı bir göçmen kadın, çocuğunu annesine bırakarak Türkiye'de iş bulabilmek için bir acenteye 3 bin 500 dolar ödediğini söylüyor. Şimdi o acente ortada yok, onu havaaalanında bir başına bırakmış

çalışma yasaları karşısında sigortalı bir işte çalışmaları neredeyse imkansız olan göçmenlere kayıtlı işlerde çalışmaktan da çok fazla bir seçenek kalıyor. Orneğin Çalışma Bakanlığı bir işyerinde 'yabancı' işçi istihdam etmek için en az 5 TC vatandaşının çalışması şart koşuyor ya da ev işleri, eğitim, turizm gibi stratejik olmayan birkaç sektör dışında göçmenlerin çalışması kısıtlıyor. Ote yandan yurt dışından transfer edilen milyon dolarlık futbolcular ve yöneticiler ile bakıcı olarak çalışmak isteyen bir göçmen kadının çalışma izni neredeyse aynı prosedüre tabi tutuluyor. Ev işleri için sigortalı çalışmak mümkün olsa da hizmeti uzun ve bürokratik işlemler içveren yıldırıyor ya da basitçe kimse bunları-

Göçmenliğin kadın hali

Bu mini dosyamızda göçmen kadınların Türkiye'deki deneyimlerinden yola çıktı. Çocuk, yaşlı ve engelli bakımında yoğunlaşan göçmen kadın emeği aynı zamanda eğlence ve turizm işletmelerinden tekstil ve çanta atölyelerine, restoran mutfaklarından işportacılığa kadar geniş bir alanda görmek mümkün. Kimi kendisine kimi ailesine daha iyi bir yaşam kurmak için, kimi aile baskısı veya erkek-devlet şiddetinden kaçmak için Türkiye'ye gelen göçmen kadınların şahit olduğumuz sorunları ve deneyimlerinden yola çıkarak göçmen kadınlarla bir kadın dayanışması örebilmemizin çerçevesini sorgulamak istedik. Özellikle sağlık, barınma ve çalışma gibi alanlara odaklandığımız bu dosyamızı Sınır Tanımayan Kadınlar - Göçmen Kadınlarla Dayanışma Grubu'ndan arkadaşlarımız hazırladı.

la uğraşmak istemiyor. Bu kısıtlayıcı yasalar ve bürokratik süreçler göçmenlerin sigortalı bir işe girmesini engellerken, ellerindeki kısa vadeli turist vizeleri bittiğinde herhangi bir yasal dayanaktan yoksun, 'kağıtsız' olarak buldukları 'kayıtlı' işlerde tutumuna çalışıyorlar. Ülkelerin kısıtlayıcı politikalara referansla kullanılan 'kağıtsızlık' hali sadece vize değil, ülkeye giriş ve çıkış hakkı olmamasından oturma ve çalışma izinlerinin (kağıtlarının) olmamasına kadar çeşitli haklardan yoksuluğu ifade ediyor. Bu kağıtsızlık ve kayıtlılık hali işverenlere farklı bir cezibe sunuyor. Çünkü çoğu kişinin 'kaçak' diye adlandırdığı bu durum her an sınırlı edilme korkusu ile göçmenlerin kendilerini haksızlıklara karşı savunmalarının önünde bir engel oluştururken, işveren için ise en kötü koşullara bile razi gelebilen 'itaatkâr' bir işçi yaratıyor (Toksöz ve Ünlütürk-Ulutaş, 2012).

Devlet destekli ayrımcılık, göçmen kadınları kriminalize ederken onları her türlü istismara karşı da savunmasız hale getiriyor. Halbuki bir insanın vizesinin, oturma ya da çalışma izninin ve hatta kimliğinin olmaması onu ne 'kaçak' ne de 'suçlu' yapar

Ancak hemen hemen çoğu göçmenin zaten așina olduğu ve maaşlarını alamayanın bile neredeyse 'normal' kabul edildiği bu kötü çalışma koşullarının daha da ötesi var... Cinsel taciz ve tecavüz de bu kağıtsızlık durumunu beraberinde getirdiği risklerin arasında yer alıyor. Sadece Türkçe bilmediği için değil 'kağıtsızlıklarının' yarattığı dilsizlik ve göçmen kadınlarla yönelik 'fahiş' algısı, onları hem işverenin tacizi hem de sokaktaki erkek şiddetinin hedefi haline getiriyor. Öte yandan genelde düşündürme fuhuş yapan kadınları cezalandıran ancak erkekler için herhangi bir yaptırımlı uygulanmadığı bu fuhuş sisteminde, göçmen kadınların bedeninin sömürlümesi adeta yasalar tara-

mini DOSYA

findan teşvik ediliyor. Nitekim toplum sağlığını ve ahlaklı korumak adına sokak fuhşunu engelleme yetkisini elinde bulunduran polisin 'yabancı' bir kadını fuhuş yaptığı iddiası ile gözaltına alınması ve sınırlı etmesi adeta çocuk oynaması. Dil yetersizliği, bilgi eksikliği de göçmenlerin kendilerini haksızlıklara karşı savunmalarının önünde bir engel oluştururken, işveren için ise en kötü koşullara bile razi gelebilen 'itaatkâr' bir işçi yaratıyor (Toksöz ve Ünlütürk-Ulutaş, 2012).

Tüm bu istismarın, damgalamaların ve tacizin ortak dayanağı hiç şüphesiz göçmenleri 'kağıtsızlık' üzerinden kriminalize eden ve onları savunmasız bırakan yasalar ve önyargılar. Bir yandan kadına yönelik şiddetin ya da insan ticaretiyle ilgili imzalamadığı uluslararası sözleşme kalmayan Türkiye diğer yandan yerel yasalar ile göçmenleri ve özellikle de kadınları saldırya, ayrımcılığa ve istismara karşı savunmasız bırakıyor. Sınırlı edilme korkusu çoğu kadın çalışıkları yerlere hapsediyor ve insanlık dışı muamelelere katılmak zorunda bırakıyor. Son dönemde yapılan bir araştırma göçmen kadınlarla dair fahiş algısının çok güçlü olduğunu ve nerede çalışırsa çalışanlar cinsel tacizle karşılaşıklarını gösteriyor (Kalfa, 2008). Bu damgalama daha da ileri giderek bazı kadınları fuhuş yapmaya itebiliyor (age). Nitekim araştırmalar 'yasası düş' komularından dolayı ev işçisi göçmen kadınların sadece iş yerinde ciddi insan hakları ihallerine değil aynı zamanda cinsel istismar amaçlı insan ticareti riskine karşı da savunmasız oldukları sonucuna varıyor (bkz. Ege, 2002). Toplumdaki devlet-destekli bu ayrımcılığın yarattığı 'yasaklılık' üzerinden şekillenen bu eşitsiz ilişkiler göçmenleri kolayca sömürmenin zeminini hazırlarken, göçmen kadınlarla yönelik 'fahiş' damgası ise onları cinsel şiddete karşı daha kırılgan yapıyor.

Özetle, kendilerine ayrılan 'pis işlere' talip olan göçmen kadınlar Türkiye'nin sadece göç ve fuhuş yasalarından değil toplumun önyargılarından da olumsuz etkileniyorlar. Devlet destekli bu ayrımcılı-

cılık göçmen kadınları kriminalize ederken onları her türlü istismara karşı da savunmasız hale getiriyor. Halbuki bir insanın vizesinin, oturma ya da çalışma izinin ve hatta kimliğinin olmaması onu ne 'kaçak' ne de 'suçlu' yapar. Bunlara ilaveten hele ki cinsiyetinden ötürü göçmen kadınların ayrımcılığa, tacize ve tecavüze uğraması ise hiçbir şekilde kabul edilemez, özellikle de bu ayrımcılık ve eşitsizlik yasalar tarafından

teşvik ediliyorsa. O yüzden, toplumun çeşitli kesimlerinin ortak olduğu ve göçmen kadınların üzerinden yükselen bu sömürü mekanizmasının dayanaklısı ortadan kaldırılarak için göçmenler ve sınırlı etmesi adeta çocuk oynacağı. Dil yetersizliği, bilgi eksikliği de çoğu göçmen kadın kolluk güçleri karşısında savunmasızlaştırıyor.

■

Kaynakça:

- Ege, G. (2002) *Foreign domestic workers in Turkey: A new form of trafficking in Women?* Gender and Women's Studies Program. Ankara: ODTÜ. Yüksek Lisans Tezi.
- Erder, S. (2011) "Zor Ziyaret: Nataşa mı? Döviz getiren bavul mı? Eski Doğu Bloku ülkelerinden gelen kadınların emek piyasasına girişi", Sancar, S. ed. *Birkaç Arpa Bayırı 21.Yılıyla girerken Türkiye'de feminist çalışmaları Prof. Dr. Nermine Abadan Uner'a Armağan*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları. s.191-219.
- Kalfa, A. (2008) *Ex-Eastern European countries origin trafficking and women working in the sex sector*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Gender Studies. Yüksek lisans tezi.
- Morokvasic, M. (2004) "Settled in Mobility: Engendering Post-Wall Migration in Europe", *Feminist Review*, 77, 7-25.
- Toksöz, G. ve Ünlütürk-Ulutaş, Ç. (2012) "Is Migration Feminized? A Gender- and Ethnicity-Based Review of the Literature on Irregular Migration to Turkey", Paçacı-Elitok, S. and Straubhaar, T. eds. *Turkey, Migration and the EU: Potentials, Challenges and Opportunities*. Hamburg: Hamburg University Press. s.85-113.

mini DOSYA

"Türkiye est impossible"*

Size bunları yazarken acaba bu devlet yüzünden kaç sığınmacı ve mülteci sağlık hizmetlerinden faydalananmadığı için ölüyor, kendime soruyorum...

Martina Patrizia Gaidzik

Smir Tammany Doktorlar (MSF) ve KADAV Afrika kökenli HIV pozitif ile yaşayan sığınmacı bir kadın için kalaçak yer arıyordu. Tarlabasi'nda rutubetli sobasız bir odada 18 kadın ve erkekler beraber kalyordu. Bazı erkekler aynı ülkeden, fakat 'düşman' etnik gruptan olduğu için kadınun kendi kimliğini saklaması gerekiyordu. Tecavüze uğramamak için... Kişi ayalarında 'kağıtsız' bir şekilde Türkiye'ye gelmek için dağlardan geçen bir erkek grubu eşyalarını ve ayakkabısını çaldığı için ayak başparmağı kangren olmuştu, kirli su içmekten ise midesi rahatsızızda. Kendi ülkesinde de, dağlarda da tecavüze uğramıştı.

Sağlığına tekrar kavuşması için bütün muayeneleri ve ilaçları yıllık bir sözleşme ile Bezmialem Hastanesi'nin fakir fomundan karşılamayıordu. Aralık 2013'te hastaneye gitip kontratın uzatılmasını rica etti, "sorun yok, devam edecek" dediği halde, Ocak 2014'ün ilk haftası bitmeden kadın ücretsiz sağlık hizmeti kesildi. "Bundan sonra sadece Suriye'den gelenlere ücretsiz bakılacak"

dendi. Bezmialem Hastanesi'nin yönetiminin değişimiyle beraber 'tercihler' de değişti. Bir yandan bu tür tavırların arkasından Suriyeli sığınmacılara karşı nefret söylemlerinin artımaması için hassasiyet göstermemizdi dİYE düşünürken diğer yandan özel bir hastane olduğu için acil durumlar hariç ücretsiz sağlık hizmeti vermek sorunda olmadığını biliyoruz. Fakat bu bilginin zamanında paylaşılmaması bizim gibi birçok kişiye hazırlıksız yakaladı. Bezmialem Hastanesi'nin verdiği sağlık hizmeti birçok sığınmacı ve mülteci için hayat kurtaran bir destekti.

HIV'den dolayı kadın için muayene ve ilaç ayarlamamız gerekiyordu. VIRUSUN giylenmesini engellemek için ilaçları kesintisiz kullanması gerekiği konusunda uyarlıyorduk. Türkiye'de mevcut olan ilaçların aylık fiyatını bir eczanededen öğrendik: 2.300 TL. İlaç mafyalarını karşılaması için darlığımız kişiler ve kurumlar genellikle bizi başka yerlere yönlendirdi. Anladık ki, yasada bir sürü boşluk var. Mülteci statüsünde başvuran olarak Sağlık Bakanlığı sağlık sigortası yapmıyorum. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ise çalışma izni vermiyor. Genel haklardan

bile mahrum bırakılmış olan bir kişiden kendi ihtiyaçlarını karşılayabilemek için para ödemesi nasıl beklenebilir? Çalışma izni olsaydı bile bu pahalı ilaçları alabilmesi için hangi işi yapması gerekiyor? Imkânsız...

Istanbul Eczacılar Odası ve İstanbul Tabip Odası'ndan da olumlu bir yanıt almadık. Kadın destekleyeceğine bir ecza deposu ne de numune ilaç bulabildik. Çeşitli e-mail gruplarına durumu anlatarak başıştedik. Bir yardım kuruluşu destek oldu, bir (Mor Çatı) gönüllümüz üş ilaçtan birini bir haftalıkna, başka bir dernek ise birkaç günlüğe ayarlayabildi. Resmen günü kurtarmaya çalışıyorduk. Birleşmiş Milletler'in araya girmesi ile İstanbul İl Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı bir aylık ilaç mafiamı üstlendi. Stajyerimiz erkek kardeşi olan kadın, kendisi de ilaçları kesintisiz kullanması gerekiydi halde kendisi üç aylık ilaçlarını bağıladı. Ne güzel bir kadın dayanışması dİYE düşündüm!

Istanbul İl Halk Sağlık Müdürlüğü'ne giderek düzenli olarak nerede ücretsiz muayene olabileceği öğrenmek istedik. "Bakanla görüşük, öyle bir kalemimiz yok, bir şey yapamayız. Buradaki vatandaşlar da çok zor durumda,

ayın sorunları onlar için de geçerli. Biz Amerika'ya İngilizce öğrenmeye gitsek, oradaki devlet bize bakar mı? O da bakanız dediler. Ama bugün kapitalizmin getirdiği eşitsizlikten kaynaklandığını bilmiyor muyuz? Kadının geldiği ülkede Koltan adlı bir metal bulunuyor. Koltan bilgisayar ve cep telefonları için kullanılan bir metal. Yabancı şirketler ülkesine girdiğinde etnik grubu para verip köylerde yaşayan insanları öldürdüler. Sonra da şirketler rahat rahat Koltan çikartmaya gidiyor. Savaş bölgesinden Koltan çıkartma yasağına karşı da bir çare bulmuşlar. Koltan Ruanda'dan adıklarını söylüyorlar, hâlbuki Ruanda'da Koltan bulunmuyor.

İl Sağlık Müdürlüğüne itiraz edince "Biz bir şey yapamayız, ama belki Haseki Hastanesi'ne sorabilirsiniz" dediler. Haseki Hastanesi'nin fatura birimine gittiğimizde iki saatten fazla tartışık ve sonuca HIV pozitif yaşayan kişilerin düzenli muayene olmas gereği için acil durum kabul edemeyeceklerini söylediler. Eğer durum acil değilse, poliklinikte yapılan bütün işlemler turistlere verilen sağlık hizmeti olarak hesaplanıyor, çünkü hastane bu masrafları hiç bir yerden geri alamıyor. "En faktürden ücretin dört katını almak nasıl bir sey?" diye sordum. "Ben size söyleyeyim, özel hastanelerde yaptırsınız, daha uygun" dedi. Yanında birkaç tane özel hastaneyi aradılar, 1.000 TL'den

ağı ücret isteyen hastane yoktu.. Göçmen kadın, Ankara'da Birleşmiş Milletler ile görüşmek için bir seneden fazla beklemiştir. Sonunda sigırmacı statusundan mültecisi statüsüne geçebildi. Çoğu sigırmacıya göre işlemleri hızlı bir şekilde ilerledi.

"Yabancılar Koruma Kanunu" adlı son yasa değişikliğine göre mülteciler uyuşturucularla suçlanırken ikamet tezkeresini aldıklarında (bu küçük defterin malzemesi 200TL!), geçici kimlik numarasını alıp Genel Sağlık Sigortası'ndan faydalananları görmüş. İl Sağlık Müdürlüğü bununla ilgili karar veriyormuş, uygulamalar bir uydukenten diğerine de farklılık gösterebiliyormuş. Bir avukat bizim için kadının gideceği uyuşturucunun durumunu araştırdı, şimdilik sorun yokmuş. Kumkapı'da olan iltica bürosuna görüşmeye gitmek. Mülteciler İstanbul'da sadece çok büyük istisna durumlarda ikamet alabilecek. Yine HIV istisna durumu olarak değerlendirilmeli, İstanbul ise uyuşturucuların birisini olarak kabul edilmeliyor.

Bir vakıf ve gönüllü doktorlar sayesinde kadına son bir kez Bezmialem Hastanesi'nde ücretsiz muayene yapılmıştır. Yasadan kaynaklı boşluklar, kuşulların sorumluluğu alma konusundaki isteksizliği, bilgisizliği ve düşük farkındalığına inanmak imkânsız. Bütün bu yipyâcılık süreç boyunca kadının yaşadığı stresten, kaygıdan, korkudan

*Türkiye imkânsız

'Bekâr bayana' kiralık oda

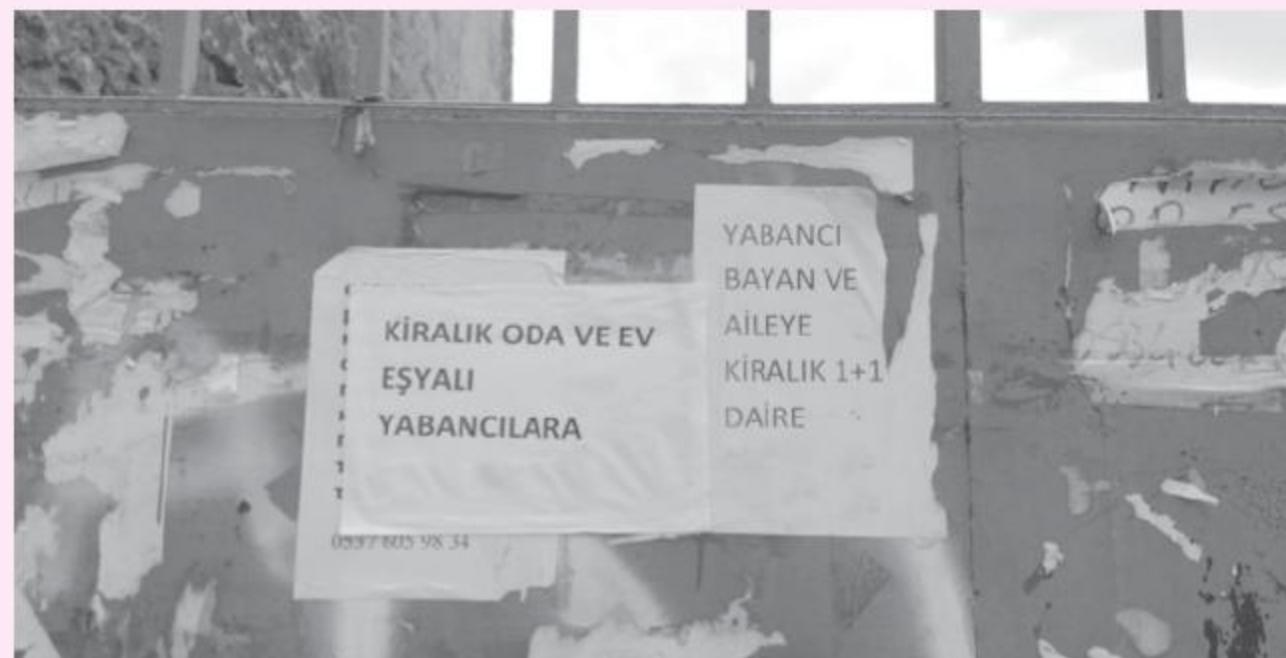
Kumkapı'da 'bayana kiralık oda' ilanlarının pek çoğunun arkasında aslında romantik ilişki kurma fırsatı kollamaktan çekinmeyecek olan erkekler bulunuyor

Kristen Biehl

Istanbul'a yalnız olarak gelen yabancı kadınlar için barınma konusu önemli sorun alanları arasında yer almıyor. Daha geçtiğimiz yılın Kasım ayında yaşanan 'kızlı-erkekli' evlerde oturma konusunda gündeme gelen söylemlerin yansığı gibi, Türkiye'nin muhafazakâr toplum yapısı gereği bireylerin 'bekâr' olarak nasıl ve kimler ile yaşadığı, toplumu ilgilendiren bir sorun alanı olarak görülmektedir. İstanbul'da hem tarihsel olarak hem de günümüzde devam eden göçler bağlamında ortaya çıkan 'bekâr odaları' bu algının bilinen en somut örnekleri arasında yer almaktır (Toksoy 2005). 1990'lara kadar Ermeni ve Rum vatandaşlarının yoğun olarak yaşadığı Kumkapı, İstanbul'u son yüz yıldır dönüştürerek farklı göçlerin hem gidenler hem gelenler bağlamında bıraktığı izleri yoğun olarak taşır. Ve tarihi yarınları adanın meskun alan olarak kalan nadir semtlerinden biri olmasının dolayısıyla da bu izlerin en somut göstergesi barınma biçimlerinin dönümünde gözlemlenir. Bugün Kumkapı, Türkiye'ye çalışma ve ya başka ülkelerde geçiş amaçlı gelen çok çeşitli göçmen ve mülteci topluluklarına başka semtlere

alrı ve pratiklerin üretilmeye devam ettiği söyleyebilir. Anadolunun çeşitli bölgelerinden İstanbul'a bekâr olarak gelen erkek işçi göçmenlerin ilk adresi Eminönü yakınlarındaki Küçükpaşa bölgesi ise (Toksoy 2005), yabancı kadın göçmenler için bu adres Kumkapı semtidir.

1960'lara kadar Ermeni ve Rum vatandaşlarının yoğun olarak yaşadığı Kumkapı, İstanbul'u son yüz yıldır dönüştürerek farklı göçlerin hem gidenler hem gelenler bağlamında bıraktığı izleri yoğun olarak taşır. Ve tarihi yarınları adanın meskun alan olarak kalan nadir semtlerinden biri olmasının dolayısıyla da bu izlerin en somut göstergesi barınma biçimlerinin dönümünde gözlemlenir. Bugün Kumkapı, Türkiye'ye çalışma ve ya başka ülkelerde geçiş amaçlı gelen çok çeşitli göçmen ve mülteci topluluklarına başka semtlere

Ev sahipleri veya komşuları tarafından kira istememe teklifleri veya evden çıkışma tehditleri ile sürekli taciz edilen göçmen kadınlar, bazen en aşırı durumlarda fuhuş çetelerine teslim edilebiliyorlar

yerli yabancılar herkesin karşısına çıkmaktan kaçınanlar. Fakat Kumkapı'da gözlemlenen 'bayan' vurgusu hem genel toplumsal cinsiyet normlarının hem de mekânın kendi içinde ürettiği cinsiyetçi ayrımcılıkların ve istismar mekanizmalarının fevkalade bir yansımasıdır. 'Aile' apartmanlarında dairesi bulunan mülk sahipleri genel olarak bekâr kişilere ev/oda vermeyi tercih etmezler, ki burada bekârlıktan kasıt medeni durum değil, o kişinin o anda yalnız olarak yaşayıp yaşamayacağı ile ilgilidir. Çünkü Kumkapı'da yerliler nezdinde bekâr olarak yaşamak demek, bir yanından gerekli, diğer yandan ise bir yaşam biçimi tercihine işaret etmektedir. Türkiye yaygın olarak bilindiği üzere özellikle eski Sovyet Bloku ülkelerinden gelen kadın göçmenlere ev ve bakım hizmetlerinde, tekstil atölyelerinde, konfeksiyon mağazalarında, turizm ve eğlence sektöründe kazançlı iş imkânları sağlanmaktadır. Dolayısıyla binlerce kadın ailelerini geride bırakıp, eş ve çocuklarını geçindirmek ya da onlara daha iyi bir gelecek sunmak

icin Türkiye'ye geliyorlar. Kumkapı'da 'bayana oda' kiralayanlar da şüphesiz bu gerekliyeden doğan ihtiyaca karşılık veriyorlar. Ve aslında pek çok mülk sahibi için bekâr bir erkeğe ev/oda kiralama aktansa 'bayana' kiralama daha kabul edilebilir görülmektedir. Çünkü hem ailinin namusuna bir tehdit oluşturuyorlar hem de kadın olarak malî daha iyi bakacakları ve evden çıkışları talep edildiği taktirde ses çıkarılamayacakları düşünülmektedir. Kiralık ilanlarında görülen 'bekâr' ve 'bayan' ayrımlarının altında yatan sebeplerden biri de budur.

Ama diğer taraftan bu ayrımların gizlediği, özellikle Kumkapı ve komşu semtlerinde göçle gelen sosyo-ekonomik dönüşümler çerçevesinde anlamlı hale gelen başkalıklar da bulunmaktadır. 1990'lara kadar Türkiye'ye eski Sovyet Bloku ülkelerinden gelen göçmen kadınların yerli erkekler ile ilişkilerini barınma gibi en temel insan ihtiyacı olan bir alanda yeniden ve çok derinden şekillendirmekte olduğu aşikardır.

Kaynakça:

- Bloch, A. (2011) 'Intimate Circuits: modernity, migration and marriage among post-Soviet women in Turkey', *Global Networks*, vol. 11, no. 4, pp. 502-521.
- Toksoy, G. (2005) 'Fotoğrafta Sosyolojik Göz: İstanbul'da Bekâr Odaları'. Aylin Dikmen Özarslan (ed.) *Sosyal ve Sosyoloji: İstanbul: Bağlam Yayınları*.
- Yükseker, D. (2004) 'Trust and Gender in a Transnational Market: The Public Culture of Laleli, İstanbul', *Public Culture*, vol. 16 (1), 47-65.

Bir sınırdışı sebebi olarak "bulaşıcı hastalık"

Ne vize ihlali ne izinsiz çalışma ama 'yasadışı fuhuş yapmak' olarak yorumlanan 'bulaşıcı hastalık' taşımak, göçmen kadınlar için öncelikli sınırdışı edilme sebebi haline geliyor

Perihan Meşeli

Türkiye'ye gelen binlerce göçmen kadından biri Nona* Gürcistan'ın zorlu ekonomik koşulları nedeniyle ailesini arda bırakmış uzun yıllar önce... kendisine bir hayat kumak için 'taşı topragi altı' İstanbul'a gelmiş. Artık memleketine dönmek istemiyor. Burada tamlığı sevgilişle yillardır birlikte yaşıyor. İlkamet tezkeresi için başvurusunu yapmış, aylar sonra verilen randevu tarihini iple çekiyor, daha sonra da çalışma izni için başvuracak. Kayndığı çalışmaya istemediği için umutla beklediği günlerin birinde sevgilisinin evde unuttuğu cep telefonunu ona vermek üzere çalıştığı kahvehaneye götürüyor. Gitmişken, mutfağa girdiğinde bir çay koymak istiyor. İşte tam o sırada polisler geliyor. "İçki, kumar, zina, kari satma, haraç, mafya, tefecilik..." şeklinde sıralanan çeşitli suçlardan oluşan bir ihbar nedeniyle polis ekipleri işyerine baskın yapıyorlar. Bulabildikleri tek 'suç' içerisinde sigara içilmesi. Tam mekândan ayrılmalarla Nona'yı elinde çay bardağı ile görüyorlar. O andan itibaren Nona'nın içtiği o çay adeta zehir oluyor. Büyuk bir suç işlemesine önce sorgulama ya maruz kalyor... Derdini anlatmaya çalışıyor güzel Türkçesiyle, kahvehane sahipleri de orada çalışmıyordu işte sinyelerde nafile... Polisin gözünde bir kadının kahvehanede olması, hem de bir ' yabancısı' olması, olsa olsa bir tek şeyin göstergesidir: 'fuhuş'. Nona karakola götürülüyor, ifadesi alınmadan önce avukat isteyip istemediği bile soruluyor, ancak tutanak avukat istememiş gibi tutuluyor ve imzalatılıyor. Sonrasında bu ülkede göçmen kadınların ortak kaderi haline gelen zorunlu "bulaşıcı hastalık taşıyor mu?" testlerine tabi tutuluyor. Kan testi sonucunda Anti-HBs (Hepatit B'ye karşı bağımlılık gösteren bir ölçüm) denilen değer 0-9.9 arası olmasa gerekirken Nona'da 1.000 çıktı. İşte artık polisin gözünde Nona'nın 'asında fuhuş yaptığı' bu değerlerle de testilendiği oluyor!

Ertesi gün "bulaşıcı hastalık" sebebiyle Kumkapı Yabancılar Şube'ye teslim edilmek üzere geceyi karakolda geçirerek zorunda kalmış Nona. Tuhafta bir

Avrupa'da 19. yüzyılda terk edilen zorla muayene uygulaması Türkiye'de hâlâ devam ediyor. Hastalık taşımak ve/ya örtülü olarak 'yasadışı fuhuş' yapmak sebebiyle her yıl 2 binden fazla göçmen kadın sınırdışı edilmekte

şekilde, teknik bir gözaltı değil, sınırdışı edilecek göçmenler için adeta uydurulmuş, gözaltının kibarcası "muhabaza altına alma" işlemi yapılıyor. Ne vize ihlali ne izinsiz çalışma ama 'yasadışı fuhuş yapmak' olarak yorumlanan 'bulaşıcı hastalık' taşımak, göçmen kadınlar için öncelikli sınırdışı edilme sebebi haline geliyor. Üstelik de var olmayan bir hastalık yüzünden...

Karakolda kaldığı gece, Kumkapı'nın köhne odalarına atıldığından kendisinin herhangi bir hastalığı olmadığını defalarca ifade etmesine rağmen, kimse onu dinlemiyor, üstelik azarlamıyor. Nona'nın sevgilisi bir arkadaşımıza ulaşıyor ve hep beraber Kumkapı'ya gitmektedir. Nihayetinde Nona gittikten birkaç hafta sonra yürütüme durdurma istemiz reddediliyor. Bu sefer Bölge İdare Mahkemesi'ne itiraz ediyoruz, yine reddediliyor. Yürütmeyi durdurma talebimiz reddedilse de açığımız dava devam ediyor. Davayı açtıktan altı ay sonra yapılan duruşmada Anti-HB'sının ne ol-

fakat karar (fiili uygulamada "valilik oluru" olarak geçiyor) Nona'nın 17 gün Kumkapı'ya götürülmesinden sonra çıkarıyor. Yani 17 gün boyunca, uygulama bir yana, hukuki Kumkapı'dan çıkışa izinli bulunmuyor. Kendisinin neden orada tutulduğuna ilişkin sebeplerin boş bırakıldığı, matbu tebligatta, özetle, "Geri Gönderme Merkezi'ne yazılı olarak itiraz hakkına sahipsiniz. Ancak bu itiraz, hakkınızda merkezde tutulma ve sınırdışı edilme kararlarının uygulanmasını ortadan kaldırma" deniyor. Yani itiraz da etseniz sınırdışı edileceksiniz.

17. gün Nona'nın sınırdışı edilmesinin gerekçesini içeren karar nihayet geliyor: "...tarihinde hastalık olan ve 4817 sayılı kanuna muhalifet suçundan yakalanan...". Yürütmeyi durdurma istemli dava açıyoruz, bir hafta geçmeden Kumkapı Yabancılar Şube'deki Gürcistan uyruklu herkes sınırdışı edilip yurda giriş yasağı konuluyor, Nona dahil. Emniyete sunduğumuz dilekçeler de durduruluyor bu gidişi. Nona'yla ağlamaklı vedalaşıyoruz, umudunu yitirmemesi, davamın takibini yapacağımıza dair yaptığımız konuşmalara kendim de yabanlıyor.

Nihayetinde Nona gittikten birkaç hafta sonra yürütüme durdurma istemiz reddediliyor. Bu sefer Bölge İdare Mahkemesi'ne itiraz ediyoruz, yine reddediliyor. Yürütmeyi durdurma talebimiz reddedilse de açığımız dava devam ediyor. Davayı açtıktan altı ay sonra yapılan duruşmada Anti-HB'sının ne ol-

duğuna dair uzman görüşü istiyoruz ve İstanbul Tıp Fakültesi, Nona'nın bulaşıcı hastalık taşımadığı, Hepatit B'ye karşı bağımlılığı olduğuna dair yazı gönderiyor ve tam sekiz ay sonra mahkeme Nona'nın sınırdışı edilmesine ilişkin kararın iptal edilmesine karar veriyor. Sevinelim mi üzüelim mi bileniyoruz. Uzun uğraşlarla Nona'nın bulaşıcı hastalık taşımadığını, ayrıca bulaşıcı hastalık taşısa da, izinsiz çalışma da bunların insan haklarına aykırı bir şekilde sınırdışı edilme sebebi olmadığını vurguluyoruz. Nihayetinde, basit bir internet araştır-

masıyla bile fark edilebilecek olan bir hataya itirazımız ayalar sonra kabul ediliyor. Ancak bu kabul ne fuhuş ne de izinsiz çalışma üzerinden değil, hastalık verileri üzerinden kabul ediliyor. Şu an dava temyizde. Bu davada Nona her şeye rağmen bir şekilde hukuki arama girişiminde bulunabildi, peki ya hukuk sisteminde erişim şansı dahi olmayan diğer binlerce göçmen kadın? Avrupa'da 19. yüzyılda terk edilen zorla muayene uygulaması Türkiye'de hâlâ devam ediyor. Hastalık taşımak ve/ya örtülü olarak 'yasadışı fu-

* İşim rümcüla kullanılmıştır.

Her mültecinin içinde bir gül ağacı boyanır

Uluslararası koruma amacıyla Türkiye'ye göç eden kadınlarla yeterli koruma sağlanması bir yana taciz, tecavüz ve zorla evlendirme ile karşı karşıya kalan göçmen kadınların sayısı her geçen gün artıyor

Sema Merve İş

Her mültecinin içinde bir gül ağacı boyanır! Sıcağa susuzluğa dayanıklı / Ülkészlik tüm ülkeler sayısında genişliktir / Sırsızlığa sonsuzluğa dayanıklı / Özlem değil hayır üzün değil / Özleme üzünce karşı koymayı Anıtsın ve nedensiz fırlatılıp atılmış da / Yasasız tützesizsusuzluğa dayanıklı" der Gültén Akin bir şiirinde. Mülteci olmak dayanıklı olmayı, anıtsın ve nedensiz ülkemden fırlatılıp atıldığından sırsızlığa, sonsuzluğa ve yasasız tützesizsusuzluğa meydan okunmayı gerektirir. Aynı zamanda aşığa, hastalığa, evsizliğe, eğitimsızlığı ve çoğu zaman ölüme dayanıklı olmayı gerektirir. Ve bunların hiçbirini hiç kolay değildir.

Gazetelerden 5 Mart 2014 tarihli bir haber: "Zeytinburnu'nda Afganistan uyruklu Zarsangh Faizi (21) tartıştığı koncası tarafından sokak ortasında 10 yerinden başıaklandı. Çevredekı vatandaşların ibhari üzerine olay yerine gelen sağlık ekiplerince hastaneyeye kaldırılan 2 çocuk annesi ağır yaralı Faizi, müdahaleye rağmen kurtarılamadı. Polis olayın ardından kaçan eşinin yakalanması için çalışma başlattı. Zarsangh Faizi'nin, Türkiye'de sığınmacı olarak yaşayabilmek için Samsun Valiliği'ne 23 Temmuz 2013 tarihinde başvurusunda bulunduğu öğrenildi."

Zarsangh'ın göç ettiği ülke olan Afganistan, Taliban yönetimi ve NATO güçlerinin işgal ile yaklaşık 30 yıldır savaş ile iç içe yaşayan bir ülke. Savaş koşullarının yarattığı zulüm ortamı Afganistanlılarının birçoğunu İran, Pakistan ve Türkiye'ye kaçak yollarla gitmeye itiyor. Aynı zamanda İran'ın son yıllarda Afganistanlı-

lar üzerindeki politikasızlığı, oradaki nüfusu da İran üzerinden Türkiye'ye göçe zorluyor. BMİMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) 2013 itibarıyle Türkiye'deki Afganistanlıların mülteci başvurularını almaya durdurdu. Ne varlığı kabul gören, ne de görümezden gelmenin imkânız olmadığı Afganistanlılar sığınakları ülkede son derece güvensiz bir şekilde yaşamak zorunda kalıyorlar. Bugün Zeytinburnu'nda sokakta Farsça konuşan birine rastlama olasılığınız Türkçe konuşan birinden neredeyse daha fazla. Zeytinburnu'nda çok ciddi sayıda Afganistanlı bir nüfus ikamet ediyor. Zarsangh de onlardan biriydi.

Feminist hareket ve kadın örgütlerinin mücadele sayesinde kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri geçtiğimiz yıllarda kamusal alanda ve medyada çok daha fazla görünlürülük kazandı. Ancak göçmen kadınlar bu alanda da görünmezlikten kurtulamıyor

Yaşama hakkı elinden alınan Afganistanlı Zarsangh sığınaklığı ülke olan Türkiye'de bir kadın cinayetine kurban gitti. Birkaç gazetenin kengerinde kalan bu haber kadın göçmenlerin görünmezliğinin ve yalnızlığının belki de daktilo edilmiş halidir.

Mülteci, sığınmacı veya kağıtız göçmen olarak adam belli hukuki düzenlemeler çerçevesinde farklı şekillerde kavramsallaştırabileceğimiz göç yolculuğuna çıkan çoğu insan yerinden yurdandan ediliyor. Bu yersizlik yurtszuluk hali toplumsal cinsiyet açısından düşünüldüğünde kadınlar açısından çoğu zaman daha da can yakıcı. Göçmen kadınların yaşamları bölgelerdeki güvensiz ortam nedeniyle cinsel taciz ve tecavize uğrama ihtimali oldukça yüksek. Bugün uluslararasıların, sınırların, savaşların yerinden etiği kadınlar yeni sınırlar içerisinde kendine güvenen bir yer bulmak için mücadele ediyorlar. Çokça zamanın sınırların içinde Afganistanlı bir nüfus ikamet ediyor. Bugün Zarsangh de onlardan biriydi. Hatta Türkiye'de taciz, tecavüz ve zorla evlendirme ile karşı karşıya kalan kadınların sayısı her geçen gün artıyor. Hükümetin kadın haklarına yönelik politikalarını hâlâ sadece aileye indirgemesi, kadın cinayetlerini önlemediği sarsıtsız ve başarısız oluşu baki olmakla birlikte feminist hareket ve kadın örgütlerinin mücadele sayesinde kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri geçtiğimiz yıllarda kamusal alanda ve medyada çok daha fazla görünlürülük kazandı. Ancak göçmen kadınlar bu alanda da görünmezlikten kurtulamıyor. Bugün Suriye başta olmak üzere İran, Afganistan, Irak, Kongo, Uganda, Nijerya'dan sığınmacı talebi ile ülkemizde çok önemli bir nüfus yaşıyor. Kadın cinayetlerine karşı politika yürütürken ve kadına yönelik şiddette karşı mücadele verirken sığınmacı ve göçmen olarak bu coğrafyada yaşayan göçmen kadınlarla dair bir politika geliştirmek de artık kaçınılmazdır.

Sığınakta göçmen kadına yer yok

Beş yıldır Türkiye'de yaşayan Ukraynalı Vlada "yaşadışı" konumundan dolayı ne işyerinde uğradığı haksızlıklara karşı destek alabiliyor ne de erkek şiddetinden korunabileceği bir sığınak bulabiliyor

Merve Çağşırı

Vlada, Ukrayna'dan Türkiye'ye beş yıl önce göç etmiş, 45 yaşında güçlü bir kadın. Yaşadıkları çoğu göçmen kadın gibi oldukça katmanlı... Yola çıkmaya karar vermesi oyle kolay olmamış Vlada'nın Ukrayna'da günlerce komada kaldığı hastane odasında kendisine üzüntü bir dönem şiddet uygulayan eşinin ölüm tehditlerini ciddiye almasını sağlamış. Koç şiddetine karşı koruna alabilemek için adalet mercilene sunduğu doktor raporlarının bir işe yaramadığını görünce yillardan beri ertelediği Türkiye'ye göç etme düşüncesini gerçekleştirmeye karar veriyor. Buhalarından önce nerede çalışacağı, hayatını nasıl idame ettiреceği gibi konularda uzun uzadık düşünüyor. Yıllar sonra yeniden görüşeceği ablası ile kuracağrı yeni hayat fikri kendisini öyle heyecanlandırıyor ki gözüne uyku girmiyor gürlerce... Eşinin uyguladığı sistematik şiddet ve konu bağlamında kendisine herhangi bir destek sunmayan devlet ile vatandaşlık bağlarını sonsuzca kadar koparmak fikri Vlada'ya kendisini oldukça güçlü hissettiriyor.

Vlada, yanına 16 yaşındaki oğlunu da alarak çok geçmeden Antalya'ya ulaşın yanına gidiyor. İlk başlarında her şey yolunda ve hatta umduğundan daha güzel... Ancak oturma izni bittiğinden sonra çalıştığı işyerinde patronu eskisinden daha farklı davranışmaya, maasını eksik ödemeye vs. bağıyor. Uğradığı haksızlığa karşı başvurabileceğbi bir merci ya da kurum olmaması ve patrona karşı tek başına mücadele edememesi nedeniyle başka bir iş bulmak için isten ayrıyor. İlk zamanlar kendisini destekleyen ablası bir süre sonra artık ona yardım edemeceğini söylüyor. Bir süre sonra ise eve gelen erkek "misafir"ler ile para karşılığında birlikte olmaya zorlamıyor Vlada ve tekrar yaşadığı evi terk etmek zorunda kalmıyor. Ülkesine de dönemediği için Türkiye'de kalacak yer aramaya devam ederken Türkili bir adam ile tanışıyor. Adam ona kalacak bir yer bulması için yardım ediyor. Vlada için adeta bir "kurtarıcı" gibi gözüken bu adam ile birbirlerine aşık oluyorlar. Başka bir kadınla evli olan adam bunu Vlada'dan saklıyor ve birkaç yıl boyunca birlikte yaşıyorlar.

Göçmenlerin belirsiz yasal durumlarından kaynaklı yapılan yardımlar öznel kategoriler ve değerlendirmeler üzerinden ilerliyor

Üzerinden ilerliyor. Bu durum da verilen yardımların belli ülkeler ve hikâyeye formatlarına odaklanmasına yol açıyor. Herhangi bir yasal statünün olmadığı koşullarda, mağduriyetin çerçevesi öznel değerlendirmeler üzerinden yardım yapan derneklerde göre farklılık gösteriyor.

Herhangi bir yasal belgesi (kağıdı) olmayan kadın göçmenlerin sığınak ihtiyaçları ortaya çıktığında kendilerine özel olarak destek sunan hiçbir kurum bulunmuyor. Mülteciler başvurusu sahibi olabilen kadınlar ise konuya gerekli duyarlılığı gösterebilen çok az sayıdaki sığınaklardan kabul alabiliyor. Sığınakların büyük bir çoğunluğu, öncelikle dil ve iletişim problemini öne sürek kadınları sığınaklara kabul etmem istemiyorlar.

Konu ile ilgili gerekli yasal prosedürleri bilmeyenler ve daha doğru bir ifade ile bilmek için herhangi bir çaba harcamamalar da kadın göçmenlerin sığınaklara yerleştirilmesinde sorun olarak önümüze çıkan engellerden biri. Tüm bu sorunlar göz önüne alırsa göçmen kadınlarla sunulan öncelikle sığınak hizmetlerinin, yasal statü, dil, ülke vs. ayrimı olmaksızın herkese ve eşit derece sağlanmasının aciliyeti ve gerekliliğini her geçen gün daha fazla deneyimliyoruz.

MOR ÇATI'dan

"Bir sosyal sorumluluk projesi hedefi" olarak Mor Çatı

Bazı kurumlar da vardır ki cinsiyetçi iş bölümlerinden uzak, yaratıcı bir öneri bulmuş gibi heyecanla gelirler: "Sığınakta kalan kadınlara biçki dikiş kursu açmak istiyoruz!"

Selma Toluay

8 Mart'ın geniş kesimler tarafından benimsenmesi, birbirinden tuhaf kutlama biçimlerini de beraberinde getirdi. Bir yandan içeriği boşaltılıp tüketim gününe dönüştürmeye çalışılıyor, bir yandan da büyük firmalar kadın çalışanlarının haklarına saygı tutum geliştirmek yerine 8 Mart'ı kurum içinde halkla ilişkiler faaliyetlerinin bir parçasına dönüştürüyorlar.

Sadece kadın çalışanların olduğu toplantılar organize eden, organizasyonu yaparken bizimle her aşamada iletişim halinde olan kurumların Mor Çatı'yla dayanışma içinde olmaları kıymetli

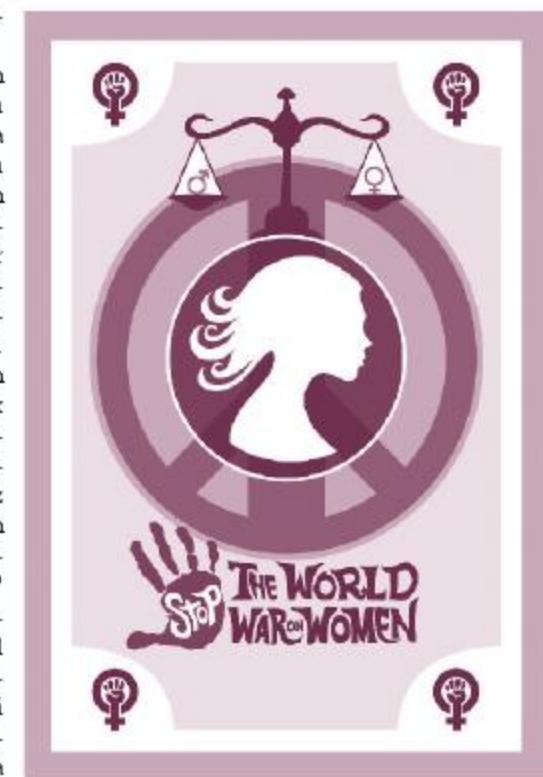
Bunu en yakından gözleyebileceğimiz noktalardan biri Mor Çatı'dır. 8 Mart'tarda Mor Çatı'nın telefonları hiç durmadan çalar, posta kutusu dolar tatar. Birçok kurum, kadınlar adına ne kadar duyarlı, eşitlikçi yaklaşımalar içinde olduğunu göstermek için uğraşır durur. 8 Mart'tan 8 Mart'a sosyal sorumluluk projesi yapmak ister. Bir kaç örnek vermek gerekirse, mesela, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde kadına yönelik şiddet son vermek ile kan bağsun teşvik etmeyi aynı kampanyada buluşturmakta bir fırsatımız! Yüce gönüllü bir bankamız 8 Mart'ta "değerli kadınlarımıza özel kredi fırsatı" kampanyası hazırlamıştır. Mor Çatı'dan da duyurusunu yapmamızı bekliyoruz! Çok tanımış fotoğraf sanatçımız, yine bizi desteklemek için, kafeslere kapatılmış, mor gözülü kadınların fotoğraflarından oluşan sergi açar, sergiden elde edilecek gelirin de bir kısmını bize bağışlamak ister!

Bazı kurumlar da vardır ki cinsiyetçi iş bölümlerinden uzak, yaratıcı bir öneri bulmuş gibi heyecanla gelirler: "Sığ-

nakta kalan kadınlara biçki dikiş kursu açmak istiyoruz! Yaşı ve hasta bakımı eğitimi vermek istiyoruz!" Adının daha önce duymadığımız bir erkek şarkıcı -şüphesiz ki bu bizim aylımızda albümülerinin satış rekorları kırdığını özellikle belirterek "kadına yönelik şiddete dikkat çekmek için" bir şarkı yaptığını, albüm tamamında bizim de yes almanızı istediği söyler! Şarkının sözlerinden hiç bahsetmeyeelim!

Mor Çatı, cinsiyetçi iş bölümünü daha da güçlendirmekten başka bir iş yaramayacak 8 Mart projelerinden hâliyle uzak duruyor. Böyle projeleri reddederken -inanın çok meşakkatli bir iş- biçip usanmadan kadınlar günümüzde yaptıkları şeyin, tam da karşısında durduğumuz erkek egemen sistemin yeniden üretilmesine aracılık ettiğini dileğim döndüğünde anlatıyoruz. Ancak önerilen 8 Mart "projeleri" fazlaıyla "reklam" kokuyorsa, davet edildiğimiz toplantılarında kadın çalışanlara mesajlarımıza iletme fırsatını da kaçırmıyoruz. Ancak ne yazık ki bunlar arasında da gittigimize pişman olduğumuz yok değil! Ben iki yıldır 8 Mart'larda bu tip bir mağduriyet yaşamaktayım.

Geçen yıl AVM'lerden biri 8 Mart günü Mor Çatı standı açıp çalışan kadınlarla yönelik sunum yapmamızı istedi. 8 Mart günü erkenden AVM'ye gidip standımızı açtık. Mağaza çalışan kadınlar Mor Çatı standında broşürümüzü dağıttı. Etkinliğin yolunda giden kişi burasıydı. Sunum yapmamız için salon ayırananlığımı düşünüyorduk ki AVM'nin orta yerinde kuran sahnede sunum yapacağımızı öğrendik. Buna itiraz ettik fakat organizasyondan sorumlu kadın, salonda sıkıntı olduğunu, "mecburen" böyle bir ayırama yaptığılarını söyledi. Çaresiz kabul ettik. Sahne kuruldu, elimize mikrofonlar verildi. Tabii sahneyi kullanmadık, kenarına oturduk, gelen kadınlarla

Bu yıl ise yaklaşık 1600 çalışan olan büyük bir şirket kadın çalışanları için 8 Mart etkinliği yapmak istemiş, bizi de konuşmacı olarak davet etmişti. Biz de farklı pozisyonlarda çalışan 300 kadar kadınla bir araya gelip birbirimizi dinleyip anlamak, Mor Çatı'yi anlatmak için iyi bir ortam olacağını düşünerek bu davete icabet etmemi uygun bulduk.

Sadece kadınlarından olacağımı düşündüğümüz etkinliğin yapılacağı yere gittiğimde ilk şækliniği yaşadım. Çünkü çoğunluğun erkek olduğu 500 kişilik bir organizasyonla karşı karşıyaydım. Şirket olunca böyle oluyor, biz yanlış anlamışız demek ki, diye düşündüm. Etkinliğin sabah 9, akşam 5 arası olacağı, benim de öğleden önceki oturumda söz alacağım söylemiştim. Etkinlik başladığında ilk şokun etkisi geçmeden ikinsiyle karşı karşıya kalmışım. Sunucu erkekti!

8 Mart tarihçesini erkek sunucudan afiyetle dinledikten sonra, Dersimli bir kadın olarak ben başta Sabiha Gökçen ve ilk Türkiye güzeli olmak üzere gelmiş geçmiş tüm ünlü Türk kadınları için saygı duruşuna davet edildim. Ben, ben olalı böyle eziyet görmedim sayın feministler! Saygı duruşumun ardından erkek jinekolog doktor "kadınlar, kadınlarım" kivamında bir konuşma yaptı. Hemen ardından Böbrek Vakfı'ndan bir

başka doktor, kadınların böbreklerini korumalarının öneminden bahsetti.

Sizi duyarız gibi "yok artık, bu kadar da olmaz" diye sunuz, "peki ya kadın konuşmacı yok muydu" diye de devam ediyorsunuz. Merakınızı gideriyim, şirketin üst düzey yönetici olan iki kadın konuştu. İlkisi de benzer konuşmalar yaptılar, kariyerlerini, iyi aile yaşıtlarına, şirket yönetiminin kendilerine gösterdiği güvene borçlu olduklarını söylediler. Yanim da oturan bir kadına bu kadar çok çalışmanın olduğu şirkette kres olup olmadığını sordum. Kadın yüzüne şækliniği bakıp "yok" dedi.

Tüm burlara rağmen, feminist görev bilincimle salondaki kadınlar için direndim. Erkek sunucu beni anons edecek ve ben önce bu durumu eleştirecek, ardından o vakitte kadar yapılan konuşmanın feminist çevirisini yapacaktım. İnatla feministimden, Mor Çatı'dan bahsedecektim. Öğlen arası yaklaşmakta, konuşma sırasında bana bir türlü gelmem ekteydi. Öfkem gittikçe kabarıyordu, konuşmak için beklemektedim. Sıranın bana geleceğini zannederken bir de baktım başka bir adam konuşmacı olarak kürsiye davet ediliyor. Konuşmacı adam şirketteki başarısının nedenini arkasında karışın olmasına bağıyor, erkeklerin arkasındaki kadınlarla methiyeler diziyordu!

Benim de bir sabırı vardı, daha yaşasın Kadın Dayanışması! ■

1 Mayıs'tan Gezi'ye Kırmızılı, siyahlı, başörtülü, sapanlı kadınlar...

Gezi Direnişi feminist bir eylem değildi, ama feminist kadınların etkin olduğu bir süreç. Bu kadar çok kadın direnişin içinde yer almazı ise birbirini göstergesiydi. Gezi'de olduğu gibi 1 Mayıs'ta da kadınlar, erkeklerin baskı ve sömürenlerne dikkat çekmek, kadın emeğini gorunur kılmak, givenceli, sigortalı, düzenli iş ortamlarında çalışma, ev işleri ve bakım hizmetleri yükünün kadından alınması, kreşler kurulması, sosyal güvenlik politikalarının uygulanması gibi taleplerini dile getirmek için meydanlarda olacak.

Halkın AKP iktidarına karşı dayduğu ofkem direnişde donanlığı Gezi eylemlerinin ilk gününden itibaren kadınlar kent merkezlerinde, caddelerde, sokaklarda, parklarda özgürce ve eşit bir biçimde var olmanın mücadelesini verdi. Kadınlar kendilerini aileye, evlere mahkum etmeye çalışan, kamusal alan-

ları erkeklerle atılan patlayıcıl sistemde, kurtajı fulen yasadayan, en az üç çocuk doğummayı dayatan, erkek şiddetini besleyen, kadın esnek, givencesiz, ucuz emeğin kaynağı olarak görünen AKP Hükümeti'ne karşı yaşam alanlarına sahip çıkmak için direndi.

Direniş boyunca kadınlar, seks işçilerine, LGBT'lere cinsiyetçi ve homofobik kufurlar edilmesi, bu ofkem sorumlusu olmadıkları halde Erdoğan'ın anasına ve kızına yönelik yazılamalar yapılması erkek egemen bir namus algısını göstergesiydi. 4 Haziran'da Taksim'de toplanan kadınlar duvarlardaki cinsiyetçi ve homofobik yazıları sprej boyalarla kapatıp, duvarlara "kufur değil, matla isyan", "kufur tacizdir, matla diren" gibi notlar düştüler, kufur atölyesi düzenleyerek 'kadın bedenini ve cinselliğini hedef alan kufurları nasıl terine çeviriniz' sorusuna yanıt aradılar, "kadına, orospuya, ibneye kifretme", "bankattayız di-

remiyoruz", "Gezi'de tacize yer yok" yazan sticker'ları Taksim'in dört bir yanına yapıştırlar. "Tayyipaz, tacizsiz hava sahası" yazan feminist çadırda toplanırlar yapılar, halaylar çektiler, broşürler, dergiler dağıtılar.

Kadınlar direniş boyunca geniş katılımlı üç önemli eylem gerçekleştirdiler. 7 Haziran'da Kadına Şiddete Karşı Müslümanlar İnisiyatifi tarafından, Kabataş İskelen'den Gezi Parkı'na doğru gerçekleştiren yürüyüşe feministler de destek verdi. Bundan bir gün sonra Galatasaray Meydanı'nda toplanan 5 binin üzerinde kadın, kurtaj yasası, ucuz iş gücü AVM yapamları ile ilgili mesajlar verdikleri üç ayrı oturma eylemi yapıldı. 6 Temmuz günü kadınların sea Taksim'de bir kez daha yankalandı. "Polis şiddetine son", "tacizi teşhir et", "polis elini bedenimden çek" yazan dovizler eşliğinde yürüyen kadınlar gözaltında çiplak arama konuları kınadılar.

Canım kadınlar

Peki ne ara feminist oldum ben? Doğum kontrol hapi almaya gittiğim eczaneler parmağında alyans aramasılar diye her seferinde kapının önünde eldiven giydiğimde mi? Babam ve arkadaşlarının Türkiye'yi kurtarmasını dinlerken annemin çayları, yemekleri ve yatakları hazır edip günü kurtardığım gördüğümde mi?

Gül Arıkan

Ne bir kitap okudum ve hayatım değişti ne de sizlere anlatacak acıklı, can alıcı bir hikâyem var maalesef. Ortalamada ve çoğu zaman sıradan bir hayatı yaşıyorum. Gönlüm çok eğl olsa da fiziken tek eğl ilişkiler yaşadım, zitcinselligin güvenli sularında dolaştım. Tecavize, ortalamada bir Türkücü kadınandan daha fazla tacize uğramadım. Güvensiz çalışmam, işsiz kalmadım, sık sık cinsiyeti iş bölümünden dillendirilse de kadın olmam nedeniyle aymıcılık yaşamadım, daha düşük maaşa çalışmak zorunda kalmadım. Doğduğum çekirdek aileye yataş geçiş yaptım. Peki ne ara feminist oldum ben?

Memelerim acımağa başladıktan hemen sonra karşı komşunuz tarafından göğsüne yapıştırılmıştı iki tasla gelecekteki ölçülerini belirlerken mi? İlk regimi kimsele söylemeyeip bir hafta boyunca öleceğimi zannettiğimde mi? İlk sevgi meninden sonra hamile kalma stresinden bir hafta boyunca regi olmadığım da mı? Doğum kontrol hapi almaya gittiğim eczaneler parmağında alyans aramasılar diye her seferinde kapının önünde eldiven giydiğimde mi? Babam ve arkadaşlarının Türkiye'yi kurtarmasını dinlerken annemin çayları, yemekleri ve yatakları hazır edip günü kurtardığım gördüğümde mi? İlk 'sadece kadınlarla açık feminist toplantı' ilanı görünce yaşadıkları şok ve panik beni güldürdüğünde mi? Eylemlere giderken solcu ağabeyler benni ciddiye alırlar, aman küküm semesinler diye kırmızı ojelerimi alelacele sildiğimde mi? Eski sevgilimin tacizini utandığı için on yıl boyunca gizleyen en iyi arkadaşımı sonunda dinlediğimde mi? Akademideki ağabeylerimiz çay içmeye çağırıp asıldıklarında dışımı siktigimda mı? Her araba park ettiğimde en az beş yardımsever cengaver adam bana 'yardım' ettiğinde ama yolda görünce üstüme sürmekte mahsur görümediği ve tereddüt etmediğinde ve muhtemelen arkadaşlarına kadın şaförlerden yakındığında mı? Küçük bir kızken evliliğin mutsuzluk olduğunu fark ettiğim ve kendi kendime

evlennmeyeceğime söz verdığım halde bir an gözlerim kamaşıp kalbim tuttuğu için kararım dan vazgeçip sonra evliliğin geçen her dakikasında pişman olduğumda mı? Düğümde israfil beşine bağlanmaya çalışan kırmızı kupağı somunda sevgilim boynuna asarken 'kurtarılmamın buruk tadım hissettiğimde mi? Evliliğin her akşam sevişmek ve her sabah sarilarak uyannmak değil her hafta sonu çay-kek-çeyiz tabağı-bulaşık denizinde boğulmak olduğumu anladığımda mı? Bazen sevişmek istemediğim halde aman aralar soğumasın diye kerhen seviştigimde mi? Doğum izmini kullanan meslektaşlarımın ne kadar utanıp skilarak izin istediklerini gördüğümde ve arkadaşlarından konuşulanları, bencillikle suçlandıklarını duyduğumda mı? Hamileyken yolda yediğim sözel tacizler belirgin olarak arttığında veya herkes futursuzca gobeğini okşadığında mı? Kızım dünyaya geldikten sonra annem dahil herkes için 'annesi' olduğumda mı? Başrolü memelerim ve süttüm kaptığında ben memelerin uzantısı haline geldiğimde mi? Sut verirken his-

settiğim ağrısından utandığım da ve gizlice ağladığım da mı? Süt verme sürem diğer kadınlarla karşılaşılırken kısa olduğuna karar verilip 'olsun' diye teselli edildiğimde mi? Çocugu yolda yediğim sözel tacizler belirgin olarak arttığında veya herkes futursuzca gobeğini okşadığında mı? Kızım dünyaya geldikten sonra annem dahil herkes için 'annesi' olduğumda mı? Başrolü memelerim ve süttüm kaptığında ben memelerin uzantısı haline geldiğimde mi? Sut verirken his-

settiğim ağrısından utandığım da ve gizlice ağladığım da mı? Süt verme sürem diğer kadınlarla karşılaşılırken kısa olduğuna karar verilip 'olsun' diye teselli edildiğimde mi? Çocugu yolda yediğim sözel tacizler belirgin olarak arttığında veya herkes futursuzca gobeğini okşadığında mı? Kızım dünyaya geldikten sonra annem dahil herkes için 'annesi' olduğumda mı? Başrolü memelerim ve süttüm kaptığında ben memelerin uzantısı haline geldiğimde mi? Sut verirken his-

settiğim ağrısından utandığım da ve gizlice ağladığım da mı? Süt verme sürem diğer kadınlarla karşılaşılırken kısa olduğuna karar verilip 'olsun' diye teselli edildiğimde mi? Çocugu yolda yediğim sözel tacizler belirgin olarak arttığında veya herkes futursuzca gobeğini okşadığında mı? Kızım dünyaya geldikten sonra annem dahil herkes için 'annesi' olduğumda mı? Başrolü memelerim ve süttüm kaptığında ben memelerin uzantısı haline geldiğimde mi? Sut verirken his-

settiğim ağrısından utandığım da ve gizlice ağladığım da mı? Süt verme sürem diğer kadınlarla karşılaşılırken kısa olduğuna karar verilip 'olsun' diye teselli edildiğimde mi? Çocugu yolda yediğim sözel tacizler belirgin olarak arttığında veya herkes futursuzca gobeğini okşadığında mı? Kızım dünyaya geldikten sonra annem dahil herkes için 'annesi' olduğumda mı? Başrolü memelerim ve süttüm kaptığında ben memelerin uzantısı haline geldiğimde mi? Sut verirken his-

feminist politika

e haliyle kadınlık halsizlikleri

Ziyarete gelen hemen herkes ve ziyaret dışı bakım emekçilerinin neredeyse tamamı doğmamış çocuklarına don biçerken yazı artık hiçkira hiçkira ağlıyor, fakat renk vermiyor.

Elif Can

Feminist Politika'nın bu son sayısında çalışan kadınlar, köşeye yazacak birini aradıklarını söyleyince ucundan tutayım istedim. Akımda ilk beliren, ev işlerine karşı kendini gün be gün büyütürken takıntılmış yaşasın, gündelik işlerini yaparken bile diğer gündelik işleri düşünen bir kadın. Kendi gözündeki çöpü göremediğinden çok uzaklarda aramaya kalktığım bu kadının aklından geçen soruları yer yettigince sıralayacaktım. Söz gelimi işten çıkmış yürüken soracaktı: "Ne pişirsek? Dünden kalanları mı yesek? Hepimize yeter mi? Çocuklar ödevlerini yapmış mı? Makineyi çalıpçılmış, biri boşaftmış mıdır? Bulaşığı kimse yıkadı mı acaba?" Yazının takibini yapan arkadaşımı aklımdaki ve ne zaman yazacağımı belirtip 2,5 yıl aradan sonra ikinci doğumumu yapacak ablamın yanına doğru yükte hafif pahada ağır bir yolculuğa çıktım.

Ahaliyle tam zamanlı ve elimden geldiğince eksiksiz ilgilenme çalışmalarım devam ederken, sıradan bir sohbet içerisinde annemden "uslu başlı kadın" sayılmayacağımı duyduğum an, yazı büyük puntolarla çat diye salonun ortasına düşüverdi

Yolculuk esnasında yazı kendini özelde ablamın doğum ve süt iznine, genelde ise işlerini kaybetmemek için bu üzünlülerin adam bile edemeyen kadınlarla çevirdi. Uçaktan inli henüz 15 dakika olmuş, üstelik de pırıl pırıl bir öğle vakti servis beklerken; aracıyla durağa yanaşıp sırasıyla "ne iş?" diye soran ve son derece emin bir biçimde "gel gel" yapan hiç tammadığım "amca"yla karşılaşmaktan sonra yazı artık kontrol edemeyeceğim kadar uzak bir yerdeydi.

Aynı günün akşamı, uzun bir aradan sonra yeniden görülen dedeçığın "Anlat bakalım! Efendin nasıl?" sorusuya aklında hafifçe yanıp sönen bir yazı

vardı ama etkisi çok kısa sürdü. Yatağa bağımlı büyükanneğimin, kim olduğunu hatırlayanmasına rağmen, kaç çocuğum olduğu bilgisine ulaşma çabaları da benzer bir etki yaratı.

Yolculüğümun sebebi "küçük hanım" doğduktan sonra da taklalar atmaya devam eden yazı, 8 Mart'tan bir gece önce, tam da 8 Mart için bir yazı tamamlamaya çalışırken azıcık kendini buldu. Yerel seçimlere rıtmik kala iş çıkışı seçim bürolarına hücum eden baba-lar, kocalar ve dedeler sağ olsun, yeni doğanın bakımına yardım etmek, evin biri yeni doğmuş iki küçük çocuk ve bakımı ihtiyacı olan bir kadın için yasalabilir bir yer olabilmesi adına yapılacak işler, geçmiş ve de hayırlı olsuna gelenlerle ilgilenmek biz "e haliyle" kadınlar kıldı. İki teyzede, biri tam diğerini yarınlı yarı büyükanne ve ben ev işleri için seferber olduk. Klavyesinin yüzde 60'ı evin "prencesesi" tarafından sökülmüş bir laptopla, maslilarдан medet umduğum bir 8 Mart yazısı yazabilmiş ancak. Maslilarım altını, ayrı medet umduğum yerin altını ayrı çiziyorum.

Ziyarete gelen hemen herkes ve ziyaret dışı bakım emekçilerinin neredeyse tamamı doğmamış çocuklarına don biçerken yazı artık hiçkira hiçkira ağlıyor, fakat renk vermiyor. Başka bir şehirde akrabalarından uzak yaşadığımdan olacak kendi doğumunda mutlaka buraya gelmem tavsiye ediliyor. Ben o kadar yoldan gelip bu doğum sonrası halaya katılıyorsam, onlar da bana baksın. Çocuk beklemiyor olmam mimnacık, belki buraya bile yazılımayacak kadar önesiz bir detaydı. Kesin doğuruyordum.

Ancak tuvalette bakkaldığım mailer telefonuma sağlam olunca yazı da kapılan, pencereleri tırmalar hale geldi. Mailerine düzenli bakma gayretinde biri için gelen kutusunda bekleyen dört yüz kusur mail o günler itibarıyle "çkarın beni buradan, ben deli değilim" demekti bence. Berkirin olduğu günü telefonuma memleke-

tin her köşesinden eylem haberleri geliyordu ama biz ancak çocuk kanalları izleyebiliyoruz. Caillou'nun lösemili, Punky'nin down sendromlu olduğunu öğrendiğim günler...

Takip eden zamanda ahaliyle tam zamanlı ve elimden geldiğince eksiksiz ilgilenme çalışmaları devam ederken, sıradan bir sohbet içerisinde annemden "uslu başlı kadın" sayılmayacağımı duydugum an, yazı büyük puntolarla çat diye salonun ortasına düşüverdi. Yeni doğandan az daha büyük olan yegenim "bune?" diye üzerine atladi. "Gel biz seninle kale yapalım, roket yapalım" diye dikkatini dağıtip yazısı balkona kaçırdım.

1,5 yaşında ikizleri olan büyük ailemle işlerimizi değiştirdiğimizde yazı mazı umurunda değişti artık. 12'de evden çıkış iki dolmuş değiştirerek 13'te onun evine vardığında, çocukların uyutmuş ve diğer tüm işleri yapmış bir halde küçük ablamın evine doğru yola çıktı. "O İş değişim programımızın ilk akşamı - bir çift evler arasında erasmus bu - eve döndüğünde altlarını değiştirdiğimi sordu ablam. Cılız bir "yooo" ve gözlerimde -biliyorum- derin bir boşlukla bakaklıdım. Omzuma pat pat vurup "üzümle" dedi. "Reklamında 18 saatte kadar kuru kılır diyor, bir şey olmamış!"

Ve bana kalırsa bu yazıyı hâlâ yazıyorum. Ne kadar yazsam eksik kalacak. ■

Bir feministin kafa karışıklıkları

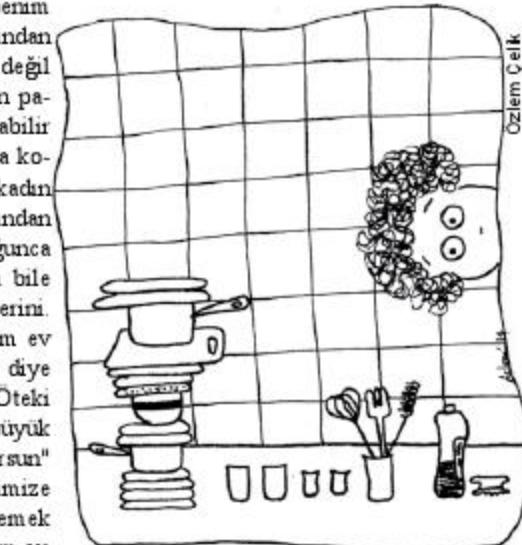
Özel alanımızdaki pozisyonlarımızın dışarıdan alanımıza birkaç kişinin girmesiyle birdenbire tersiyüz olması, toplumsal cinsiyet rollerinin üstümüze yapılması an meselesi

S. Dilek Şentürk

S u günlerde annem rahatsız ve ne yazık ki kendine bakacak direnci yok. Üç kız kardeş düşünümlü olarak bakımını üstlendik. Aslında dört kardeşim ama ne erkek kardeşim akıma geldi sorumluluğu paylaşmak, ne de bizim aklımıza geldi onun da sorumluluğum olabileceğii. Annem ve üç kız kardeş olarak yatalı bakıcı tutacak inkânum var ama vardır kocamın ev içi emeklerini. Hani somuna kadar inanıyorum ev işinin kadın işi olmadığını, ne diye gizlemekteydim o halde? "Öteki olursun bak" dayatması ne büyük azap! "Ev işini bırak dünya dursun" diyen de benim oysa. Ziyaretimize gelen akrabalarla yediğimiz yemek öncesi ve sonrasında ben, kızım ve misafir kadın mutfakte çırpmakten, kocam oğlum ve misafir erkeğin salonun başköşesinde çöktan siyasi meselelere, futbol tartışmalarına girmiş olmalarına ne demeli peki! O koca benim kocam mı sahiben, oğluma ben mi öğrettim başköşeye oturmasını babasıyla birlikte. Kızımı, misafir kadın çeker çeker kendimle beraber mutfağa ben mi kilitledim yoksa! Özel alanımızdaki pozisyonlarımızın dışarıdan alanımıza birkaç kişinin girmesiyle birdenbire tersiyüz olması, toplumsal cinsiyet rollerinin üstümüze yapılması an meselesi.

Hal boyoleyken bir akşamüstü yorgun bezgin evime döndüyordum, komşuma rastladım. "Armenize güzel bakıyorsunuz kızım. Allah sizden razi olsun ama daha çok kocalarınızdan razi olsun. İzin vermezlerse ne yapacaksınız? Ne kocalar var!" sözleriyle beden ve duygusal emeğimin sevabını bir çırıpta kocalarımızın hanesine yazdı. O akşam eve girerken ve gece boyu sorguladım durum hayatımı. "Doğu bildiklerimin ne kadarını yaşayabiliyorum?" diyen sorularla bogustum durdum. Onceleri kendimi feminist diye tanımlayan da örgülü olduktan sonra olaylara bakışım, sebepleri, sonuçları irdeleyişim sürecinde de çok acılar yaşamış, sürekli kendimle dövüşüp yerden yere çarpar bir hale gelmemiştir. İşte yine tundak sizlerla baş başaydım.

Feminist olarak teoride doğruluğuna gönülden inanıp savunduklarının ne kadarın pratikte dâhil edebiliyorum hayatma? Çevremi saran ataerkî tabakasını ne kadar delebiliyor, doğularımla yaşayabileceyi ne oranda becerebiliyorum? Ataerkî sistemden izole bir yer miydi yaşadığım dünya? Her ne kadar işyanlarda olsam, dirensem de dünyayı saran atmosferin dokusunda değil miydi ataerkî? Ailedeki hasta yaşı bakımı üstlenmiyor muydum mesela, sosyal devlet nerede, gelsin baksın diyebiliyor muydum? Ya da en azından erkek kardeşi dâhil edebiliyor muydum bu emeğe? Ev işini sevmiyor, kaytıyor, kulağıma gelen, gelmeyecek dedikodular camımı açıtabilir gibi. E hani nerde biliyorum, okuduklarım, savunduklarım?

Aynı eş dost, oğlumun işsiz bir kadınla ilişkisi olsa "elkitimi besliyor" der mi? Laf sokuturup canımı sıkımlar bilirim. Ailenin kadınla bitiklerimi bilmemiş gibi evlenmedim mi, almadım mı kocamın soyadım, bir çırıpta onun nüfus kutوغünde bulmadım mı kendimi, gitmedim mi düğünlere, kına gecelerine, hayır olsun ziyareti yapmadım mı düğün sahiplerine? Çeyiz düşüncesiyle oğluma kızımı daha onlar minicikken alıp sandığa basmadım mı şunu bunu?

Peki, cinsel özgürlüğünü yaşadım mı, boyunca oğlum kızım var, o ne der bu ne der deyip sindim mi yoksa? Velevki sinmedim de özgürce yaşadım cinselliğini, ne kadar özgür yaşamış olabilirim çevremi kuşatan aile, akraba, eş dost, konu komşu gözaltılığında? Ayrıca yüreğimde ve beynimde cinsel özgürlük olarak algıladığım bu durum aterkînin sözligine ve bana dayatılanlar listesine "aldatmak" olarak kodlamış. Babayı, erkek kardeşi, kocayı, oğlu, amca, dayı, enşteyi, komşuyu arkadaşa, eş dostu, akrabayı... Toplumun kendisini kısaca. "Bedenim, kararım benimdir" diyen mücadelemin üstünde tonlarca ağırlık. Camımı acıtabilir üstüme çeken bu ağırlıkla baş etmek.

Ama umutsuz muyum mücadeleden, elbette hayır. Hangimizin canını acıtıyor ki bize yaşatılanlar? O yüzden el ele verip, dayanıma ruhuyla çıkmadık mı yola? Çalılığımı dikenliliğine alındı mı yola? Aynı zamanda birkaç kişi girmesiyle birdenbire tersiyüz olması, toplumsal cinsiyet rollerinin üstümüze yapılması an meselesi.

melodiKA müzik kolektifi

Dünyada tüm kültürlerde kadının kendisini anlattığı şarkı sayısı çok çok az. Bu konuda alınacak çok yol var

Söyleşi: Gand

Izmir'de kadın hareketinin eylemleri başta olmak üzere sokak eylemlerinde boy göstermeye başlayan melodiKA Müzik Kolektifi, kadınların amatör müzisyenlik alanında da ses çıkarması adına misyonerlige soyunmuş gibi... Sürekli yeni katılıma açık olarak müzik yapmak isteyen tüm kadınlar için bir platform oluştururken, eylemlerde yalnız kadın müzisyenlerden oluşan müzik grubu eksikliğini de doldurmaya çalışıyorlar. Şimdi "sadece" 12 kişidir. İş güvenliği uzmanı, gelinlikçi, işitme engelliler eğitmeni, güvenlik çalışanı, bankacı gibi değişik meslek gruplarından ve yaşılarından, amatör ya da müzik yapmaya hevesli kadınlardan oluşan bu kolektifin zamanında o eylemden bu eyleme koşturmaya çalışırken melodiKA'ya dair fikirlerini bizlerle paylaştı.

Kadın sorununa dair, feminismle çelişmeyen sözleri olanlar bizimle paylaşısa, biz de bestelesek ya da uyarlasak ne güzel olur

Ne kadar süredir bir aradasınız ve bu süreçte nasıl eylemlerinizi oldular?

Yasemin: Ben yaklaşık iki aydır kolektifin bir parçasıyım. Bu süre zarfında birçok kadın arkadaşımız katıldı ve katılımaya devam ediyor. Bu açıdan çok mutluyum. HDP kadın buluşması ve 8 Mart öncesi Halkevi kadın etkinliğinde çaldık, söyledik. 8 Mart'ta ise İzmir Kadın Dayanışma'nın gündüz eyleminden tüm kadın hareketi ile birlikte eylem yapmış ve sonrasında çalıp söyledik.

Sevgi: melodiKA olarak yaklaşık üç aylık bir geçmişimiz var. Grup Yorum'a destek olmak için sokaktaydık. Sokak sanatlarını desteklemek için eylemdeydik. En son Gençlik Filmleri Festivali'nde Ali İsmail Korkmaz, Berkın Elvan ve Gezi sürecinde vefat eden tüm arkadaşımız için söyledik.

Dilek: Yine 8 Mart'ta İzmir'de ilk kez yapılan Feminist Gece Yürüyüşünde enstrümanını kapıp eyleme gelen tüm kadınlarla birlikte yürüdük. Çok keyifliydik.

Amatör olmanın zorluklarını nasıl aşıyorsunuz?

Sevgi: Amatörlük heyecan verici ama müzik bilgisi anlamında kendimizi geliştirmemiz gerekiyor. Pratik çözümlerin olamayışı kısıtlı vakitlerde gerginlik oluşturursa da, süreç içinde bunların üstesinden geliyoruz. Gerek aramızda müzik bilgisi daha iyi olanlardan, gerek Praksisten ve İzmir Müzisyenler Derneği'nden arkadaşlarımızdan destek almakta...

Tüm kadınları müzik yapmaya çağırıyorsunuz. Amatörlük sürekliliği yeni kişi katılmı sizin için koşulları daha da zorlaştırmayacak mı?

Özlem: Hiçbirimiz müzik eğitimi almadiğımız için, müzikle hiç ilgilenmemiş kişilere öğretebileceğimize dair bir ıddiamız yok. Zaten çağrıma cevap verenler genelde müziki bir şekilde, zamanın bir diliminde ilgilenmiş kişiler oluyor. Elimizdekiyle ne yapabiliyoruz, ona bakıyoruz daha çok...

Sevgi: Mımkun olduğunda çok eyleme katılmak istiyoruz. Bu nedenle kalabalık olursak aynı anda farklı yerlerde etkinliklere katılabiliriz.

Yasemin: Evet zorlukları olacak muhakkak, biz de kendi içimizde bunları konuşmaya başladık. Çözümleri hep beraber bulacağız.

Dilek: Kolektif bir grup olmanın zorluklarına rağmen, beraberinde getirdiği syn bir güzellik var. Yeni insanlar târîma şansı doğuyor. Paylaşımları çoğaltabiliyoruz, sâliklerimizi da hep birlikte çözmeye çalışıyoruz.

Neden kadınlardan oluşan bir grup ta müzik yapmak istediniz?

Sevgi: Şarkılarımızda kendi sorunları, duyguları, düşüncelerimizi hem cinslerimizle daha iyi yansıtabileceğimizi düşünmektediyim. "Kendimizin bizzat içinde yaşadığı süreçler hakkında müzikle bizim de söyleyecek sözlerimiz var" diyerek kadınlarla böyle bir grupta yer almak güzel.

Bir ev kadınının günde iki saatini bir enstrüman çalmaya ayrıabildiğini hayal edebiliyor musunuz ya da bir rock grubunda gitar çaldığını?

Özlem: Bir eksikliği tamamlamak için. Kadınlar müzik alanında daha çok profesyonel olarak varlar. Amatör kadın müzisyenler ise bir şekilde müziğe devam etmiyor. Annelerimiz ebru, elişi, ahşap boyama gibi daha "kadınca" görünen hobilerle uğraşıyor. Müzik yapan kadınlarla ilgili hafifmeşrep algısı hâlâ var maalesef. Ayrıca hayatın her alanında sürekli mücadele etmek zorunda kalan biz kadınlar için müzik, çok emek ve zaman isteyen "lüks" bir sanat dalı...

Bir ev kadınının günde iki saatini bir enstrüman çalmaya ayrıabildiğini hayal edebiliyor musunuz ya da bir rock grubunda gitar çaldığını?

Almanyada 30 bine yakın koro var-

SANAT

SANAT

ken Türkiye'de sayıları 5 bini geçmiyor. Yani ülkemizde insanlar genelde izleyici komününde. Katılımcı değil. Ayrıca dünyada tüm kültürlerde kadının kendini anlattığı şarkı sayısı çok çok az. Bu konuda alınacak çok yol var.

Biz şimdi amatör olarak yola çıkyoruz ve yeni bir şey deniyoruz. Bu kolektif kendi sürecinde evlilik varlığım bulacak. Bizi en çok teşvik eden duygumun, kadının müziki, profesyonellik dışında pek de boy göstermemesine isyanımız olduğunu düşünüyorum. Zaten amacımız aramızdan bir İdil Biret, Suna Kançıkarmak olmadığına göre amatör olmakta bir sakınca görmüyorum.

Kadının sıktıklarını anlatan şarkılar bulunmak zor olmuyor mu? Namus Belası'nu uyarlamak da nerden çıktı?

Dilek: Maalesef bu tarz şarkılar çok az, işte tam da bu yüzden kendi şarkılarını yapmaya çalışıyoruz. Gerek mevcut bazı şarkıları uyarlayarak, gerekse kendi şarkılarını yaparak sesimizi duyurmaya çalışıyoruz. Homofobik, cinsiyetçi, ataerkil şarkılardan uzak şarkılar üretmek adına bir aradayız.

Sevgi: Şarkı Namus Belası olunca ters yönde atıfta bulunmak ve bir farkındalık yaratıbmak adına önemli. Seçilmesi tesadüf değildi.

Özlem: Bu ataerkil dünyada, kadının müziğinin henüz tam olarak yapılmadı-

ğı düşünüyorum. melodiKA'nın amatör olması bu açıdan avantaj. Biz kadının sesini, şurunu şarkılann estetiğiyle bulutumak istiyoruz ve bunu yaparken tüm kalıplardan uzak, bağımsız olmak faydalı olacaktır. Namus Belası uyarlamamıda olduğu gibi kendi sözlerimizi yazmaya çalışıyoruz. Aslında bu anlamda desteği de açıktır. Kadın sorununa dair, feminismle çelişmeyen sözleri olanlar bizimle paylaşsa, biz de bestelesek ya da uyarlasak ne güzel olur.

Bizi en çok teşvik eden duygunun, kadının müziki profesyonellik dışında pek de boy göstermemesine isyanımız olduğunu düşünüyorum

Müzik yapmak isteyen kadınlara ne önerirsiniz? Siz nasıl bir araya geldiniz ve müzik yapıp bunu bir de alanlara, eylemlere taşıdinız?

Sevgi: Müzik yapmak isteyen kadınlar, hayat koşturmalarının yanında müziğe de kesinlikle zaman ayırmalar bence. Bir köşede kalmamalı flütümüz, gitarımız, davulumuz. Sesimiz bir köşede kalmamalı. Müziğin eteğine yapışmamız

ve kendimize bu anlamda da güvenerek güzel şarkılar yapmalıyız, çalgılar çalışmamalı. Sesimiz birlikte çoğaldıkça güçlenecek. Müziğin bu anlamda güçlü bir yol olduğunu düşünüyorum.

Yasemin: Kadınların sadece solist olarak değil orkestra olarak da müzik yapabileceğini göstermek önemli. Müzik üzerinden tanışmak, yeni bakışları yorumlamak, birbirimizin sorunlarını biliyor olmak, konuşabilmek çok önemli. Bu sistem kadınlar üzerinden varlığım sürüyor. Biz varız ve var olmaya devam edeceğiz. Patriyarka için değil, kendi özgürlük mücadeleümüz için. Kadının sesini sokağa taşımak çok önemli.

Son söz ne söylemek isteriniz?

Yasemin: Yaşasın kadın dayanışması, yaşasın melodiKA! YAŞASIN MUZIKLE ORGÜTLENİŞİMİZ!

Dilek: Son olarak Zeynep Tanbay'ın bir sözüyle bitirmek istiyorum; "Sevmek, sevgi, aşk..."

Şimdî,

Şu anda...

Her zaman,

Her seyde,

Her yerde...

Durdadan..."

Özlem: Ben de Emma Goldman'ın çok sevdigim sözünü müziğe uyarlamadan duramayacağım: "Müziksiz bir devrim, yapmaya degecek bir devrim değildir."

amargi

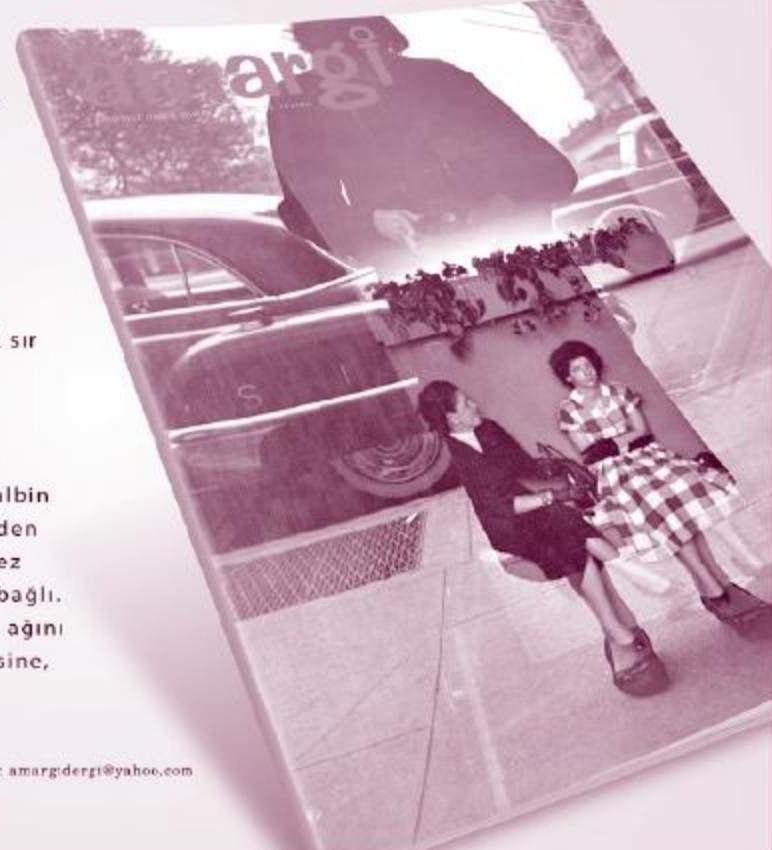
BAHAR 2014 SAYI:32

Dosya: SİRLAR

İşte kalbiniz kadar temiz bu dergi, sırlar hakkında hasbihal etmeye koyuldu. Bir kadınlık bilgisi olarak sırlar ve herkesin bildiği sırlar hakkında yazılarımız var. Devletin, milletin, ailenin sırları hakkında. Kişisel sırlarımız, ifşa etmek için yanıp tutuşulan sırlar...

Kâh insanın kalbini çürüten sırları konuştu, kâh kalbin sırrının dökülmesinin nasıl bir felaket olabileceğinden bahsettik. Konuştuğuça, açıldıka, düşündükçe bir kez daha fark ettik ki, dünyanın bütün sırları birbirine bağlı. Sirgeçirmez bir işin olsa da bu bağlıları, bu örümcek ağını gösterse, sırlar perdesinin gerçekliği örtmediğini, tersine, gerçeğin ta kendisi olduğunu anlayacağız.

Adres: Bestekâr Sokak No:3/B Kartal/İstanbul | Ankara Tel: 0 338 4532645 E-posta: amargidergi@yahoo.com
www.amargidergi.com

Erkek Kulübünde Siyaset: Kadın Parlementerlerle Sözlü Tarih

Serpil Çakır, Versus Yayınları'ndan çıkan yeni kitabına "Türkiye'de Kadın Parlementerler Sözlü Tarih Arşivi Oluşturma Projesi" olarak 2002 yılında başlamış. Parlamentodaki kadın milletvekilleriley sozlu tarih yöntemini kullanarak yaptığı görüşmeler üzerine odaklılığı çalısmasını bir süre rafa kaldırıp 2007 yılında kaldığı yerden devam etti. Siyaseti, meclisi bir erkek kulübü olarak tanımlayan Çakır, bu süreç içerisinde mecliste vekil kadınlarla ve kadın hakerinden temsilcilerle 75 görüşme yapmıştır.

"Kadınlar yurttaşlık haklarından nasıl doğandalar? Bu doğanın nasıl mücadele ettiler? Oy haklarının nasıl elde ettiler? Kadınlar parlamentolara ne zaman girdiler? Bugünkü oranlar nedir? Dünya ortalamasında kadın temsilindeki sayının artmasının nedenleri nelerdir? Türkiye'de bu sayı niçin artmamıştır? Bunda temel etkenler hangileri? Devlet ve hükümet politikalarının, siyasal partilerin, kadın hareketinin tutumunu nasıl? Türkiye'deki vekil kadınların meclise geliş süreci, profilleri, sayıları, oranları nasıl? Türkiye'de kadın vekiller hangi sorularla karşılaşırlar, karşılaşıyorlar?" sorularına kadın parlementerlerin deneyimleri üzerinden yanıt arıyor.

Çakır, kitabı ilk bölümünü Ruth Lister, Anne Phillips, Carol Pateman gibi teorisyenlerin eserlerinden yararlanarak, siyaset bilimi disiplininde kadınlar bakişla ilişkin genel süreci, özel/kamusel alan, eşitlik/farklılık gibi kavramlarla yurttaşlık kavramı arasında bağlantı kurarak oluşturuyor. Siyaset yapmak isteyen kadınların meclise gitmek yoldaki mücadelelerini Batılı ülkeler yanında Rusya, Çin, Meksika gibi örneklerle ayrınlılandırıyor.

Türkiye'deki kadınların meclis (TBMM) deneyiminin ele aldığı ikinci bölümde kadınların siyasetteki durumlarını sorunsallaştıran çeşitli feminist siyaset bilimcilerin çalışmalarından hareketle- ataerkil sistemin devlet politikalarıyla nasıl şekillendiği, bunun eril devlet yapısına nasıl dönüştüğü, erkek egemen yapının eril toplum ve devletteki süreçleri- siyasetin erkek kulübü içinde cereyan eden bir faaliyet olduğu fikri destekleniyor.

Üçüncü bölüm dört alt bölümden oluşuyor. İlkinde aile, çalışma, kadın rolleri, iktidar ilişkileri türünden ataerkil yapıların siyasetin işleyişi üzerine yaptığı etkilere bakılıyor. İkinci alt bölüm siyasal partilerin kurumsal, örgütsel, ideolojik açısından kaynaklı sorunları ideriyor. Siyaseti icra ederken partilerde ve mecliste yaşanan sorunlar üçüncü alt bölüm oluşturuyor. Dördüncü ve son alt bölümde milletvekili kadınların anne ve eş olarak cinsiyet rolleri arasında sıkışmalarının yarattığı sorunlara göz atılıyor.

ERKEK KULÜBÜNDE SİYASET

Kadın Parlementerlerle Sözlü Tarih

Serpil Çakır

ideolojik açısından kaynaklı sorunları ideriyor. Siyaseti icra ederken partilerde ve mecliste yaşanan sorunlar üçüncü alt bölüm oluşturuyor. Dördüncü ve son alt bölümde milletvekili kadınların anne ve eş olarak cinsiyet rolleri arasında sıkışmalarının yarattığı sorunlara göz atılıyor.

SIFIR NOKTASINDA DEVRİM

Er Ay, Yıldızım Üretim ve Feminist Mükadele
Sibyl Federici
Cilt: 1. Dostluk Mührü
Hüd Mihal
Gülten Akgün

SINIR BİLGİSİ
Sosyal İktidat: Toplumsal Mekân
ve Kadına Yönelik Şiddet

**AKDENİZ'DE
KADIN
İSTİHDAMIM
SEYRI**

Ayşe Volga, Nihan Özkan
Müdürlük: DİDİM İNŞAAT
EDİBİ KAYALIK

**BAŞKALDIRAN
BEDENLER**
TÜRKİYE'DE TRANSGENDER, AKTİVİZM
VE ALTYÜKÜREL PRATİKLER

Hazırlayan:
BERFO ŞEKER
metis i siyahbeyaz

Öfkeli protestolarda neden orta yaşı kadınları göremiyoruz?

Özel alanımızdaki pozisyonlarımızın dışarıdan alanımıza birkaç kişinin girmesiyle birdenbire tersyüz olması, toplumsal cinsiyet rollerinin üstümüze yapılması an meselesi

Melissa Benn
Çeviri: Büşra Ul

Sunu biliyoruz ve saygı duyuyoruz: Günümüz feminizminin genç kadınlar sekillendiriyor ve yönlendiriyor. Muhteşem bir şekilde hem de. Fakat özellikle yaşam ilerledikçe, şu kısım kafamı karıştırıyor ve canımı sırkıyor. Cinsiyete dayalı adaletsizlikler sıralandığında, üstü kapalı bir şekilde artan fakat görülmemesi neredeyse imkânsız eşitsizliklerden bahsetmiyorum bile, yaşça büyük kadınların bu konularda tweet yağdırması veya öfkeli protestolar düzenleyip Whitehall'da² yürümesi gerekmeye mi?

Şimdî bazı gerçekleri masaya yatıralım. 50'li yaşlardaki kadınlar kendileriyle aynı yaşta olan erkeklerden neredeyse beşte bir daha az -ki bu diğer yaş gruplarıyla karşılaşılınca cinsiyetler arasında oluşan en büyük fark- 30'lu yaşlarındaki kadınlardan çok daha az kazanıyorlar. 50 yaşın üzerinde yarı zamanlı çalışan birçok kadın, yilda 10 bin pound'dan daha az kazanıyor. Amerika'da ise yokşulluk içerisinde yaşayanileri yaşta kadınların oranı yüzde 18 ile tavan yapmış durumda. Dünyanın her yerinde, kadınların büyük çoğunuğu, yaşlı akrabalarının bakımıyla ilgileneiyor ve bu kadınların milyonlarca, büyütmeye çalışıkları çocukların bakımı muhtaç ebeveynleri arasında mezik dokuyor.

Peki neden ortada daha kolektif veya yaygın bir protesto yok? CLR James bir keresinde işçi sınıfını kendi çıkarlarını savunmak konusunda "utangaç" olarak nitelendirmiştir. Fakat orta yaşı kadınlar bundan çok çok daha kötü durumda. Evet, bazıları şimdilerde sessini çıkarıyor, yaşları ilerledikçe sessizleşmeyi reddediyor, ki bunların çoğuluğu ikinci dalga feministler. Kendi mutfaklarında öfkeyle fokurdarken, kamusal alanda azimle sessiz kalıyorlar.

Tüm bunlar dönüp dolasp bizi aynı, bildik sonuca, kişisel oları politik olan dan ayırmamın zorluğuna götürüyor. Örneğin, bitmiş bir evlilik bir kişinin yaşayabileceği en kişisel acılarından biri,

fakat bu durumun nedenleri ve sonuçları ciddi şekilde politik. Kadınlar ailelerine karşıksız emek harcıyor, bunun sonucuya elinde kalan az miktar para, darbe almış bir sosyal statü ve kendine güvensizlik oluyor.

Geçenlerde boşanmış bir arkadaşım "Geçmişte, bazen, bazı kötü seçimler yaptım." dedi. Gerçektin mi? Oysa ben, onun bekâr bir anne olmayı ve oğullarını yetiştirmek adına güvensiz ve düşük ücretli işlerde çalışmaya bilerek szczególni bir his hatırlıyorum.

Bazları için baş kaldırmaya düşüncesi, başarısız, sıkıntılı ve yaşı bir halde tek başına kalmak ve her şeyi riske atmak anlamına geliyor. Bazları içinse, belirsizlik dağılıyor. "Sonunda bu feminizm olayını anlamaya başladım. Artık bana çok mantıklı geliyor." dedi önceleri apolitik olan 52 yaşındaki iş arkadaşım.

Hepimiz genç ve çekici yüzlere karşı medyanın duydugu ağızı biliyoruz. İngiliz İşçi Partisi'nin yaşça ileri kadınlar komisyonu, TV sunularının yüzde 30'unun 50 yaş üstü olduğunu, bunların yüzde 82'sini ise erkeklerin oluşturduğunu tespit etti. Kadınlar nerede peki? Politika dünyası da kendisine mensup yaşça büyük kadınları utanç verici bir şekilde yok sayılıyor. Geçen sene İşçi Partisi Edinburgh milletvekili Sheila Gilmore, Telegraph'daki samimi yazısında söyle diyordu: "Parlamento'da en iyi saklanan sırardan biri de parlamento içerisinde bulunan 50 yaş üzeri kadın milletvekili sayısıdır. Fakat sahip oldukları deneyimlerin zenginliğine rağmen, bu kadınları asla 'yükseLEN yıldızlar veya izlenmesi gerekenler' gibi popüler listelerde bulamazsınız."

Cinsel tacizden düşük maaş ve emekli maşalarına kadar her şey hakkında konuşan, farklı kuşaklardan katılımcılara sahip hevesli bir grup ile günümüzde kadınların hayatları hakkında gerçekleştirilen bir politika tartışmasına katılmak için davet edildiğimde, bunu bizat yakından gördüm.

Sonrasında orada bulunan üst düzey bir politikacı ile karşılaştım, "orta yaşı kadınların yapısal engeller gibi eski konularдан konuşmasından"sa, genç kadınların enerjisi ve canlılığını karşı büyük bir ilgi ve heyecan duyuyordu.

Yavaş yavaş bir şeyle değişiyor. Yaşça ileri kadınlar yaşlarının ekonomik gücünden konuşuyor ve leopar desenli giysiler giyme hakkının olduğunu beyan ediyorlar. Bu ay Ticaret Biriği Merkezi 50 yaş üzeri çalışan kadınlar hakkındaki raporunu yayımlayacak ve ayrıca Miriam O'Reilly¹ ve Guardian'dan Jackie Ashley² gibi önemli kişilerin önerliğinde İşçi Partisi'nin yaşça ileri kadınlar komisyonu da bu yıldı bulgularını yayınılayacak.

Fakat tüm bu rapor ve tavsiyelere ek olarak, daha fazla eyleme ihtiyacımız var. Şakaya karışık başkaldıran bir tutum ve alemi olarak ince zeka ve cesareti bir tavr göstermek. Bir düşünün, eğer katıldığım politika seminerinde, üzerlerinde "Boktanmaşlara son" veya "Ulusal bakım hizmeti istiyoruz" yazan tiptöpler giymiş 50 yaş ve üstü kadınlarından oluşan bir grup Whitehall'da yürüseydi, kesin söyle olurdu: Konu medya da geniş yer bulus, ulusun her yerinden yaşa ilerlemiş kadınlar seslerini yükseltir ve gündüz programları ile akşam haberlerinde "yapısal" sorunları tartışmak için politikacılara sıraya girerdi.

¹ <http://www.theguardian.com/consumer-free/2014/feb/09/middle-aged-women-injustice-angry-protest>

² Londra'nın merkezinde, hükümet binalarının bulunduğu yol.

³ İngiltere'nin 57 yaşındaki ünlü TV sunucusu.

⁴ 59 yaşındaki İngiliz gazeteci ve yazarı, İşçi Partisi eski milletvekili.

Yolun sonu deniz...

Kendimizi bildiğimizden beri deneyimlediğimiz tüm kentler erkekler tarafından erkekler için inşa edildi. Kentin zevküsefasını sürecekler de yine hep erkekler olarak belirlendi

Etra Özban – Cemile Gizem Dinçer

Bir çadırın içindeydik. Ufakçık çadırımız için bile bizden onlarca lira isteyen kampingle re inat Kaş antik tiyatronun yan başına kurduk evimizi. İki kadın, kentin sokaklarına, binalarına daha fazla sıgamayan bedenlerimizi bireb olsun özgürlüğümüzün yolunu en eski hippi taktığında bulduk: "sırtla evini düş yollara", hem yolun sonu deniz... Kentin sokaklarında "saklamamız" gereken bacaklarım, genel ahlaklı bozan memelerimizle düştük yollar.

Bir kent bir kadına neler eyler? Şimdi buraları düşünmenin vakti zaman değil, şimdi buradayız. Çadırımızı kuruyor, kafamızı kaldırınca binaları değil gökyüzünü görüyoruz... Havluları ağaçlara asıyor, sabah güneşle çadır kavrulmaya başlayınca tulumlarla ağaç gölgeleninde devam ediyoruz serin uykulara. Kaş'ın denize çıkan sokaklarından geçip çadırımıza dönüyoruz gecenin bir vakti.

Bazen bize bile komik gelen oyunları buluyoruz korkumuzu bastırmak için, bazen savunma sanatlarında arıyoruz çareyi, bazen vurdumduymazlığa vuruyoruz

"Şehir kadınlar için kendilerini devamlı tehdit altında hissettiğini, kurbanlaştırıldıkları, korku ve tehdit dolu bir mekân mıdır?" diye başıyor Rosa Ainley Mekan, Beden ve Cinsiyette Yeni Şirkalar kitabına.¹ Belki de mekân, cinsiyeti, mekânlardaki kadın olma deneyimini tartışmak, paylaşmak için en iyi başlangıç cümlelerinden biri bu. Bir şehir bir kadına neler eyler? Kendimizi bildiğimizden beri deneyimlediğimiz, bildiğimiz tüm kentler erkekler tarafından erkekler için inşa edildi. Kentin zevküsefasını sürecekler yine hep erkekler olarak belirlendi.

Bir kadın olarak tek başına bir mekânda var olmanın zorluğu belirdi hep karnımızda, üzerinde iki çift göz hissetti. Yeri geldi sesimi yükseltik o bakışlara, yeri geldi yok saydık, yeri geldi elimizdeki bir kitabı, dergiye, telefonu döndüp bakışlardan korunmaya çalıştık. Kadınların kamusal alandaki kimseye? Gerçi sorsak öyle derlerdi.

Kaş rahat olabilir belki ama biz değiliz işte. O bir şeyin faileri geziyor sanki etrafta, sahi biz niye bu kadar geriliyoruz? "Altı üstü gürültü, ışık" deyip niye devam edemiyoruz uykuya? İki kadın bir yere çadırını kurup kalmak istedik, en ufak bir beklememişti, biz de faileri mi bekliyoruz? Failler! Araba gitmeye kadar bir hayli gerginiz, araba gitmekten sonra da bu denli korkusunuza, bu ufacık olayın bizde yaratığı koskoca duygularmala geriliyoruz. Yaşamışlık, deneyim dediğimiz şey tam da bu galiba. Tazecik bir tane daha eklemiyor mekan ve kadın olma deneyimlerimize. Hiçbir şekilde tam olarak apaçık tanımlanamayan, her daim tartışmaya açık ama her haliyle politik olan deneyim... Yillardır deneyimlediğimiz, tehdidini hissettiğimiz erkekliklerden bir anda nasıl sıyrılmamız beklenebilir ki?

duruşu, "saygınlığın" yazılı olmayan kuralları ile sınırları hep. Bir kadının kamusalda bir başına aylaklı edecek hali yoktu ya! Boş vaktini "oldurmek", koşturma arasında ufak bir nefes almak için bir köşe başında dakikalar geçiren kaç kadın gördük ki? Nefes almak istiyorsak, bunu hızlıca yapmamız gerekiyor. Öğretildi bize. Zira kadın başımıza kentin her istediğimiz noktasında soluklanmak bize değil ancak erkeklerle has bir şeydi, biz kentin sokaklarını "kalmak" için değil ancak "geçmek" için kullanabiliyoruz. Neticede iyi "kızlar" kamusalda herhangi bir alana sahip olamaz ancak "misafiri" olabilirlerdi onun. İyi kızlar cennete, kötü kızlar her yere giderken bir ara kategori olarak beliren çitir kızların nereye gitceği tahmin bile edilemezdi. Kamusal alanla ilişkilenmişimize göre şekillenen kadınlık kategorileri!

4

5

Kamusalın erkek olarak, ev içi alanın ise "kadınlara mahsus" olarak tanımlanmış kamusal-özel alan ayrimında, kamusal çıkmaman, kenti kullanmanın da koşulları çoktan belirlenmiş durumda. Kentin sosyal eşnek için kullandığımız alanlarından yaşamak için seçtiğimiz mekânlarına kadar her şey bu düzenlemelerden nasibini alır durumda. "Tek başına yaşamak isteyen bir kadın misin? Dur bakalım!" diyor patriyarka, "Dur hele öyle kentin istediğin yerinde istediğin şekilde yaşamamazsun. Mahallenin, semtin namusuna zeval getirebilme ihtiyacın var". "Erkeksiz" yaşayan kadınlar olarak, kentin "istediğimiz" tarafında yaşamamıyor, istediğimiz yerinde ev kiralayamıyor. Bunun da ötesinde, "patriyarka baskısı" yüzünden kente kurdugumuz ilişki bir erkeğinkinden her daim farklı oluyor. Kentten kaçıp kasabaya, kira bayra çayra gidelim diyoruz, orada da başka türlü çikiyor kasıma.

Kent biz kadınlara neler eyler? Hem özgürlüğümüz, hem sınırlanırdığımız bu kentlerde biz neler eyleriz? Kentin, ekonomik ve sosyal imkânlar için olanaklar sağlarken bir yandan da kısıtlamaları ve sınırlanımları beraberinde getirdiği aşıkâr. Bu sınırlanma hissiyatının en temel göstergesi bedenimiz üzerindeki tahakküm. Kentte sık sık şiddetle maruz kalabilimiz hissiyatı onlara. Lakin biz kadınlar, kente kurdugumuz ilişkinin, kente dair gergiliklerimiz bir "güvenlik" meselesi olmadığını biliyoruz. Kapısında güvenlik görevlilerinin beklediği evler, bol kame-

Biz kadınlar, kente dair gerginliklerimizin bir "güvenlik" meselesi olmadığını biliyoruz... Aksine, şehrin "bize uygun olan yerlerini" belirleyen, gece yarısı sokakta olduğumuz için "laf söyleyebileceğini" düşünen erkeklerin güç aldığı patriyarkaya karşı savasımız

ralı sokaklar değil hayatımız. Tam aksine, erkekliklerinden güç alıp bedenimiz üzerinde söz söyleyebileceğini iddia eden, şehrin "bize uygun olan yerlerini" belirleyen, gecenin bir yarısı sokakta olduğumuz için bize "laf söyleyebileceğini" düşünen erkeklerin erkekliklerini her seferinden yeniden inşa ettiği patriyarkaya karşı savasımız.

Bir kadının kentin "tekimsiz" sokaklarındaki tedirginliği de, inadına o so-

kaklardan geçişi de politiktir. Keza iki kadının kendilerini kentin ötesine atmayı çabalayıp, sarı farlarla üst üste eklenmiş nice kent deneyimlerini karşılarda bulmaları da, sonra uzun uzadıya "ama neden biz bunu hissetmek zorundayız"ı sorgulayışları da... Evet, biz feministlere göre her şeyler politik. Toplumsal cinsiyet rollerinin durmadan yeniden üretildiği cinsiyetendirmiş bir mekân olarak kentlerdeki deneyimlerimiz de bundan azade değil. Korksak da geçiyoruz o sokaklardan. Bazen bize bile komik gelen oyunları buluyoruz korkumuzu bastırmak için, bazen savunma sanatlarında arıyoruz çareyi, bazen vurdumduymazlığa vuruyoruz... Ne kadar kadın o kadar farklı çözüm. Mücadeleyi bırakacak bir köşesi yok bu dünyamın, ne issız tepelerde, ne kalabalığın birbirine karıştığı caddelerde kendimizle. Dünyanın her şeyine ve her yerine sırmış erkeklikle mücadelemez sürüyor. Bize atfedilen kadınlık rollerini nasıl reddediyorsak, kentin bizim için belirlenmiş alanlarına sıkışmayı da reddediyoruz. Ve pek tabii ki de geceleri de, sokakları da, meydanları da terk etmiyoruz, hatta hepsini istiyoruz. ■

¹ Rosa Ainley (Ed.), 2001, *New Frontiers of Space, Bodies, and Gender*, Londra: Routledge,

Yerel seçim, kimin için?

Kadın adaylarının sesinin pek duyulmadığı, erkek nutuklarının bolca yankılandığı bir yerel seçim daha geride kaldı

Nihal Şirin Pınarcıoğlu – Begüm Acar

Sevgili erkek yurttaşlarım, Kentlerimizi yaşanabilir *kılmak* için çalışıp ihtiyaçlarınız doğrultusunda yeniden *kuracagız*. Eski komşuluklar öldü mü diyeşsünüz? Üzülmeyin sizlere komşularınızla rahat oturabilin diye "bay lokalleri" açacağiz. Buralarda sizin için feyz düşme, tırşu karma gibi karsılar da vereceğiz. Erkeklerimizin ev ekonomisine katkı sağlama için elimizden gelen her şeyi yapacağız!

İşe mi gidiyorsunuz, hastaneyeye mi gidiyorsunuz, evde temizlik mi yapacaksınız? "Çocuklara kim bakacak?" diye dert etmeyin! Her mahalleye 7/24 hizmet veren kreşler açacağız. Gece karanlık sokaklarda taciz korkusundan yürüymeyorsanız, bu sizin sorununuz değil! Sokakları aydınlatacak, durak mesafelerini kasaltacağız. Muhitarlıklarda her türlü sorunuunuza danışmanız için erkek masaları kuracak, şiddette uğrayan erkeklerimiz için erkek sigorta evleri açacağız. Göçmen erkek kardeşlerimiz için de sorularını paylaşacakları kriş masaları oluşturacağız. Bizi, sizin için varız. Erkeğe dıyarlı politikalar partimizin önceliğidir...

Böyle bir yerel seçim konuşması duydugunu düşünün. Muhtemelen önce kendinizden şüpheyeye düşer, algınızı kontrol etmeye kalkarsınız. Hatta kendinizi birkaç kez çımdıkledikten sonra fataş gibi açılmış gözlerinizle, konuşmayı yapan adayın gerçek olup olmadığını anlamaya çalışırsınız.

Ama panige gerek yok! Böyle bir sahneyi görmek, muhtemelen ömrümüz dâhilinde nasp olmayacak. Rahat olup sapaslaşam algarımızla mücadeleimize devam edebilir, biz de bu 'fantastik' kurgu denemesinden sonra sıkıcı gerçeklere geri döneniz.

Yine, yeniden... Neden?

Kadınlarla ilgili tablonun, 3 büyükşehir belediye başkanının ilk kez kadın olması¹ ve kadın başkan sayısının birazlık artması dışında, neredeyse değişmediği genel seçim kıvamında bir yerel seçimi daha geride bıraktı. Bu seneki yerel seçimlerde, memleket gündeminin çalkantılarından ötürü kestiremediğimiz bazı detaylar vardı da, kadınlar açısından talmuin edemediğimiz pek bir şey yoktu maalesef. Neredeyse tamamı erkek olan

adayların "pembe yalanlar"dan öteye gitmemeyen seçim vaatlerinin havada uçuştuğu bir seçim süreciydi yeniden iste... Peki, neden kadınlarla ilgili tablo birkaç istisna dışında aynı kahiyor? Bunun Türkiye'de yerlesik olan politika yapma biçimleriyle, yerel yönetimlerin erkek hegemonyasında bir alan olmasıyla, kadınların sadece "yön lendirilebilir nesneler" olarak görülmesi ve adaylıklarının çok da teşvik edilmemesiyle, yıllardır koltuklarına çakılıp kalmış siyasetçilerle ve onların rant ilişkileryle yakından ilgisi var!

Yerel politika kadınlar için kilit öneme sahip çünkü... Yerel yönetimler gündelik yaşamıya doğrudan dokunan politikaların oluşturulmasında başrolde

Kadınlara rağmen kadınlar için!

Kadın adaylarının sesinin pek duyulmadığı, erkek nutuklarının bolca yankılandığı bu seçimde de "halka hizmet" en çok kullanılan başlıca slogan olmaya devam etti. Bu "halk" kavramının içine kadınların ve transların ne derece dâhil edildiği belirsizliğini koruyor. Çünkü adayların programlarına şöyle bir bakıldığında sonuçlarından en çok erkeklerin yararlanacağı ya da kadınlar için neye tekabül edecek hesaplanmış projeler gözü çarpıyor. Kadınlar için yürütüleceği öne sürülen projeler, yerel yönetimlerin hali hazırda sundukları hizmetlerle benzer. Kadınlar için açılan taki tasarımları, cilt bakımı gibi güya istihdama katılımı sağlanmayı amaçlayan hobi kursları, sosyalleşme, deşarj olma için fala açılan "hamam lokalleri", "aileye katkı" olusun diye verilen mikro-krediler... Bu projeler, ya cinsiyet eşitliği için gerçek bir dönüşüm yaratmaktan uzak ve sadece pratik ihtiyaçları karşılamaya yönelik ya da kadınların arasındaki dil, din, etnik köken, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, sınıf gibi farklılıklarını dikkate almayan, tek tip kadın modeli kabul edilerek oluşturulmuş planlardan ibaret. Oysa yerel yönetimlerde bu farklılıklar da göz önünde tutularak tüm politika ve planlara cin-

siyet eşitliği bakışını yerleştirmek, tüm faaliyetlerin cinsiyet eşitliğine nasıl bir etki yapacağını düşünmek gerekiyor.

Eleetirdiğimiz bu tablo, hâkim olan ve kalplasmış bir yerel siyaset anlayışını tarif ediyor. Bunun dışında kalan istisna uygulamalar da var ve takdir etmesini bilmek gereklidir.

Sen sus, rakamlar konussun!

Cinsiyet eşitliğini dert edilmiş bir yerel yönetimde kadınların yer almaması son derece ironik olur. O nedenle, önce rakamlara bakalım. Kadın Koalisyonu'nun oluşturduğu istatistiklerde göre² AKP %1, MHP %3, CHP %5, kadın aday oranı ile seçimlere girdiler. BDP (resmi aday sayısı %13, eşbaşkanlıklarla birlikte %41) ve HDP (benzer sıralamaya %21 ve %41) ise kadın aday oranları ve bunun seçime yansyan sonuçları ile bu partileri geride bıraktı.

BDP ve HDP'nin yerel politikaları da cinsiyet eşitliğini sağlamak için diğer partilere oranla daha yakın görünüyor. Kultural yapılanmada ve yerel hizmetlerin sunumunda cinsiyet eşitliğini sağlamak üzere hem belediye hem de meclis komisyonları içinde eşitlik komisyonlarının kurulması, kadın danışma merkezlerinin açılması, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, personel alımında %40 kadın katısı, kadınlara şiddet uygulayan erkek belediye çalışmasına yaptırım gibi uygulamalar yerel yönetim politikalarının da mevcut.

Bu sıktı tablo değişir mi?

Ve gelelim zurnanın zirt dediği yere! İstisnalar dışındaki bu tablonun değişmesi mümkün mü? Bu sorunun yanıtında kadınların kentsel yaşamın neresinde konumlanan(dırıl)dıklarına ilişkin algı önem taşımaktır. Kadınlar korunması kolları, hoş tutulması gereken ve sadece oy kullanın, karşılığında da hasbelkader hizmet alanlar mı? Yoksa yerel politikaların oluşturulmasında etkili olan öznel mi? Bu ikincisi akıllardan pek de geçmiyor belli ki, geçmiş kadın aday sayısı bu kadar düşük kalmadı herhalde demekten alamıyoruz kendimizi!

Şimdi samimasyon ki biz "sadece rakamlar belirleyicidir" diyoruz. Ancak, tek başına yeterli olmasa da sayısal temsil önemli bir kriter. "Once görünürlük artacak ki..." diye başlayan hikâyemiz yani Görünürlük artarken, bir yandan da temsilci kadınların kendilerini politik özne olarak tanımlamaları, söz

sahibi olmaları esas mesele. "Sadece talep etmiyoruz, çözüm üretmeye de talibiz" diyebilmek... Ozne olmak, sadece seçilmek için değil, seçmek için de belirleyici. Kendimizi özne olarak görmediğimiz ya da görülmemişimiz zaman yerel yönetimlerde seçenek de seçilen de olsak bu hikâyede ne kentlerin ne kadınların payına var olandan farklı bir şey düşüyor.

Peki, kadınlar olarak her alanda olduğu gibi bu alanda da politik özne olduğumuzu hatırlamak ve hatırlatmak neden önemlidir? Yerel politika kadınlar için *kilit öneme* sahip çünkü... Yerel yönetimler gündelik yaşamıya doğrudan dokunan politikaların oluşturulmasında rolde. Kenti erkeklerden farklı deneyimleyen kadınların sorun ve gereksinimleri de farklı. Zamanının çoğunu yaşadığı evde ve mahallede geçen kadınlar için de, bu alanlar dışında vakit geçen kadınlar için de belediyeının sunduğu ya da sunmadığı hizmetler hayatı önemde. Sokağın çamuru, elektriğin suyun, kreşlerin, sigınakların yokluğu, sokak lambasının arızası, toplu taşıma araçlarının saatleri, durak yerleri, engelli kadınları hesaba katmayan sokaklar, mekanları... Sınır koyma imkânı yakın olduğu bu liste kadınlar için yerel politikanın ve özne olmanın neden önemli olduğunu ilişkin önemli ipuçları veriyor. Yaşamlarımızı doğrudan etkileyen bu

talepleri ancak biz politikleştirip gündeme taşıyabilir, "kadınlar adına" değil "kadınlar için" politika yapmanın gereğini yerine getirebiliriz.

Gezi direnişiyle birlikte örgütlenen forumlar, kadınlarla alternatif yerel politika üretmenin yollarını açtı

Başa yoldan da politika yap arız!

Öte yandan belediye başkanlığı, meclis üyelikleri, muhtarlık gibi formal karar alma mekanizmaları, politika yapabileceğimiz, yerel politikaları etkileyebileceğimiz tek alan değil. Alternatif politika üretmenin başka yolları da var. Örneğin, Gezi direnişiyle örgütlenen forumlar, bu yolların birini açıyor. Kadıköy'de her hafta toplanarak kadın politikası üretmek üzerinden örgütlenen Yoğurtçu Kadın Forumu'ndaki kadınlar, yerel politikaları etkilemenin çeşitli yöntemlerini de geliştirmek. "Oyumuz kadınlarından yana bir Kadıköy için" diyen kadınların nasıl bir yerel yönetim istediği dair oluşturduğu talepler, eylemlerle ve görüşmelerle yaygınlaştırıldı, politikaları dönüştürmeye talip oldukları adaylara anlatıldı. Yoğurtçu Kadın

Forumu'ndan kadınlar bakım nasıl bir Kadıköy istiyor?

Sokaklarında günün her saat gezebildiğimiz, taciz, tecavüz, can güvenliği endişesi taşımadığımız, erkek şiddetine uğramadığımız, evdeki şiddetten kurtulmak için sığınacağında gidebildiğimiz, temel hizmetlere kolayca erişebildiğimiz, gelir ve giderlerinden haberdar olduğumuz, buna madda hale edebildiğimiz, bakım hizmetlerinden, ev işlerinden tek başımıza sorulup tutulmadığımız bir İstanbul'da, bir Kadıköy'de yaşamak istiyoruz!

Bu paragraf, hepimizin kent hâline biraz değişmiş sanız. Hayalimiz, cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik bir belediyeçilik anlayışını gerektiriyor. Böyle bir perspektif sadece kadınlar için değil tüm toplum için dönüştürücü bir etki sağlayacak, herkesi özne birlikte örgütlenen forumlar, bu yolların birini açıyor. Kadıköy'de her hafta toplanarak kadın politikası üretmek üzerinden örgütlenen Yoğurtçu Kadın Forumu'ndaki kadınlar, yerel politikaları etkilemenin çeşitli yöntemlerini de geliştirmek. "Oyumuz kadınlarından yana bir Kadıköy için" diyen kadınların nasıl bir yerel yönetim istediği dair oluşturduğu talepler, eylemlerle ve görüşmelerle yaygınlaştırıldı, politikaları dönüştürmeye talip oldukları adaylara anlatıldı. Yoğurtçu Kadın

¹ Aydın (CHP), Diyarbakır (BDP), Gaziantep (AKP). Ayrıca Mardin ve Van'da iki kadın eşbaşkan oldu (BDP).

² <http://www.kadinkoalisyonu.org/tr/node/192>

Kadınlar Özge için kampüs ve sokaklarda eylemdeydi

İstanbul Üniversitesi öğrencisi Özge Gündoğan, Eyüp Gök Türk Karakolu'ndan ilk kez koruma istemesine rağmen önləm alınamaması sonucu eski sevgilisi tarafından öldürdü. İstanbul Üniversitesi'ne "Aşktan katil yatan直径iniz batsın" pankartı atan üniversiteli kadınlar, Özge'nin sınıf arkadaşları ve hocaları ile birlikte kampüs içinde bir yürüyüş gerçekleştirdi. 7 Mart'ta Galatasaray Meydanında bulunan Üniversiteli Kadın Kolektifi bir basın açıklaması yaparak

"Kadın düşmanlığı tüm kadınları hedef alıyor, kurtuluşumuz için inatla direneceğiz; inadına hayat, inadına sokak" dediler.

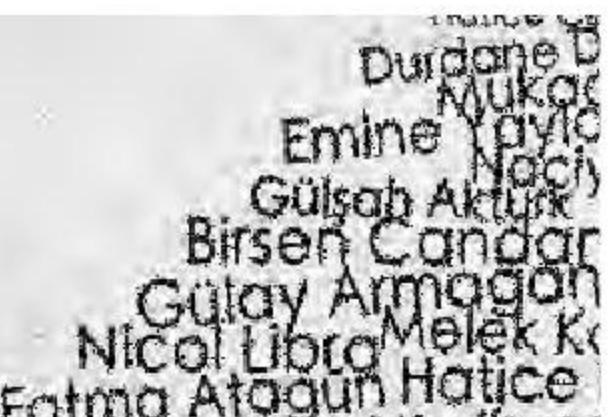
Erkek şiddetinin yargıdaki bir yılı

Bianet, 1 Mart 2013 – 31 Ocak 2014 tarihleri arasında ulusal ve yerel medya ile haber sitelerine yansıyan erkek şiddeti davalarının çetelesini çıkardı. Araştırmaya göre bu tarihler arasında 31 kadın katili, 46 tecavüz, 11 yaralama davasının yanı sıra şiddet uygulayan kocalarını ve/veya tecavüzcüyü öldüren kadınların yargılandığı altı davamın sonucu bağlandı ve medyaya yansıdı. Artık kadın katillerine ceza indirimi uygulanmaması haberdeği taşıymaya başladı. 31 cinayette katillerin yüzde 45'i tahrik ve iyi hal indirimlerinden faydaladı. Sistematiğin ardından gelen cinayetlerin sadece yüzde 29'unda katillere ağırlaştırılmış müebbet "ceza" si verildi. Kadın katillerinin yüzde 35'i(!) müebbet hapis cezası aldı. Cinayetlerden ceza alan failerin yüzde 51,6'sı kocalar oluşturdu. Kocaları yüzde 6,4'lik oranda öldürdükleri kadınlarca reddedilen erkekler, eski kocalar ve sevgililer takip etti.

Dicle Üniversitesi'nde tacize karşı yürüyüş

Ev işçiliği konferansta tartışıldı

Dicle Üniversitesi Öğrenci Derneği, Diyarbakır Ziya Gökalp Öğrenci Yurdu'nda yaşanan tacizi protesto etti. Rektörlüğün ve yut yönetiminin taciz olaylarına duyarlı kalmamasına tepki gösteren öğrenciler adına bir açıklama yapan Elif Durmuş, daha önce yaşanan taciz olaylarının örtbas edilmek istediği, olaylara sessiz kalmayanların yuttan atılmakla tehdit edildiğini, gerekli önlemler alınmadığını takdirde eylemlerini sürdürceklerini söyledi.

Sandıktan kadınlaraya çıkan oylar

2014 Yerel Seçimleri'nde Türkiye'de ilk kez üç büyükşehirin belediye başkanlığı koltuguuna kadınlar oturdu: Diyarbakır'da BDP'li Gültan Kışanak, Gaziantep'te AKP'li Fatma Şahin, Aydın'da CHP'li Ozlem Çerçioğlu adımları oylarıyla büyükşehir belediye illerinden konferansa katılan ev işçileri, etkinliğin forum kısmında duyu ve düşüncelerini dile getirdi. Panelin açılış konuşmasını yapan IMECE Kadın Dayanışma Derneği'nden Serpil Kemalbey, "Çalışmalarımız sayesinde ev işçilerinin resmi olarak da bir sendikası oldu. Ancak esas olan ev işçilerinin İş Yasası'na dahil edilmesi," dedi. Konferansı konuşmacı olarak katılan Doç. Dr. Saniye Dedeoğlu ise, kayıt dışı alanda çalışan kadınların sayısının erkeklerden daha fazla (yüzde 58) olduğunu belirtti.

Üniversiteli kadınlar: "Öldüren sevgi istemiyoruz!"

Üniversiteli kadınlar 14 Şubat Sevgililer Günü'nde "Öldüren sevgi istemiyoruz!" dierek İnsan Hakları Anıtı önünde oturma eylemi gerçekleştirdi. Kadınların yüzde 18'inin sevgilileri tarafından öldürdüğü belirtilen eylemde üniversiteli kadınlar yüzlerinin yarısını öldürülmiş ve şiddete uğrayan kadınların yüzleriyle kapattı. Oturma eyleminin ardından Üniversiteli Kadın Kolektifi adına Nebiye Merttürk bir açıklama yaparak bütün kadınları AKP'nin gerici ve kadın düşmanı politikalarına karşı mücadele etmeye çağrırdı.

İspanya Konsolosluğu önünde kadınların kürtaj eylemi

İspanya'da iktidarda bulunan muhafazakâr Halk Partisi geçen Aralık ayında kürtaj yasasında değişikliğe gitti. Kürtajın uzun yıllar boyunca yasak olduğu İspanya'da kadınlar devlete ve kiliseye karşı girişikleri çetin bir mücadeleinin sonunda kürtajın yasal ve sosyal sigorta kapsamında olmasının sağlanmışlardır. Yeni düzenlemeye göre, kürtaj ancak hamile olan kadının "fiziksel ve ruhsal sağlığının tehlike olmasa ve tecavüz vakalarında" yapılabilecekti. Ancak başta İspanya olmak üzere dünyamın birçok yerinde kadınlar bu yasaya karşı seslerini yükseltti. 1 Şubat'ta İspanya'nın dört bir yanında "Seçim suç değildir" sloganlarıyla yasa değişikliği protesto edildi, Avrupa'nın birçok şehrinde bu protestoları destekleyen eylemler yapıldı. İstanbul'da da Kürtaj Hakkı Karar Kadınların Platformu, Gayrettepe'de bir yürüyüş düzenledi. "Kürtaj hakkımızdan vazgeçmeyeceğiz, ne İspanya'da ne Türkiye'de!", "Her yer Madrid her yer direniş!", "Yaşasın

kadınların uluslararası dayanışması!" sloganlarının atıldığı yürüyüşün sonunda İspanya Konsolosluğu önünde basın açıklaması yapıldı. Muhafazakârlığın dininin, dilinin, ulusunun önemli olmadığı, her ülkede kadın düşmanlığı anlamına geldiğinin ve erkek egemen sistemi güçlendirdiğinin bir kez daha görüldüğü belirtildi. Kadınların doğurganlığı üzerinde kurulan erkek denetimine, birey olarak ekeklerin, devletin, sermayenin, tıbbın kadın bedenini tahakküm altına almayı çalışmasına izin verilmeyeceği ifade edildi. Franco'nun Fasist diktörlüğünün yasalarına doğru dev bir geri adım anlamına gelen bu yasa değişikliği, halen Parlamento tarafından kabul edilmemiş inşî yürürlüğe girmemiştir.

Manisa'da Standard Profil önünde cinsel taciz protestosu

Petrol-İş Sendikası, Manisa'daki Standard Profil fabrikasında işten atıldıkları için 10 aydır direnişte olan kadın işçilerde yönelik, fabrika yönetimi tarafından organize edilen cinsel taciz ve cinsel sataşmalar 25 Şubat'ta protesto etti. Sendikal Güç Birliği Platformu Kadın Koordinasyonu da 8 Mart direnişteki kadınlarla karşılaşma geleneğini, 5 Mart'ta Manisa'da Standard Profil işçisi kadınlarla dayanışarak gerçekleştirdi.

Standard Profil'de direnen kadınlar adına konuşan Aysen Tufan, yaklaşık 300 gündür sendikalaşma mücadelesi verdiğilerini, çocukların geleceklerini için, huzur içinde, eşit bir şekilde çalışabilmek, ıssız kalma korkusu yaşamamak için Petrol-İş üye oldukları belirttikten sonra, işverenin baskıcı tutumlarına değindi. Sendikadan istifa etmeleri için işverenin çirkin söylemlerini yasma tehdidiyle

işçileri telefonla taciz ederken çekilen kameralar kayıtları ve cep telefonu mesajlarının incelenmesinin ardından, işyeri müdürü Sebahattin Karabulut hakkında cinsel taciz davası açıldı.

Kadın cinayetlerine karşı pedal çevirdiler

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kadın Birimi'nden kadınlar, 8 Mart haftasında Diyarbakır'da kadın cinayetlerine ve Hıvesel Bahçeleri'nin talanına dikkat çekmek amacıyla bisiklet sürdü. "Kimliğimden, bedenimden, doğandan, tarihinden, yaşamundan uzak dur", "Ekolojik kıyma ve kadın katliamına dur demek için haydi kadınlar yeşil bir yaşam'a pedal çevirelim" pankartları açañkodular bisikletleriyle Urfakapı Meydanı'nda toplandı. Urfakapı'dan bisikletle yola çıkan kadınlarla birçok kadın da sloganlarla destek verdi.

TRT'nin 'Bay mühendis' talebine kadın mühendislerden eylem

TMMOB IKK İzmir Kadın Çalışma Grubu, TRT'nin Gıda Mühendisleri Odası'ndan "Bay gıda mühendisi" talep etmesini 15 Şubat'ta bir eylem yaparak protesto etti. Merkez PTT önünde bir araya gelen kadın mühendislerin eylemine Kadın Emeği Platformu da destek verdi. Grup adına açıklama yapan İskak Şahber, kadınların kamusal alandaki yeterliliklerinin yok sayıldığı belirtti. Kadınlar RTÜK'e şakayet dilekçelerini yollayarak eylemlerini sonlandırdı.

Kadınların tasarladıkları bir barış sürecine dair Suriyeli ve Bosnalı kadınların görüşmesi

Geçtiğimiz günlerde Suriyeli kadınlar, kadınların ve toplumun çıkarlarını gözeten bir barış sürecine dair görüşmek için bir konferansta Bosnalı kadınlarla bir araya geldi. Barış ve Özgürlük İçin Uluslararası Kadınlar Birliği tarafından düzenlenen ve Saraybosna'da gerçekleşen konferansa hem Suriye'deki çatışma ortamından hem de Türkiye, Lübnan ve Ürdün'deki mülteci kamplarından Suriyeli kadınlar katıldı. Buluşmadaya yer alan feminist araştırmacı ve yazar Cynthia

Tunus'un yeni anayasası kadınlar için bir dönüm noktası

Arap ülkesindeki rejim değişikliğinin, pek çok ülkede, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğinin yasal mekanizmaları açısından kadınların aleyhine işleyen bir süreç olduğunu biliyoruz. Tunus bu sürecin başından beri kadınların kazanılmış haklarına göre daha az saldırdığı bir ülke olmuştu. Tunuslu kadın örgütünün yoğun katılımıyla yürütülen çalışmaların sonucunda bu senenin başında kabul edilen yeni anayasa ise, çevre ülkelerde ibret olacak biçimde, kadın hakları alanında ilklerde imza atıyor.

Yeni anayasa, 1959'da yürürlüğe giren kadınlarla boşanma hakkı tanyan ve çok eşliliği yasaklayan medeni yasanın korunmasından kadınların aleyhine işleyen bir süreç olduğunu biliyoruz. Tunus bu sürecin başından beri kadınların kazanılmış haklarına göre daha az saldırdığı bir ülke olmuştu. Tunuslu kadın örgütünün yoğun katılımıyla yürütülen çalışmaların sonucunda bu senenin başında kabul edilen yeni anayasa ise, çevre ülkelerde ibret olacak biçimde, kadın hakları alanında ilklerde imza atıyor.

Malmö'de Naziler feministlere bıçakla saldırdı

İsveç'in Malmö kentinde 8 Mart eylemlerine katılan feministlere faşist Swedes Partisi üyeleri saldırdı. Kadına yönelik şiddetin protesto edildiği eylemin ardından evlerine dönen feminist ve homofobi karşıtı aktivistlere bıçakla

Cockburn aşağıda kısaca özetleyeceğimiz izlenimlerini Open Democracy'nın internet sayfasında paylaştı:

"Bugün Suriye'de giderek hiddetlenen savaş 20 yıl önce Bosna-Hersek'te yaşanan etnik saldırının pek çok açıdan farklı. Buna rağmen 20 Suriyeli kadın 10 Şubat'ta Bosnalı kız kardeşleriyle Saraybosna'da beş günlüğüne bir araya geldiğinde aslında pek çok ortak noktaları olduğunu fark ettiler. Her iki grup da aşırı ataerkil toplumlarda erkeklerin,

kadınlara yönelik cinsel tacizi düşman erkekleri aşağılamak bir silah olarak kullandıklarını anlatmaktadır. Ayrıca Bosnalı kadınlar, kadınlara düşman bir dini muhafazakârlığın kamusal alanlarına nasıl gasp ettiğini anlatan Suriyeli kadınların hikâyelerinde kendi yaşadıklarından izler buldu. Suriyeli bir genç kadın katılımcı, kurşunların ve bombaların olmadığı güvenli alanlarda dahi başlarında örtü ve yanlarında bir erkek olmadan dışarı çıkmayan ne denli zor olduğunu anlatı.

Suriyeli kadınlar ayrıca, düzenlenen günlük strateji toplantılarında savaş sonrasında Bosnalı kadınların 'geçiş dönemi adaleti' mücadelelerinden neler öğrenebileceklerini tartıştılar. Bu yoğun beş günde Bosnalı ve Suriyeli kadınlar arasında yükselen dayanışmayı görmek oldukça heyecan vericiydi. Kadınlar arasında kurulan bağ, duyguların da düşünceler kadar önemli olduğuna inanan konferans düzenleyicileri tarafından çeşitli şekillerde daha da güçlendirildi. Örneğin katılımcılar, istedikleri zaman feminist terapistlerce yürütülen seanslara katılmak için konferansa ara verebilmekteydi. Ayrıca üç dilde (Arapça, Boşnakça ve İngilizce) oldukça özenle ve ustalıkla yapılan tercümeler bu anlamda çok önemiydi."

sylemini hedef aldırmı, devletin ve polisin ise yükselen aşırı sağ ve Nazi şiddetine karşı önlem almadıklarını ifade ediyorlar. Malmö'de faşist saldırganın ardından 10 binlerce kişi Nazizmi protesto etmek için yürüdü.

Ev içi şiddetin gizleyen yasa Karzai'den geri döndü

Afganistan Parlamentosundan 2013 sonlarında geçen yasa taslağı, Şubat ayında devlet başkanı Hamid Karzai tarafından tekrar görüşülmek üzere Meclise geri gönderildi. Karzai'nın taslağı kabul etmesi halinde Afganistan vatandaşları, akrabaları aleyhinde tanıklık edemeyeceklerdi.

Taslağın gündeme geldiği ilk günden beri Afganistanlı kadın grupları taslağa itiraz ediyor; Batılı devletleri ve STK'ları ise, kadın hakları konusunda çoğulukla sessiz kalmakla ve hükümete maddi kaynak aktarmaya devam etmeye suçluyorlar. Kadın grupları, 2009 yılında erkeklerle eşleri ile istedikleri zaman cinsel birliktelik kuma hakkını veren ve kadınlar evden çıkışken eşlerinden izin alma zorunluluğu getiren yasa taslağı "yumuşatmayı" başaranlardı. Karzai'nın son taslağı geri göndermesini de, taslağın iptali için oluşturdukları baskının başarısı olarak görüyorlar.

Kadına yönelik şiddet, kadınların kamusal hayatı kethiminden bağımsız olarak, çoğunlukla aile içinde ve aile bireylerinin tanıklığında gerçekleştiği için akrabalar hakkında şikayette bulunamamak, çoğu kadın için hukuki güvencenin dışında kalma anlamlı geliyor. Üstelik, savaş sonrası Afganistan'da kadınlar kamusal hayatın içinde daha fazla yer edinemeye başlasalar da güvenlik, düşük istihdam olsalar, yoksulluk ve patriyarkal baskılar gibi birçok sebeple zamanlarının büyük kısmını ev içinde ve akrabalıyla geçiriyorlar. Şiddetin hem faili hem de tanığı ise genelde aile bireyleri oluyor. Bu yüzden Women for Afghan Women gibi birçok grubu göre, "aile içi" ilişkileri hukukun alamandan çıkarın ve erkeklerle istediklerini yapma özgürlüğü tanyan bu düzenleme Afganistanlı kadınlar için kabul edilemez.

Önemli bir çoğunluk, bu gibi yasaları Taliban'a ulaşma ve Taliban'ın tekrar yönetimine katma niyetinin bir göstergesi olarak yorumluyor. Yıl sonuna kadar Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü ISAF'in Afganistan'dan çekilecek olmasının da bu uzlaşıyı kolaylaştıracığı düşünülüyor. Parlamentonun niyeti ne olursa olsun birbiri ardında sunulan bu yasa taslaqları, Afganistanlı kadınların uzun sürecek bir mücadelede içinde oldukları gösteriyor.

Özbekistan'da kadınlara zorla kısırlaştırma

Geçtiğimiz yılın sonunda yayınlanan bir rapora göre Özbekistan'da zorla kısırlaştırılan kadınların sayısı yılda on binler buluyor. Rapor'a göre, bir veya iki çocuğu olan, doğurganlık yaşam geçmemiş her kadın, hükümetin

gittikçe sıklaştırdığı politikanın hedefi komumunda. Nüfus kontrolü adı altında yapılan kısırlaştırmaların etnik azınlık ve alt sınıf kadınlar daha çok etkileniyor. Doktor ve hemşireleri baskı altında bırakın, sağıksız koşullarda ve kadınların

genel olarak bilgisi ve rızası olmadan yapılan kısırlaştırmalar 13 yıldır devam ediyor. Rapor, uluslararası kamuoyunun ve alt sınıf kadınlar daha çok etkileniyor. Doktor ve hemşireleri baskı altında bırakın, sağıksız koşullarda ve kadınların

Peru'da kadınlar zorla kısırlaştırılan 300 bin kadının hesabını soruyor

1995-2000 yılları arasında Peru hükümeti, çoğunluğu kırsal alandan ve İspanyolca konuşmayan 300 bin kadın zorla kısırlaştırmıştı. Fujimori hükümeti on yılda çocuk doğum oranını 3,7'den 2,7'ye indirdiğini iddia etti. Peru feminist hareketi, dil engeli ve korkular sebebiyle açığa çıkması zaman alan bu şiddeti 2000'de bir kampanyaya duryurdu ve 2009'da yolsuzluktan mahkum edilen Fujimori'ye 2011'de dava açtı. Geçtiğimiz Şubat ayında savcı yeterli delil olmadığı gerekçesiyle davayı reddetti. Feministler davamın peşini bırakmayaçaklarını, gerekirse uluslararası hukuka başvuracaklarını ifade ediyorlar.

Hiç şaşırmadık!

8 Mart'ta yine erkek şiddeti!

İlki 2003 yılında, yüz cıvamında kadınla başlayan Feminist Gece Yürüyüşüne bu yıl onbinlerce kadın kalktı. 12 yıldır her 8 Mart'ta tekrarlanan yürüyüşe bu yıl, Gezi direnişinin de etkisiyle büyük bir heyecanla hazırlanıldı. Yapılan uluslararası dayanışma çağışına duryanın dört bir yanındaki kadınlarından ve LGBTİ örgütlerinden destek yağdı. Eyleme destek veren uluslararası örgütler arasında, AWID (Kalkınma Kadın Hakkı Derneği), Young Feminists Wire, savaşa karşı uluslararası bir kadın ağı olan Women in Black (Siyahı Kadınlar), İtalya'daki Dünya Kadın Yürüyüşü Grubu, İtalyan radyosu Radyo Onda Rossa, Hırvatistan Zagreb'den Women's Room, Arjantin'den Peace-aids Foundation, Avrupa'lı Yeşiller Partisi de bulunuyordu. Kendi dileğinde yaptıkları açıklamalar internet sitelerinden ya da sosyal medya hesaplarından yayınaştıran kadınlar, 8 Mart kapsamında düzenledikleri eylemlerden dayanışma mesajlarını içeren fotoğraflar paylaştılar. Ayrıca, İçişleri Bakanlığı, İstanbul Valiliği ve Başbakanlık ile iletişim e-posta ve fakslar yoluyla yürüyüşün engellenmesiyle ilgili kaygıları dile getirerek 8 Martta Taksim'de bir araya gelecek kadınların güvenliğinin sağlanmasa konusunda şurecin takipçısı olduklarını vurguladılar. Ancak beklenmedik bir şey oldu. Kadınların sadece kadınlarla, erkeklerin gölgesi, alkış, müdahaleleri

olmadan kutlamak istediği 8 Martta bile, erkek şiddeti yüzünü gösterdi.

İstanbul'da Galatasaray Lisesi önünde bulunan kadınlar İstiklal Caddesi üzerinde Mis Sokak'ı geçtiğinde TOMA'lar ve önde gelen kızıl bayraklarla karşılaşmışlardır. Kaldırac, Partizan ve EKA grubundan oluşan yüz kadar eylemciler sessiz bir şekilde bekliyorlardı. Kortejin yanındaki "erkek yoldaşları" feminist korteje karıştı ve şiddete varan sataşmalar yaşandı. Saat 20 civarında feministlerin "Geceleri, sokakları, meydanları terk etmiyoruz! Feminist isyan!" yazılı ana pankartı Kaldırac, Partizan ve EKA'dan oluşan grubun arkasında kaldı. Feminist Gece Yürüyüşü sadece mor bayrakla yapıldığından gup flamaların kaldırılması istendi. Sadece Partizan grubu flamalarını kaldırırdı; EKA ve Kaldırac grubunu ikna etme çabaları ne kadınlar ise feministler istemediği için yazık ki sonuçsuz kaldı. Polisin "basın açıklamasını yapın" önerisi reddedildi ve banket açılmadan basın açıklaması yapılmayacağı söyleindi. Feministlere tek çıkış yolu kaldı; eylemi planlanan saatten erken bitirmek. Feministlerin basın açıklamasını okumadan eylemi bitime karar alma sonrasında kadınların büyük bir çoğunluğu alandan ayrıldı, eylem alanları on dakika sonra tamamen boşaldı. 8 Mart'ta erkek şiddetine maruz kalmış olsalar bile kadınlar, alanları, meydanları, geceleri terk etmeyecek ve patlayarak kaçıp kalanlarla bir tavr göstermeleri gereklidi.

Banketin önde hareketlerine olunca polis gaz sığı ve ön taraflardaki erkekler, bir yandan banketin yüklenen

kadınları 'yüklen, yüklen, banketa yüklen' diye teşvik ederken, bir yandan da kadın-erkek birlikte dövüseceklerini söylediler. Kaldırac'tan bir erkek kortejin içine girerek ve kufrederek trans bir bireye tekme attı. Feministlerin EKA ve Kaldırac grubunu ikna etme çabaları ne yazık ki sonuçsuz kaldı. Polisin "basın açıklamasını yapın" önerisi reddedildi ve banket açılmadan basın açıklaması yapılmayacağı söyleindi. Feministlere tek çıkış yolu kaldı; eylemi planlanan saatten erken bitirmek. Feministlerin basın açıklamasını okumadan eylemi bitime karar alma sonrasında kadınların büyük bir çoğunluğu alandan ayrıldı, eylem alanları on dakika sonra tamamen boşaldı. 8 Mart'ta erkek şiddetine maruz kalmış olsalar bile kadınlar, alanları, meydanları, geceleri terk etmeyecek ve patlayarak kaçıp kalanlarla bir tavr göstermeleri gereklidi.

Banketin önde hareketlerine olunca polis gaz sığı ve ön taraflardaki erkekler, bir yandan banketin yüklenen

Kadınlardan kurtaj yasaklarına oy yok!

Doğum kontrol yöntemlerini ücretsiz ve yaygın olarak sunmak devletin görevi olduğu halde, "üreme sağlığı" politikasıyla kadınların doğum kontrol yöntemlerine erişimi zorlaştırılıyor, kadınlar doğurmaya zorlanıyor

Kurtaj Hakkı Karar Kadınların Platformu, seçime sayılı günler kala kortejin gizlice yasaklandığı bilgisi kamuoyunda yaygınlaşınca, Sağlık Bakanlığı'nın yaptığı manevrayı açığa çıkararak "Kurtaj yasaklarına oy yok!" sloganıyla kadınlara bir çağrı yaptı. Platform, fili kurtaj yasağının sürdürünü, birçok devlet hastanesinde çeşitli bahanelerle kurtajın yapılmadığını duyurdu.

Mayıs 2013'te Sağlık Bakanlığı tarafından çıkarılan Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) içinden tıbbi tahlile hanesi tamamen kaldırılarak kurtaj, ödemesi yapılacak bir sağlık hizmeti olmaktan

çıkartılmıştı. Bu durum kurtaj yapılan sınırlı sayıda hastanenin de devreden çıkışmasına yol açtı. Sağlık Bakanlığı önce "tıbbi bir hizmet bile değil" dediği kurtajı hemen bir değişikliğe giderek SUT'a ekledi. Böylelikle kurtaj SGK kapsamına yeniden alındı. Ancak tebliğde kapsamın alınan işlem için açıkça "isteğe bağlı kurtaj" yerine, tıbbi kurtajı ifade eden bir terim kullanıldı. Doğum kontrol yöntemlerini ücretsiz ve yaygın olarak sunmak devletin görevi olduğu halde, "üreme sağlığı" politikasıyla kadınların doğum kontrol yöntemlerine erişimi zorlaştırıyor, kadınlar doğumaya zorlanıyor.

GÜVENLİ, ERİŞİLEBİLİR, ÜCRETSİZ, SAĞLIKLI KURTAJ HAKKI

KADINLAR HÜKÜMETEN NE İSTİYOR?

Türkiye'nin gündeminde yer alan kurtaj tartışmalarında Kurtaj Hakkı Karar Kadınların Platformu, kurtajın sınırlanmasıyla ilgili müdahaleler üzerine, GÜVENLİ, ERİŞİLEBİLİR, ÜCRETSİZ, SAĞLIKLI KURTAJ HAKKI'ni sağlamak üzere kuruldu.

Erkek egemen bir toplumda, erkeklerin çocuk bakımıyla ve gebelikten korunmayı ilgili hiçbir sorumluluk üstlenmediği ve doğum kontrol yöntemlerinin kadınların bedenlerinin denetimi üzerinden oluşturulduğunu; kadınların doğurup doğurmama kararını kendilerinin vermesinin, yaşamları ve bedenleriyle ilgili karar verme hakkının ayrılmaz bir parçası olduğunu düşünüyoruz. Kurtaj ve istenmeyen gebeliklerin engellenmesiyle ilgili taleplerimiz şunlar:

- Ücretsiz, sağlıklı, erişilebilir ve güvenli koşullarda kurtaj uygulanarak gebeliğe son vermek isteyen kadınların yaşam hakkının güvenceye alınması.
- Kurtaj yasal olduğu halde hastanelerde 'yasak' olma durumuna son verilmesi ve doğum yapan her hastanede "koca izni şartı" "aranmadan kurtajın yapılabilmesi".
- Kurtaj talebiyle sağlık kurumlarına başvuran kadınlarla "bilgilendirme ve düşünme süresi" adı altındaki her türlü "ikna odası" uygulamasının, hele de ceninin kap atışlarının dinletilmesi gibi psikolojik baskılardan yasaklanması.
- Kamu ve özel hastanelerde kurtajda 10 haftalık yasal süreye uyulması ve yasal kurtaj süresinin 12 haftaya çıkartılması.
- Tecavüz sonucu oluşan hamileliklerde kurtaj süresinin (başka ülkelerde olduğu gibi) en az 24 hafta olması, "savcılık izni" talebi bahane edilerek kurtajın filen engellenmemesi, kadının beyanının yeterli görülmesi.
- Kadınların ücretsiz doğum kontrol yöntem ve araçlarına ulaşmasının önündeki engellerin kaldırılması.
- Erkekler için doğum kontrol yöntemlerinin artırılması ve yaygınlaştırılması.
- Kadınlarla ilgili bilgileri onların mahremiyetini göz ardı ederek merkezileştiren Net 2 Veri Sistemi'nin yeniden düzenlenmesi
- Hamile kadın ve bebeğin sağlığı göz önüne alınarak doğumun hangi yöntemle yapılacağına devletin değil; hekim ve hamile kadının birlikte karar vermesini sağlayacak bir yasanın yürürlüğe sokulması.
- Bir doğum yöntemi olan sezaryeni neredeyse yasaklayan ve hem kadınların hem de bebeklerin hayatını riske attığını filen gördüğümüz yasanın yürürlükten kaldırılması.

2003'ten 2014'e 8 Mart Feminist Gece Yürüyüşleri

